

MAGYARORSZÁG ÉRTÉKTÉRKÉPE 2022

MAGYARORSZÁG ÉRTÉKTÉRKÉPE 2022

Budapest, 2022

Impresszum

MAGYARORSZÁG ÉRTÉKTÉRKÉPE 2022

© Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, 2022

Felelős kiadó és szerkesztő: **Bíró-Nagy András**

Szerzők: **Bíró-Nagy András** (Policy Solutions, TK PTI)

Szászi Áron (Policy Solutions, TK PTI)

Varga Attila (Policy Solutions)

Adatfelvétel: **Závecz Research**

Grafikai tervezés és tördelés: **WellCom Stúdió**

Kiadó: **Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions, Budapest**

ISBN 978-615-6289-20-9

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza, mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját. A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Vezetői összefoglaló	6
1. A magyar társadalom politikai értékrendje	15
1.1. A gazdasági bal–jobb tengely	16
1.2. A társadalmpolitikai bal–jobb tengely	26
1.3. Komplex politikai értékcsoportok a magyar társadalomban	36
2. A magyarok gazdaságpolitikai értékrendje	44
2.1. Állami gondoskodás	44
2.2. Az állam és a magáncégek kapcsolata	49
2.3. Adózás és köztelherviselés	52
2.4. Vagyoni és jövedelmi különbségek	56
2.5. A munka világa	61
3. A magyarok társadalmpolitikai értékrendje	69
3.1. Társadalmi kisebbségek	69
3.2. Családi értékek	76
3.3. Az egyén és a világ viszonya	81
3.4. Élet és halál	86
3.5. Az egyén és hatalom	89

Bevezetés

A Policy Solutions kiemelt feladatának tekinti, hogy minél pontosabb képet adjon a magyar társadalom értékrendjéről. Erre a tudásra azért is szükség van a magyar közéletben, mert régóta igaz, hogy az egyes pártokra aggatott ideológiai jelzők nem feltétlenül fedik az általuk képviselt közpolitikák tartalmát, és a szavazók önmeghatározása sincs mindig átfedésben azzal, amilyen értékeket valójában helyesnek tartanak. Ezért vállalkoztunk arra 2018 után 2022-ben ismét, hogy nem aszerint soroljuk be a magyarokat különböző érték kategóriákba, ahogy ők jellemzik magukat, hanem az alapján, amilyen válaszokat alapvető értékrendbeli kérdésekre adnak.

Kutatásunkban egy 28 kérdésből álló „politikai irányítúvel” mértük fel, hogy a különböző világnézeteknek milyen bázisa van a magyar társadalomban. A kérdéseink a politikai viták visszatérő témáit érintették, melyek alapvető erkölcsi problémákat, társadalom és gazdaság szervezési dilemmákat feszegetnek. A gazdasági kérdések magukba foglalták a piacgazdasághoz, az adózáshoz, az állam szerepéhez, a munka világához és a gazdasági egyenlőtlenségekhez való viszonyt, míg a társadalmi kérdések főként a családhoz, a kisebbségekhez, a tekintélyhez, az állam és az egyén kapcsolatához, a szabadságjogokhoz való viszonyulást érintették. A kérdések fele a gazdaságpolitikát, míg a másik fele a társadalmpolitikát fedte le. A válaszok alapján el tudtuk helyezni a magyarokat egy gazdasági bal–jobb, valamint egy társadalmi progresszív–konzervatív tengelyen.

Nemcsak arra voltunk kíváncsiak, hogy a 2022-es választások után miként vélekednek a magyarok a legkülönbözőbb értékekről, hanem arra is, hogy egy parlamenti ciklus alatt mi változott. Az időbeli összehasonlítást lehetővé tette, hogy négy évvel ezelőtt ugyanezzel a kérdéssorral mértük fel a magyarok politikai nézeteit. Jelen tanulmányunkban a 2018-as és a 2022-es adatainkat egyaránt egy új, egységesített módszertannal dolgoztuk fel. Az egyes válaszadók pozícióját mindkét tengelyen úgy számoltuk ki, hogy összeadtuk az általuk adott „világnézeti pontokat”. Ha egy megkérdezett határozott jobboldali álláspontot képviselt egy kérdésnél, akkor +2 pontot kapott, ha mérsékelt jobboldali álláspontot képviselt, akkor +1 pontot kapott. Ehhez hasonlóan a határozott baloldali válasz -2, a mérsékelt baloldali válasz -1 pontot ért. Amennyiben egy kérdésre valaki nem tudott vagy nem akart válaszolni, akkor ahhoz a válaszhoz 0 pontot rendeltünk. Minden válaszadónál a gazdaságpolitikai és társadalompolitikai válaszok összpontszámát átkonvertáltuk egy -100 és +100 közötti skálára. Ezek a szélsőértékek az extrém baloldali és extrém jobboldali álláspontot mutatják mindkét tengelyen. A két dimenziót kombinálva pedig bemutatjuk, hogy milyen komplex értékrend-csoportokba sorolhatók be a magyarok, és mekkora a súlya az egyes csoportoknak.

Az elemzés megalapozásához 2022. április 25. és május 4. között közvélemény-kutatást végeztünk, melyben a Závecz Research volt a partnerünk. A személyes megkérdezéssel készült felmérés során elért 1000 fő életkor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint az ország felnőtt népességét reprezentálta. Az egyes szociodemográfiai csoportokon belüli bontások az arányok érzékeltetésére alkalmasak, ezekben az esetekben a megnövekvő hibahatár miatt a pontos számok tájékoztató jellegűek.

Vezetői összefoglaló

A magyarok gazdaságpolitikai értékrendje: többségben a baloldaliak, de arányuk csökkent

A gazdasági bal–jobb kategóriák alapján 2022-ben a magyar társadalom többségében (56%) baloldali értékrendet vall. A jobboldali gazdaságpolitikai orientáció a magyarok tizedére (11%) jellemző, míg a centrista gazdasági álláspontot elfoglalók (32%) a társadalom harmadát teszik ki.

A baloldali vélemények továbbra is többségben vannak a magyar társadalomban, de a változások fő trendje a gazdasági baloldalon elhelyezkedők arányának csökkenését és a középre húzódók növekedését mutatja.

Eközben a gazdasági jobboldali, piacpárti nézetek nem váltak népszerűbbé. 2018 óta 14 százalékponttal csökkent a baloldaliak (piackritikusok) aránya a magyar társadalomban (70 százalékról 56 százalékra). A gazdasági centristák aránya ezzel szemben 11 százalékponttal növekedett (21 százalékról 32 százalékra), míg a piacpártiak aránya csak 2 százalékponttal nőtt (9 százalékról 11 százalékra). Vagyis a magyar társadalom nagy többsége továbbra is újraelosztáspárti és piackritikus, de érdemben csökkent a gazdasági baloldalon elhelyezkedők aránya.

A fideszesek fele, az ellenzékiek 60 százaléka gazdasági értelemben baloldali

A világnézeteknek ezen a tengelyén nem „kormánypárti vs. ellenzéki” polarizációról, hanem a nézetek általános, a baloldali térfélen belül a közép felé történő mozdulásáról van szó. **A kormánypártiak felének (49%) baloldali (vagyis piackritikus) értékei vannak 2022-ben, viszont négy évvel korábban még a Fidesz-szavazóknak 15 százalékponttal nagyobb hányada tartozott a csoportba (64%).** A kormánypártiak körében 16 százalékponttal több gazdasági centrista van 2022-ben (38%), mint 2018-ban volt (22%). A gazdasági értelemben vett jobboldali (piacpárti) fideszesek aránya nem változott jelentősen (2018-ban 14%, 2022-ben 13%). Az ellenzékiek körében 14 százalékpontos volt a gazdasági baloldali (piackritikus) válaszadók arányának csökkenése, vagyis hasonló mértékű változás történt, mint a kormánypártiak csoportjában. **2018-ban az ellenzékiek 75 százaléka, 2022-ben 61 százaléknak volt baloldali gondolkodású.** Ebben a csoportban minimális volt a piacpártiak növekedése az elmúlt négy évben (7 százalékról 10 százalékra nőtt az arányuk).

Többváltozós elemzésünk alapján 2018-ban a DK, LMP és Kutyapárt támogatói, valamint a bizonytalanok nem tértek el szignifikánsan a fideszesektől a gazdasági világméretűket illetően, 2022-ben azonban már szignifikánsan baloldaliabbak lettek ezek a csoportok, mint a kormánypártiak. A Jobbik szavazói négy évvel korábban még gazdasági értelemben jelentősen baloldaliabbak voltak a fideszeseknél, 2022-ben azonban már nem különbözött a két csoport szignifikánsan egymástól. Az MSZP szavazói mindkét időszakban szignifikánsan baloldaliabbak voltak a kormánypártiaknál. A Momentum támogatói viszont egyik időszakban sem tértek el szignifikánsan a kormánypártiaktól a gazdaságpolitikai bal–jobb pozíciójukat illetően.

A gazdasági nézetek változása nem Budapesten, hanem a kisebb településeken történt

Budapesten az egyes csoportok aránya hibahatáron belüli mértékben változott. A fővárosban 2022-ben tízből heten piackritikusak (69%), a válaszadók közel negyede centrista (23%), és mindössze 8% piacpárti beállítottságú. **A megyeszékhelyeken 19 százalékponttal csökkent a gazdasági baloldaliak aránya** (2022-ben 54% volt), 11 százalékponttal nőtt a gazdasági centristák aránya (20%), valamint 8 százalékponttal nőtt a jobboldali (piacpárti) válaszadók aránya (15%). **A kisvárosokban még ennél is nagyobb volt a változás mértéke: 2022-ben már csak 48% tartozott a gazdasági baloldali csoportba (–24 százalékpont)**, ebben a lakóhelyi kategóriában azonban elsődlegesen a centristák aránya növekedett (39%, +21 százalékpontos növekedés), míg a piacpártiak aránya nem változott jelentősen (13%, +3 százalékpont). **A falvakban 59% a gazdasági értelemben baloldali válaszadók aránya (–9 százalékpont)** – ebben a csoportban is elsődlegesen a centristák aránya növekedett (32%, + 8 százalékpont), míg a piacpártiak aránya gyakorlatilag ugyanakkora maradt (9%, +1 százalékpont).

A magyarok társadalompolitikai értékrendje: enyhe elmozdulás a konzervatív értékek felől a centrum felé

2018 és 2022 között a társadalmi-kulturális kérdésekben progresszívek aránya 1 százalékponttal nőtt (31 százalékról 32 százalékra), a centristák aránya pedig 3 százalékponttal (30 százalékról 33 százalékra). A konzervatívok aránya 4 százalékponttal csökkent (39 százalékról 35 százalékra). Vagyis a társadalompolitika terén 2022-ben már egyenlő arányban van jelen a progresszív, a centrista és a konzervatív álláspont. A kormány erőfeszítései ellenére a magyar társadalom négy év alatt nem vált a korábbiaknál konzervatívabbá, sőt enyhe elmozdulás tapasztalható a konzervatív értékek felől a centrum irányába.

A társadalompolitika kismértékű „balra tolódása” mindkét nagy politikai tömböt érinti. **A fideszes tábor 42 százaléka társadalmi-kulturális kérdésekben konzervatívnak tekinthető**, és további 37 százalék a centrumhoz közeli pozíciót vesz fel ezekben a kérdésekben. A tábor ötöde számít társadalmi kérdésekben progresszív Fidesz-szavazónak. **Ezzel szemben az ellenzéki szavazók csaknem fele társadalmi-kulturális kérdésekben egyértelműen progresszív**, és további negyedük sorolható be a centrista kategóriába. Minden negyedik ellenzéki szavazó számít kulturálisan konzervatívnak. **A Mi Hazánk szavazói körében arányaiban ugyanannyi kulturálisan konzervatív szavazót találunk, mint a fideszesek körében, de több a progresszív körükben, mint a fideszesek körében.**

Mélyülő progresszív–konzervatív szakadék lakóhely és politikai preferenciák szerint

A társadalompolitikai nézetek lakóhelyi bontása megmutatja, hogy az egyes településcsoportok különböző mértékben és különböző irányba mozdultak el 2018 és 2022 között. **A város vs. vidék közötti értékrendi szakadék mélyülését mutatja, hogy az elmúlt négy évben Budapesten 13 százalékponttal nőtt a progresszívek aránya, míg a falvakban 8 százalékponttal csökkent ugyanez az arány.** A kisebb méretű településkategóriák irányába haladva a progresszívek aránya tendenciózusan csökken, míg a konzervatívok aránya nő. Budapesten jóval több a progresszív, mint a konzervatív válaszadó (51% vs. 21%), a falvakban viszont fordított a helyzet (25% vs. 42%).

A magasabb végzettségi csoportok irányába haladva növekszik a progresszívek és csökken a konzervatívok aránya. Míg a diplomások között a progresszívek közel kétszer annyian vannak (44% vs. 25%), a legfeljebb alapfokú végzettségűek között ezzel ellentétes képet látunk (25% vs. 43%). 2018 és 2022 között a legalacsonyabb végzettségi csoportban 9 százalékponttal csökkent a konzervatívok aránya és ugyanennyivel nőtt a centrumhoz közeli álláspontot elfoglalók aránya. A szakmunkás végzettségűek között 10 százalékpontos a konzervatívok arányának csökkenése és 6 százalékponttal nőtt meg a centristák, valamint 4 százalékponttal a progresszívek aránya. Az érettségizett és diplomás kategóriákban hibahatáron belüli az egyes társadalmi értékcsoportok arányainak változása. **Az iskolázottság hatása megváltozott tehát az elmúlt négy évben. Amíg a „nagyváros vs. vidék” tengelyen növekedett az ideológiai polarizáció a társadalompolitikai ügyekben, addig a „képzett vs. képzetlen” felosztásban csökkentek ezek az ellentétek.**

A női válaszadók csoportja szignifikánsan progresszívebb volt a férfiaknál 2018-ban és 2022-ben is. Az 50 év feletti korcsoportok 2018-ban és 2022-ben egyaránt szignifikánsan jobboldalibbak voltak (társadalompolitikai értelemben), mint a 30 év alattiak.

A pártpolitikai preferenciák hatásának változása is növekvő polarizáció képét mutatja. **Négy év alatt az összes ellenzéki csoportnál növekedett ez a különbség a kormánypártiakhoz képest: minden ellenzéki tábor megszűnt a kulturális értelemben a fideszesektől.**

Komplex értékcsoportok a magyar társadalomban

A 2018-as és a 2022-es adataink alapján a gazdaságpolitikai és társadalompolitikai világnézeteket egy közös, két-dimenziós térben is megvizsgáltuk. **A progresszív-baloldali (piackritikus) válaszadók aránya négy év alatt nem változott: a magyarok harmada (32%) sorolható ebbe a kategóriába. A leginkább jelentős változás a konzervatív-baloldali (piackritikus) válaszadók számának csökkenése: 2018-ban még 39%, 2022-ben már csak 29% tartozott ebbe a csoportba.** Ez hibahatáron túlmutató, 10 százalékpontos csökkenést jelent. **A progresszív-jobboldaliak (piacpártiak) és konzervatív-jobboldaliak (piacpártiak) aránya kismértékben (mindkét csoport aránya 3-3 százalékponttal) növekedett: előbbi kategóriába a társadalom 8, utóbbiba 10 százaléka tartozik. A centristák aránya 7 százalékról 12 százalékra nőtt négy év alatt.**

A budapestiek fele progresszív-baloldali, a falvak 40 százaléka konzervatív-baloldali

Látványos mintázatot mutat a világnézeti értékcsoportok településtípus szerinti bontása. **Budapesten a progresszív-baloldaliak aránya 20 százalékponttal az átlag felett van (52%), és abszolút többséget alkot.** Ugyanez az arány a megyeszékhelyeken 5 százalékponttal az átlag felett (37%), míg a kisebb településeken 7-8 százalékponttal az átlag alatt van (25% és 24%). **Ezzel ellentétes trendet láthatunk a konzervatív-baloldaliak lakóhelyi eloszlásában.** Ennek a csoportnak a tagjai a budapestiek körében vannak a legkevésbé (16%), a megyeszékhelyeken és kisvárosokban valamelyest többen (23% és 27%), a falvakban pedig kiemelkedően sokan (41%). A többi csoport aránya nem tér el jelentősen az átlagtól.

A 40 év alatti korcsoportokban átlag feletti a progresszív-baloldaliak aránya (36% és 35%), míg a 60 év felettek körében jelentősen átlag alatti ugyanez az arány (28%). **Az 50 év feletti korcsoportokban átlag feletti a konzervatív-baloldaliak aránya (34% és 33%), és ez a legnépesebb politikai értékrendi csoport.** Ezzel szemben a 40 év alatti csoportokban ugyanez az arány jóval átlag alatti (21% és 25%).

Az iskolázottsági bontás alapján is markáns különbségeket fedezhetünk fel. **A progresszív-baloldaliak aránya az érettségi nélküli csoportokban jelentősen, 9–18 százalékponttal alacsonyabb (27% és 26%), mint az érettségizettek (36%) és a diplomások körében (44%). A konzervatív-baloldaliak viszont a legfeljebb alapfokú végzettségűek körében vannak a legtöbben (39%).** Ennél 11–17 százalékponttal kisebb ez az arány a magasabb végzettségű csoportokban (22–28%). A többi csoport aránya csak hibahatáron belüli eltérést mutat az átlagtól.

A férfiak 28 százaléka progresszív-baloldali, míg a nők közül jelentősen többen tartoznak ugyanebbe a kategóriába (35%). Ezzel szemben a férfiak között többen vannak a konzervatív-baloldali választadók (31%), mint a nők körében (26%). Valamelyest több a nők között a progresszív-jobboldali, mint a férfiaknál (9% vs. 6%), de a konzervatív-jobboldaliak aránya hasonló mindkét nem csoportjában (10% vs. 11%). A centristák és az egyéb kategória egy-egy tizedét teszik ki a nőknek és férfiaknak egyaránt.

A Fidesz és a Mi Hazánk szavazói között konzervatív-baloldali, az ellenzékiek között progresszív-baloldali a legnépesebb értékrendi csoport

Megvizsgáltuk a magyar társadalom komplex értékcsoportjainak eloszlását a politikai preferenciák alapján is. **Látványos, hogy a közös ellenzéki lista támogatóinak fele egy csoportba, a progresszív-baloldaliak közé tartozik (49%).** A párt nélküliek bő harmada (36%), a Mi Hazánk támogatóinak negyede (24%), míg a fideszesek ötöde (21%) sorolható ugyanebbe a csoportba. **A konzervatív-baloldaliak jelentik a legnagyobb csoportot a Fidesz (34%) és a Mi Hazánk szavazói (45%) között egyaránt.** A párt nélküliek harmada tartozik ebbe a csoportba, míg az ellenzéki szavazók között csak 14% a konzervatív-baloldaliak aránya. **A progresszív-jobboldaliak aránya átlag feletti a Mi Hazánk szimpatizánsok (14%) és a párt nélküliek között (11%),** átlagos az ellenzékiek körében (8%) és átlag alatti a kormánypártiaknál (5%). Konzervatív-jobboldaliak a két nagy politikai tömb támogatói között többen (13% és 12%), míg a Mi Hazánk szavazók és párt nélküliek között kevesebben (7% és 5%).

Gazdaságpolitikai ügyek: továbbra is magas az állami gondoskodás és a társadalmi különbségek csökkentése iránti igény, de fogy az empátia a szegényekkel és a munkanélküliekkel szemben

A kutatás 14 gazdaságpolitikai állítása közül nyolc esetben a baloldali álláspontot képviseli a magyar társadalom többsége, míg hat esetben a gazdaságpolitikai jobboldalét. A baloldali többség számos esetben ráadásul elsöprő, míg azoknál a gazdaságpolitikai állításoknál, ahol a jobboldali vélemény van túlsúlyban, általában kisebbek a különb-

ségek. A gazdasági tengelyen bekövetkezett változásokat illusztrálja, hogy négy évvel korábban tíz állítás esetében volt baloldali dominancia, és csak négy témában volt jobboldali többség.

A magyarok egyértelműen baloldaliak olyan területek esetében, mint a jó minőségű és államilag fenntartott **egészségügy biztosítása mindenki számára** (82% támogatja), a **társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése** (szintén 82%), a **rosszabb helyzetűek állami támogatása** (78%), a **piac szabályozásának szükségessége** (78% fogalmazza meg elvárásként), a **progresszív adórendszer** (73%), vagy a **sztrájkjog biztosítása** (68%).

Megosztottabb a társadalom a kultúra állami finanszírozásának és működtetésének (a magyarok 48 százaléka elvárja az állami támogatást a kultúrában, míg 47% a piaci alapú működést preferálja), a **nagy fizetésbéli különbségek ösztönző erejének** megítélésében (51% szerint nincs ösztönző hatása, míg 48% elfogadhatónak tartja a nagy fizetésbéli különbségeket), **illetve a szegénység okainak kérdésében** (50% szerint egyéni felelősség kérdése, míg 47% szerint ez leegyszerűsítése egy komplex társadalmi jelenségnek).

A magyarok inkább a gazdaságpolitikai jobboldal álláspontját képviselik (kevésbé határozottan, mint a baloldali értékrendű területeknél) négy területnél. **A leghatározottabb jobboldali fölény a munkanélküliség okaival kapcsolatban figyelhető meg:** a magyarok kétharmada (69%) szerint egyéni felelősség kérdése az, hogy Magyarországon ma valaki talál munkát vagy sem. A magyar társadalomban továbbá **inkább ellenérzések fogalmazódnak meg az általános vagyonadóval szemben** (a magyarok 52 százaléka elveti ezt az ötletet), másrésről az állam teljesítményével szembeni negatív érzések és tapasztalatok erőteljesen megjelennek abban, hogy a **többség véleménye szerint a magáncégek többet tesznek az emberek jólétéért** (55% ért egyet az állítással). **A világgazdasági rendszerről általánosságban pozitív véleménnyel vannak a magyarok** (59%): a többség szerint a fennálló rendszerben minden országnak egyenlő esélye és lehetősége van a felzárkózásra. Kiemelkedő elvárásként fogalmazzák meg a magyarok, hogy a munkaképes személyek dolgozzanak, elvetik az általános vagyonadó ötletét, valamint alacsony az államba vetett bizalom szintje és a magáncégek ennek köszönhetően pozitív közvélekedésnek örvendenek.

Összességében megállapítható, hogy továbbra is magas az állami gondoskodás, a társadalmi különbségek csökkentésére, a munkavállalói jogok garantálására vagy a magáncégek kontrollálására irányuló igény. Azonban négy év alatt több terület esetében is akár 10–20 százalékpont körüli csökkenés látható a baloldali álláspont támogatottságában. Egyértelmű elmozdulás figyelhető meg a gazdaságpolitikai jobboldali álláspont irányába olyan területeken, mint a kultúra állami támogatásának kérdése (18 százalékpontos csökkenés, 66%-ról 48%-ra), a **munka értéke** (18 százalékpontos csökkenés, 73%-ról 55%-ra), a **szegénység felelősségének kérdése** (16 százalékpontos csökkenés, 63%-ról 47%-ra), valamint a **munkanélküliség okai** (11 százalékpontos csökkenés, 40%-ról 29%-ra).

Állítás	Téma	A gazdaságpolitikai baloldali álláspontjának támogatottsága	A gazdaságpolitikai jobboldali álláspontjának támogatottsága
Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet.	Állami gondoskodás	82%	16%
Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között.	Vagyoni és jövedelmi különbségek	82%	17%
A rosszabb helyzetben lévők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell.	Állami gondoskodás	78%	21%
Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására.	Az állam és a magán-cégek kapcsolata	78%	18%
Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.	Adózás és közteherviselés	73%	25%
Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz.	A munka világa	68%	28%
Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte.	A munka világa	55%	44%
Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy.	Állami gondoskodás	48%	47%
Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz.	Vagyoni és jövedelmi különbségek	48%	51%
Aki szegény, az tehet is róla.	A munka világa	47%	50%
Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása.	Adózás és közteherviselés	45%	52%
A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam.	Az állam és magán-cégek kapcsolata	39%	55%
A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra.	Vagyoni és jövedelmi különbségek	37%	59%
Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni.	A munka világa	29%	69%

Társadalompolitikai ügyek: népszerű a hagyományos családmodell és a társadalmi homogenitás, de fontosnak tartják a magyarok az egyéni szabadságot

A 14 társadalompolitikai állításunk közül nyolc esetében kapott többséget a konzervatív, míg hat esetben a progresszív álláspont. Négy évvel ezelőtt az eloszlás ugyanezt az összképet mutatta.

Kiemelkedően népszerűek a konzervatív vélemények a hagyományos családi szerepek esetében: a magyarok 79 százaléka szerint a fegyelem és a rend megtanítása a gyermeknevelés elsődleges célja, 67 százalék szerint akkor jó a világ, ha a férfi a család feje, illetve 58 százalék szerint egy-egy pofon befér a gyerekevelésbe. Bizonyos társadalmi kisebbségek irányába is elutasító a többség. **A magyarok 72 százaléka nem hisz a cigányság beilleszkedésében, illetve erős a társadalmi homogenitás megtartására való igény is: 56 százalék nem tartja elfogadhatónak, ha Magyarországra más kultúrájú emberek költöznek.** Emellett a magyarok döntő többsége szerint a világ alapvetően egy veszélyes hely (68%), valamint a politikában elsődlegesen a gyors és akár egyoldalú döntéshozatalt preferálják (59%). **2018-hoz hasonlóan 2022-ben is a gyermeknevelés céljában és a cigányság társadalmi beilleszkedésének esélyeiben értettek egyet a leginkább a magyarok azon ügyek közül, amelyekben konzervatív többség alakult ki.**

2022-ben is a legmegosztottabb társadalmi kérdések között találjuk a halálbüntetés visszaállításának kérdését (a magyarok 50 százaléka visszaállítaná, míg 47 százalékuk elutasítja), valamint a meleg elfogadásának kérdését (49 százalék elfogadná, míg 46 százalék szégyellné, ha valamelyik családtagja meleg lenne).

Egyértelműen progresszív állásponton van továbbra is a magyarok döntő többsége az abortusz ügyében (80% engedélyezné). Sokan vélik úgy, hogy minden tekintély megkérdőjelezhető (76%), és a többség (55%) a börtön elsődleges szerepének az elítéltek rehabilitációját tartja. A magyarok többsége az emberi természetnek alapvetően a jóságot gondolja (68%), és alapvetően pozitív dolognak tartják, hogy a világ folyamatosan változik. **Progresszív jegyeket mutat tehát a magyar társadalom abban, hogy fontosnak tartja az egyén szabadságát és függetlenségét (lásd pl. az abortusz elfogadottsága és a tekintélyek megkérdőjelezése).**

A társadalompolitikai ügyek esetében jelentős, 5 százalékpontnál nagyobb változásokat mindössze négy területen mértünk. A bevándorlás kérdésében már kevésbé markáns az elutasító álláspont: míg 2018-ban a magyarok kétharmada (68%) utasította el a más kultúrájú személyek Magyarországra költözését, addig 4 évvel később már 12 százalékponttal kevesebben (56%) gondolkodnak így. Emellett 58% tartja elfogadhatónak a fizikai fenytést a gyermeknevelés során, miközben 2018-ban ennek még csaknem kétharmados (64%) támogatottsága volt. 2018-hoz

képest 2022-ben a magyarok még határozottabban várják el viszont **a gyors és nem feltétlenül konszenzusereső döntéshozatalt a politikában** (9 százalékpont növekedés, 59%), illetve a **hagyományos családmódellet** (10 százalékpont növekedés, 67%) is még többen tartják követendő példának.

Állítás	Téma	A társadalmi konzervatív álláspont támogatottsága	A társadalmi progresszív álláspont támogatottsága
A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása.	Családi értékek	79%	19%
A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé.	Társadalmi kisebbségek	72%	26%
A világ alapvetően egy veszélyes hely.	Az egyén és a világ viszonya	68%	29%
Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje.	Családi értékek	67%	30%
A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés.	Az egyén és a hatalom	59%	36%
Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe.	Családi értékek	58%	41%
Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide.	Társadalmi kisebbségek	56%	39%
Szükség van halálbüntetésre.	Élet és halál	50%	47%
Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném.	Társadalmi kisebbségek	47%	49%
A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés.	Az egyén és a világ viszonya	42%	55%
Az emberek alapvetően jók.	Az egyén és a világ viszonya	31%	68%
Minden tekintély megkérdőjelezhető.	Az egyén és a hatalom	19%	76%
A nem kívánt terhességet egy nő szabadon megszakíthassa.	Élet és halál	19%	80%
A világ folyamatosan változik, és ez így van jól.	Az egyén és a világ viszonya	17%	81%

1. A magyar társadalom politikai értékrendje

A magyarok bal–jobb pozícióját először a gazdasági tengely mentén mutatjuk be. Ez a dimenzió azt mutatja, hogy az egyének mennyire támogatják a piacok szabad működését, és mekkora szerepet szánnak az állami beavatkozásoknak, legyen szó adópolitikáról, újraelosztásról, állami közszolgáltatásokról, felzárkóztatásról vagy munkavállalói jogokról. Ezen a skálán a baloldali pozíció (negatív tartomány) a piackritikus, míg a jobboldali pozíció (pozitív tartomány) a piacpárti álláspontot tükrözi.

Ezt követően a társadalompolitikai bal–jobb értékek eloszlását szemléltetjük. Ez a tengely olyan különféle témákat ölel fel, mint a hagyományos családi értékek, a kisebbségek elfogadása, a biztonság, a tekintély, az abortusz vagy a halálbüntetés kérdései. Ezen a skálán a baloldali pozíció (negatív tartomány) a progresszív, míg a jobboldali pozíció (pozitív tartomány) a konzervatív álláspontot tükrözi.

Végül a két dimenziót kombinálva bemutatjuk, hogy milyen komplex értékrend-csoportokba sorolhatóak be a magyarok, és mekkora a súlya az egyes csoportoknak. Ez alapján megkülönböztetünk konzervatív-baloldali (piackritikus), progresszív-baloldali (piackritikus), konzervatív-jobboldali (piacpárti), progresszív-jobboldali (piacpárti) és centrista értékcsoportokat, valamint egy egyéb kategóriát (amibe azok a válaszadók kerültek, akik nem besorolhatók a fenti kategóriákba egyértelműen).

1.1. A gazdasági bal–jobb tengely

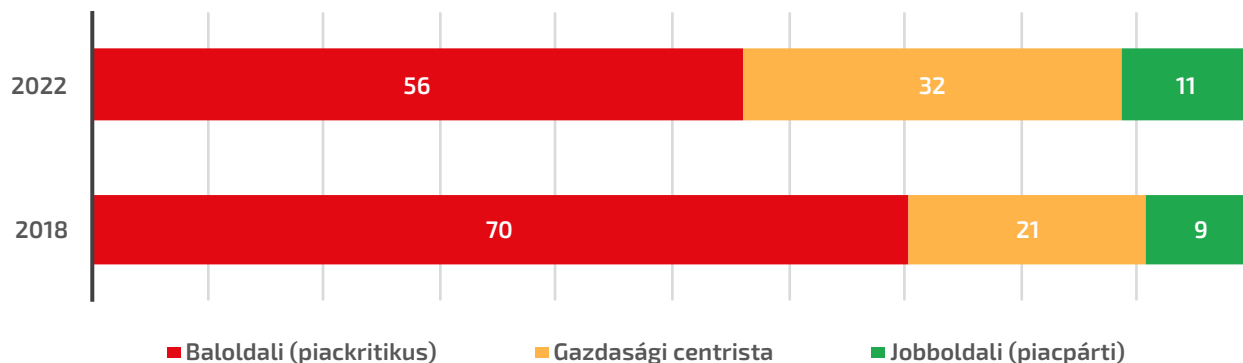
Az eloszlások változása

A gazdasági bal–jobb kategóriák alapján 2022-ben a magyar társadalom többségében baloldali értékrendet vall (1. ábra). A jobboldali gazdaságpolitikai orientáció a magyarok tizedére jellemző, míg a centrista gazdasági álláspontot elfoglalók a társadalom harmadát teszik ki. A centrista csoportba azokat a válaszadókat soroltuk, akik a gazdasági tengelyen –10 pontnál nagyobb és +10 pontnál kisebb értéket vettek fel. A baloldaliaknak tehát legfeljebb –10 pontjuk van, a jobboldaliaknak pedig legalább +10 pontjuk.

A kategorizálásunk alapján a baloldali vélemények továbbra is többségben vannak a magyar társadalomban, de a változások fő trendje a gazdasági baloldalon elhelyezkedők arányának csökkenését és a középre húzódók növekedését mutatja. Eközben a gazdasági jobboldali, piacpárti nézetek nem váltak népszerűbbé. Az elmúlt 4 évben 14 százalékponttal csökkent a baloldaliak (piackritikusok) aránya a magyar társadalomban (70 százalékról 56 százalékra csökkent). A gazdasági centristák aránya ezzel szemben 11 százalékponttal növekedett (21 százalékról 32 százalékra), míg a piacpártiak aránya csak 2 százalékponttal nőtt (9 százalékról 11 százalékra). Vagyis a magyar társadalom nagy többsége továbbra is újraelosztáspárti és piackritikus, de érdemben csökkent a gazdasági baloldalon elhelyezkedők aránya.

1. ábra

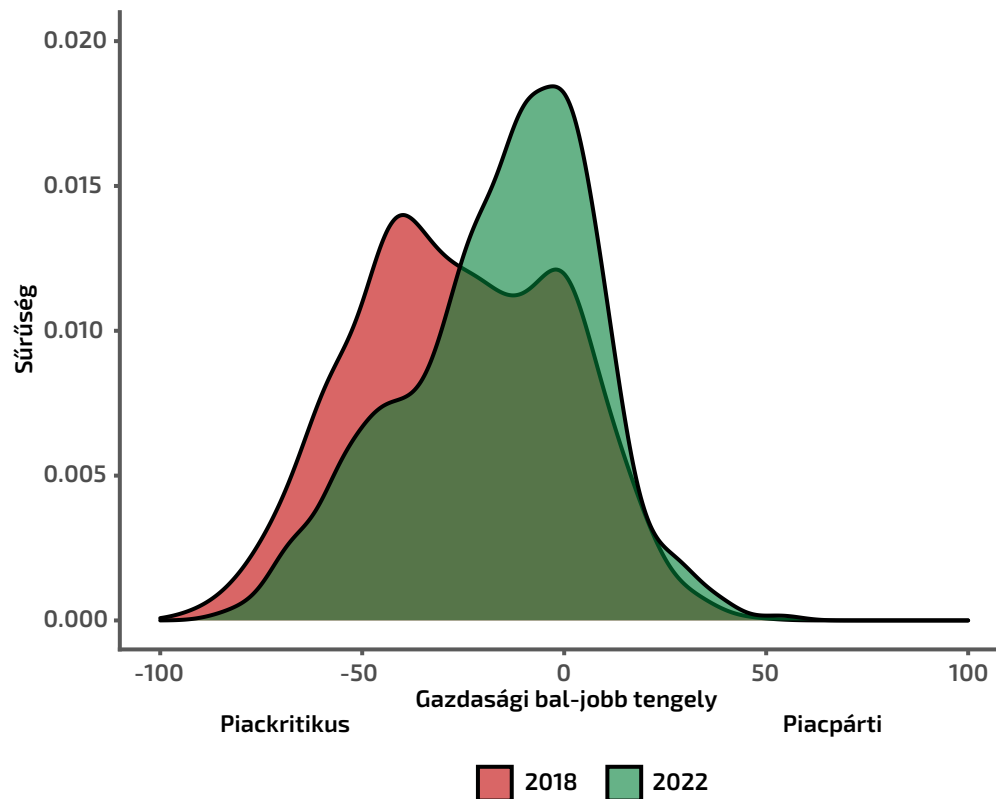
A magyar társadalom értékeinek változása a gazdasági bal–jobb tengelyen

A magyarok gazdasági nézeteinek 2018-as és 2022-es átfogó eloszlása, és a négy év alatt bekövetkezett változások a 2. ábrán láthatóak. 2018-ban az eloszlást ábrázoló sűrűségfüggvénynek két lokális maximuma is volt –43 és 0 pont körül. Ez azt jelenti, hogy sokan helyezkedtek el a mérsékelt baloldali, valamint a semleges álláspontban. Ezzel szemben 2022-re erősen a középpérték irányába mozdult el a válaszadók eloszlása a gazdasági bal–jobb tengelyen: a mediánérték –29-ről –11-re növekedett. Csupán kis mértékben nőtt a piacpártiak aránya, ugyanakkor a határozott piackritikus pozícióból a mérsékelt és semleges irányba történt elmozdulás.

2. ábra

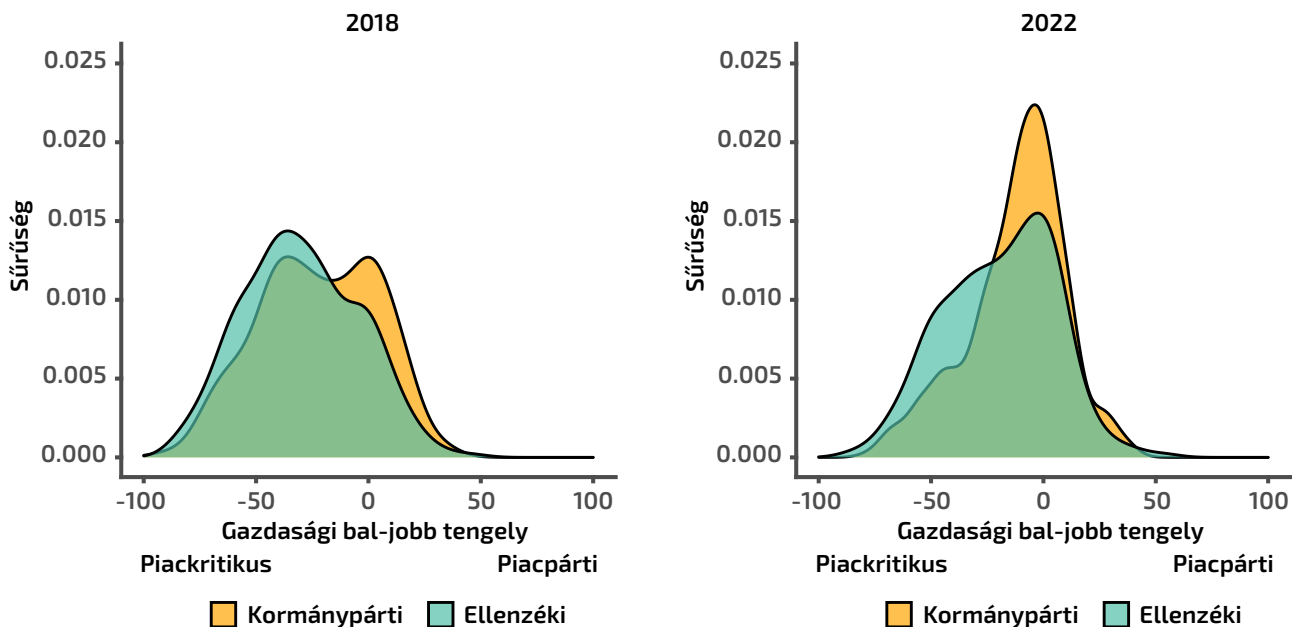
A gazdasági bal–jobb tengely átfogó eloszlásai 2018-ban és 2022-ben

Felmerül a kérdés, hogy a teljes társadalmat egyenlően érintő változásról, vagy valamely politikai vagy demográfiai csoport értékrendjének átalakulásáról beszélhetünk, amit esetleg elrejtene az aggregált adatok. Az ideológiai pozíciók eloszlását ezért a leginkább meghatározó demográfiai és politikai bontásokban is szemléltettük. A 3. ábra a kormánypárti és ellenzéki szavazók eloszlását mutatja be a gazdaságpolitikai bal–jobb tengelyen 2018-ban és 2022-ben¹. Jól látható, hogy a világnézeteknek ezen a tengelyen nem „kormánypárti vs. ellenzéki” polarizációról, hanem a nézetek általános, a baloldali térfélen belül a közép felé történő mozdulásáról van szó. A kormánypárti szavazók mediánja –21 ponttól –7 pontra nőtt, míg az ellenzéki szavazóknál ez az érték –32-ről –18 pontra növekedett (vagyis mindkét csoport mediánja +14 ponttal a középpont felé toldott el.)

3. ábra

A gazdasági bal–jobb tengely átfogó eloszlásai 2018-ban és 2022-ben politikai bontásban

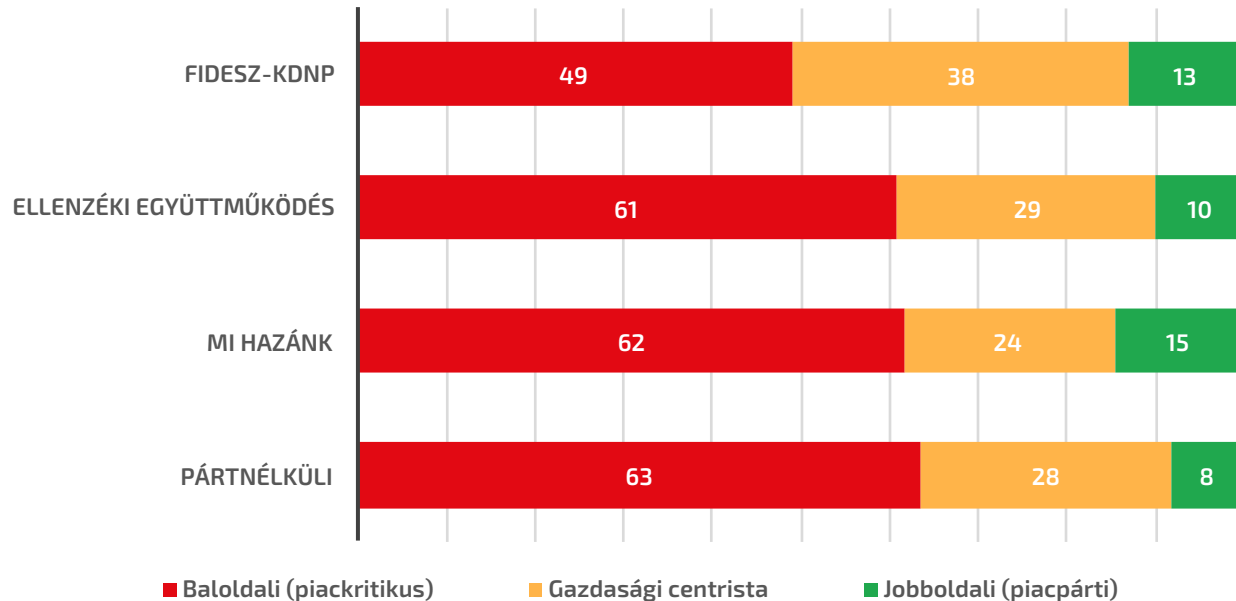
¹ Az összehasonlíthatóság érdekében itt a válaszadók politikai besorolásához azt a kérdést használtuk, ami a szavazási hajlandóság felmérésénél nem egy közös ellenzéki listára, hanem az egyes pártok különálló listájára kérdez rá, mivel az erre adott válaszok szerepeltek a 2018-as és 2022-es adatbázisban egyaránt. Azokat a válaszadókat soroltuk ellenzékinek ennél az ábránál, akik a 2022-es összefogás valamelyik pártjára szavaznának (DK, Jobbik, MSZP, Momentum, Párbeszéd, LMP).

Az egyes nagy politikai csoportok gazdasági értékcsoportjainak százalékos megoszlását is ábráztuk (4. ábra). A kormánypártiak felének (49%) baloldali (vagyis piackritikus) értékei vannak 2022-ben, viszont négy évvel korábban még a Fidesz-szavazóknak 15 százalékponttal nagyobb hányada tartozott a csoportba (64%). A kormánypártiak körében 16 százalékponttal több gazdasági centrista van 2022-ben (38%), mint 2018-ban volt (22%). A gazdasági értelemben vett jobboldali (piacpárti) fideszesek aránya nem változott jelentősen (2018-ban 14%, 2022-ben 13%).

Az ellenzékiek körében 14 százalékpontos volt a gazdasági baloldali (piackritikus) válaszadók arányának csökkenése, vagyis hasonló mértékű változás történt, mint a kormánypártiak csoportjában. 2018-ban az ellenzékiek 75 százaléka, 2022-ben 61 százalékuk volt baloldali gondolkodású. Ebben a csoportban minimális volt a piacpártiak növekedése az elmúlt négy évben (7 százalékról 10 százalékra nőtt az arányuk).

4. ábra

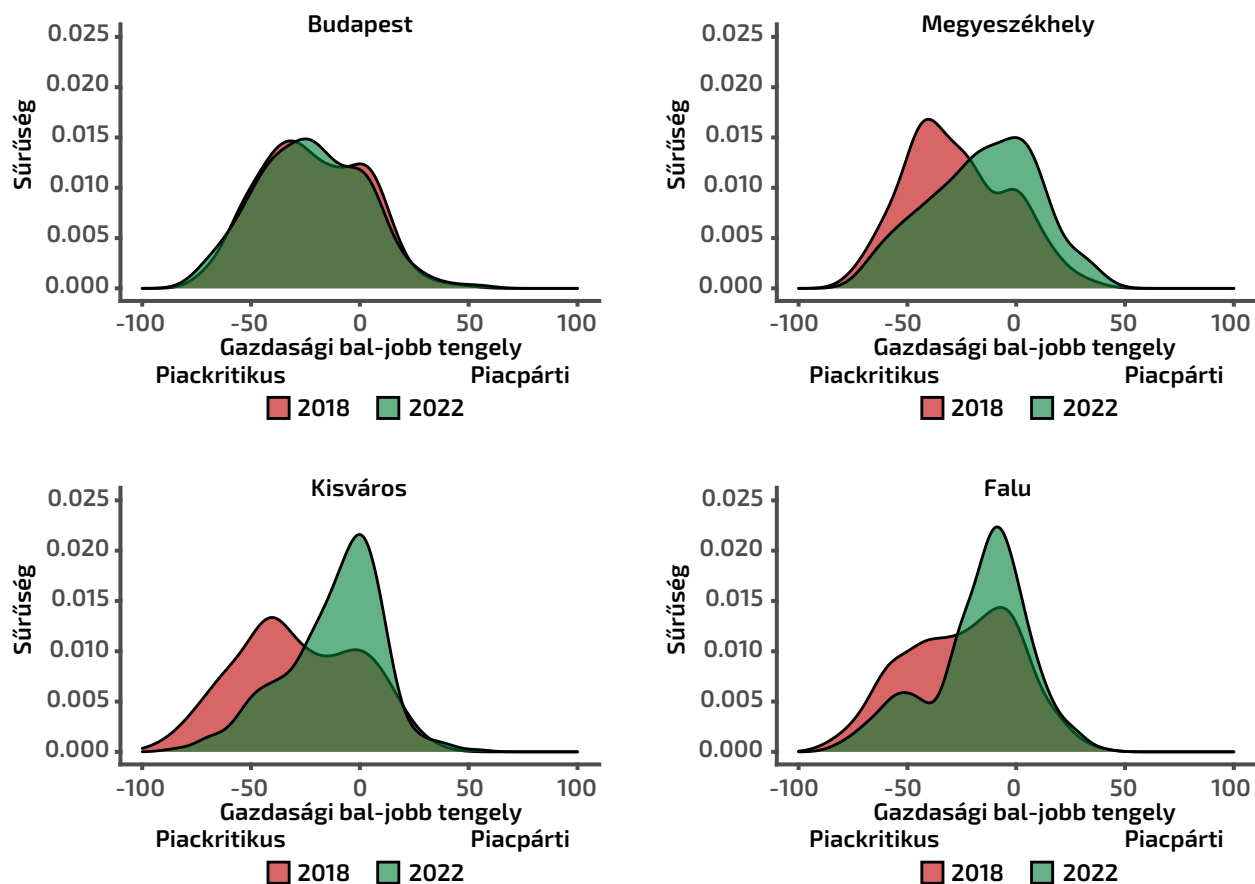
A magyar társadalom politikai értékei a gazdasági tengelyen politikai preferenciák alapján (2022)

A 2018-as és 2022-es eloszlások települési bontása (5. ábra) egyértelműen megmutatja, hogy a gazdasági nézetek jelentős változása nem Budapesten, hanem a kisebb településeken történt. A fővárosban is megfigyelhető elmozdulás a közép irányába, de ez marginális volt a többi településhez képest. Budapesten a medián -25 -ről -22 -re változott (+3 pont a közép felé), míg a megyeszékhelyeken -30 -ról -14 -re (+16 pont), a kisvárosokban -32 -ről -7 -re (+15 pont), a falvakban -21 -ről -11 -re (+10 pont) változott ez az érték.

5. ábra

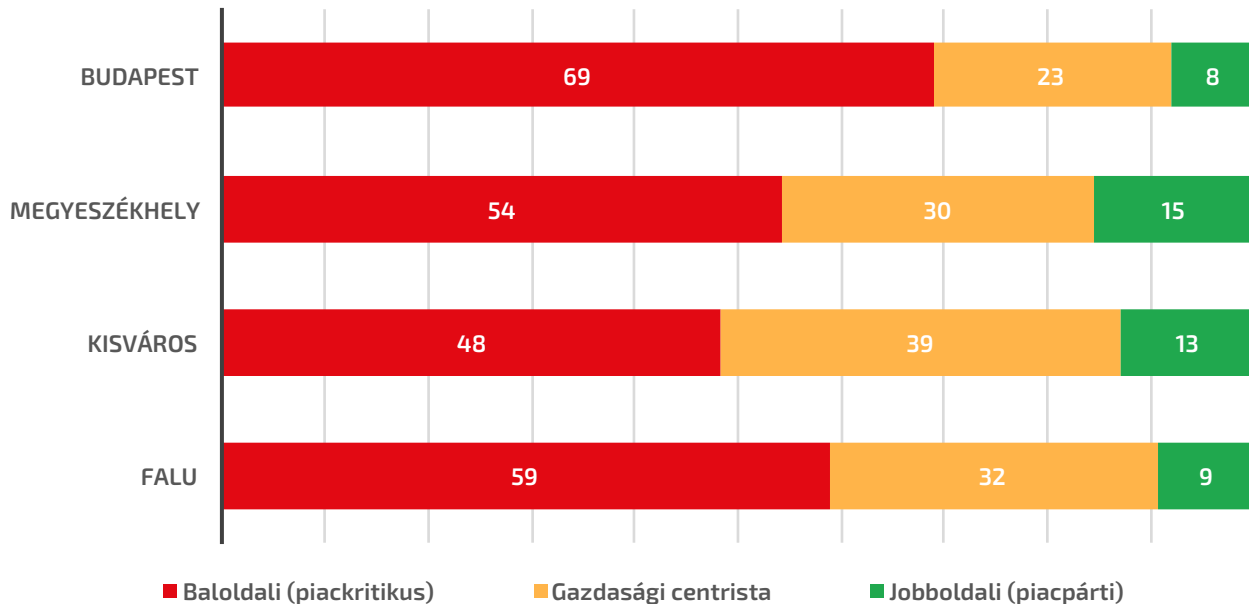
A gazdasági bal–jobb tengely átfogó eloszlásai 2018-ban és 2022-ben lakóhelyi bontásban

Budapesten az egyes csoportok aránya hibahatáron belüli mértékben változott. A fővárosban 2022-ben tízből heten piackritikusak (69%), a válaszadók közel negyede centrista (23%), és mindössze 8% piacpárti beállítottságú. A megyeszékhelyeken 19 százalékponttal csökkent a gazdasági baloldaliak aránya (2022-ben 54% volt), 11 százalékponttal nőtt a gazdasági centristák aránya (20%), valamint 8 százalékponttal nőtt a jobboldali (piacpárti) válaszadók aránya (15%). A kisvárosokban még ennél is nagyobb volt a változás mértéke: 2022-ben már csak 48% tartozott a gazdasági baloldali csoportba (–24 százalékpont), ebben a lakóhelyi kategóriában azonban elsődlegesen a centristák aránya növekedett (39%, +21 százalékpontos növekedés), míg a piacpártiak aránya nem változott jelentősen (13%, +3 százalékpont). A falvakban 59% a gazdasági értelemben baloldali válaszadók aránya (–9 százalékpont) – ebben a csoportban is elsődlegesen a centristák aránya növekedett (32%, + 8 százalékpont), míg a piacpártiak aránya gyakorlatilag ugyanakkora maradt (9%, +1 százalékpont).

6. ábra

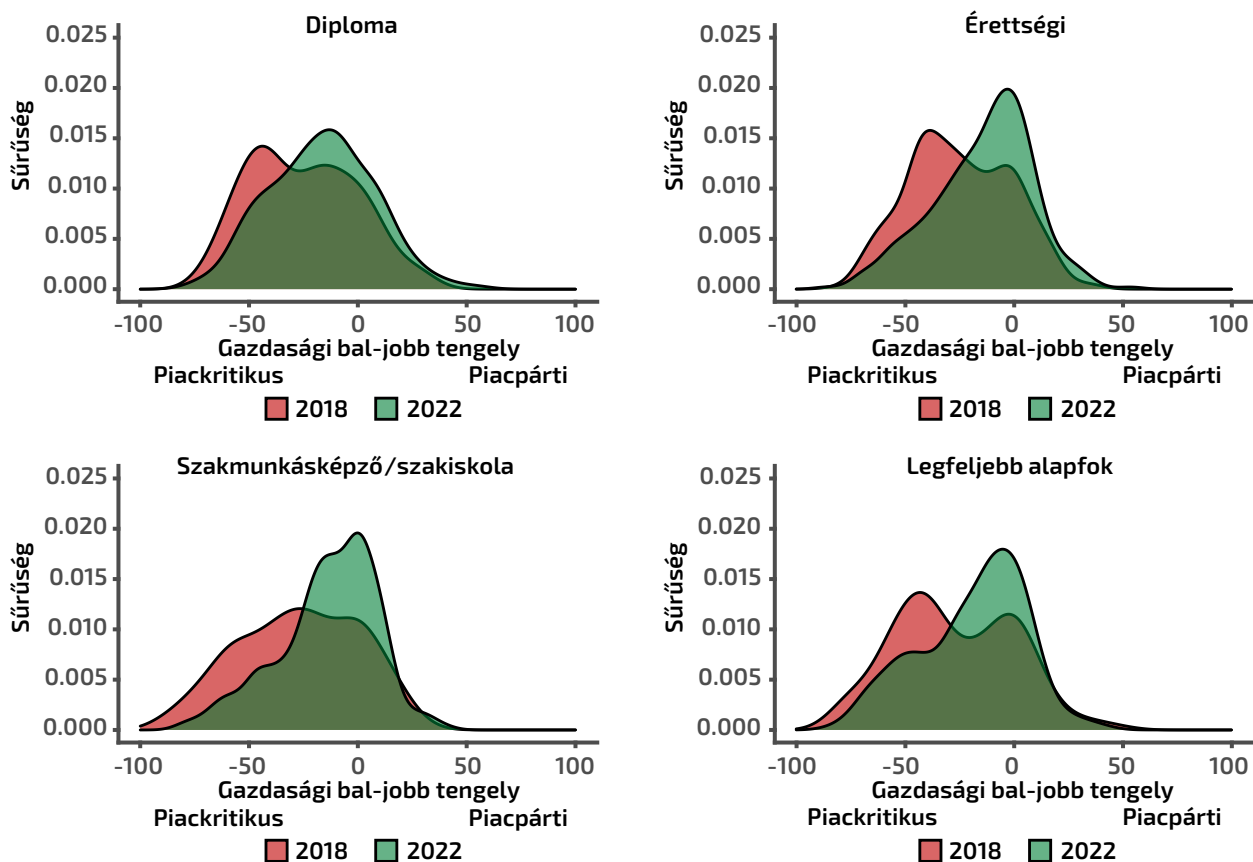
A magyar társadalom politikai értékei a gazdasági tengelyen lakóhelyi csoportok alapján (2022)

Az iskolázottsági bontás azt mutatja, hogy az egyes végzettségi csoportok eloszlása valamelyest eltérő mértékben húzódott be középre a gazdasági tengelyen 2018 és 2022 között (7. ábra). A medián érték a diplomásoknál –27 pontról –18 pontra növekedett (+9 pont a közép irányába). A medián az érettségizetteknél és a szakmunkás/szakiskolai végzettségűeknél egyaránt –25-ről –11 pontra nőtt (+14 pont). A legfeljebb alapfokú végzettségűek körében volt a legnagyobb a medián változása, mivel az érték –32-ről –14 pontra növekedett (+18 pont).

7. ábra

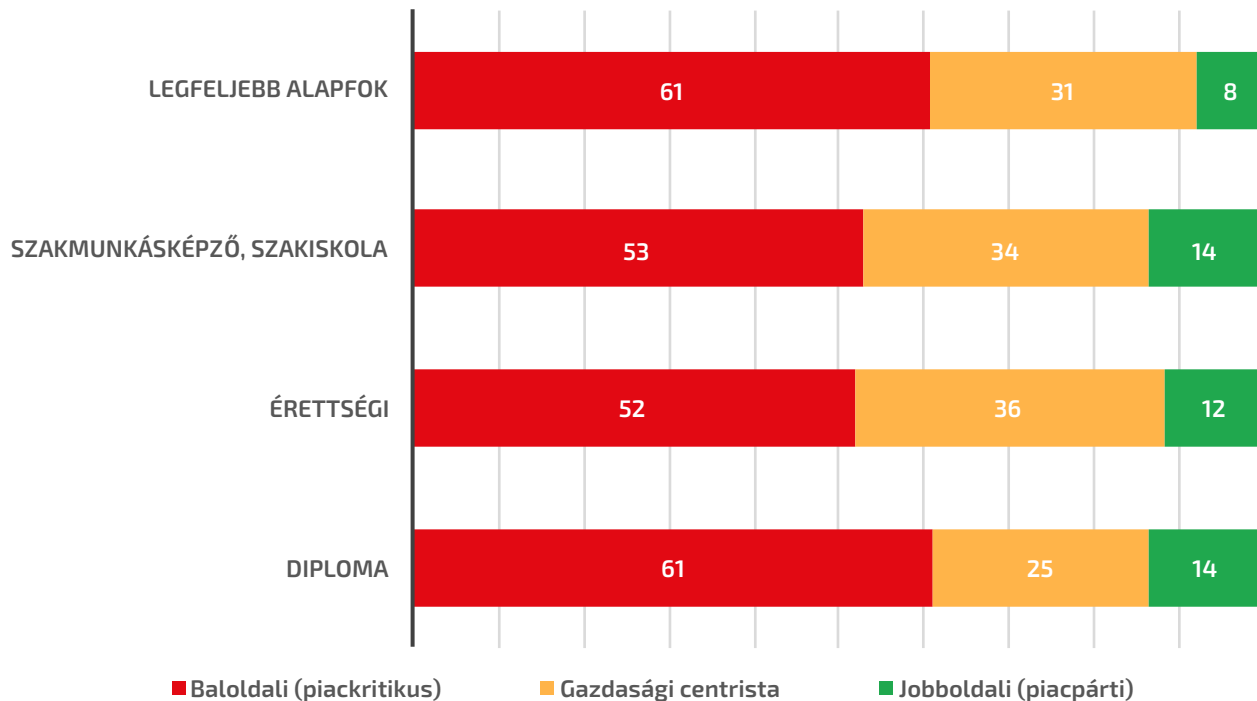
A gazdasági bal–jobb tengely átfogó eloszlásai 2018-ban és 2022-ben iskolázottsági bontásban

Fontos kiemelni, hogy továbbra is abszolút többségben vannak a gazdasági baloldali értékekkel rendelkező válaszadók az összes végzettségi csoportban (52–61%) a centristákkal (25–36%) és a piacpártiak (8–14%) szemben (8. ábra). A baloldali (piackritikus) válaszadók aránya az érettségizettek és szakmunkás/szakiskolai végzettségű csoportokban nagyobb mértékben csökkent (–19 és –17 százalékpontos változás), míg a legfeljebb alapfokú és diplomás csoportokban ennél kisebb mértékű volt a piackritikusok arányának csökkenése (–9 és –10 százalékpont). A piacpárti válaszadók aránya egyedül a diplomások körében növekedett hibahatáron túlmutató mértékben (+5%), elsősorban a centristák aránya növekedett az összes végzettségi csoportban (+6 és +16 százalékpont közötti mértékben).

8. ábra

A magyar társadalom politikai értékei a gazdasági tengelyen iskolázottság alapján (2022)

Többváltozós elemzések

Többváltozós lineáris regressziós elemzéseket is végeztünk a 2018-as és 2022-es adatokon. Ezekben az elemzésekben ki tudjuk szűrni az úgynevezett összetételi hatás egy részét². Az egyes változók referenciacsoportokhoz viszonyított hatásait az 9. ábrán szemléltettük.

Az életkori csoportok közül szinte mindegyik csoport jobbra tolódott a 30 év alattiakhoz képest 2022-re. Míg 2018-ban a 30–39 évesek csoportja nem tért el szignifikánsan a náluk fiatalabbaknál, addig 2022-ben már hozzájuk képest szignifikánsan piackritikusabbak lettek ezek a válaszadók. A 60 év feletti csoportja 2018-ban szignifikánsan baloldali (piackritikusabb) volt, 2022-ben viszont már nem tértek el szignifikánsan a 30 év alattiaktól ebben a tekintetben.

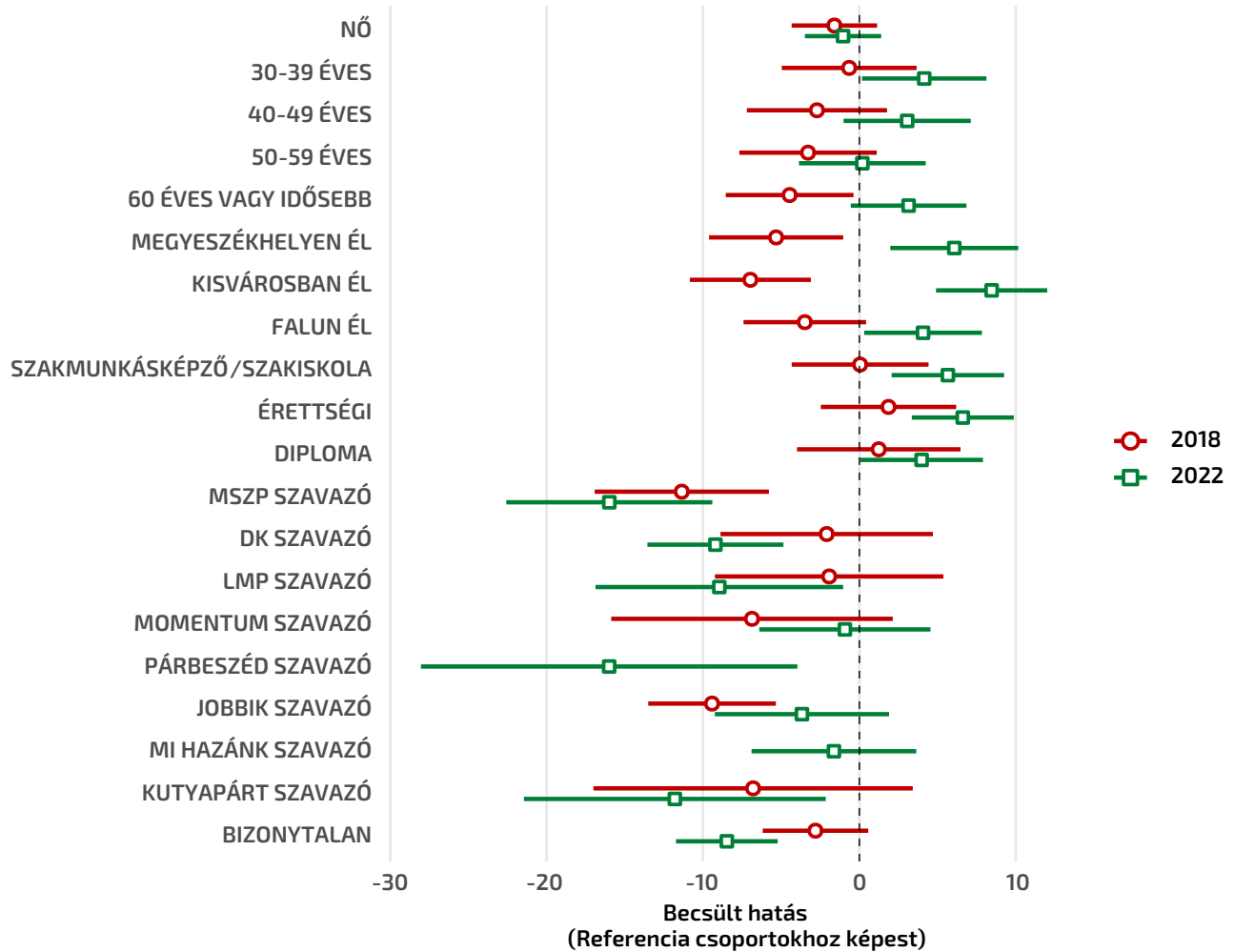
Igazán látványos változást a lakóhelyi csoportok hatását illetően látunk. 2018-ban a budapestiekhez képest a többi város lakói szignifikánsan baloldali (piackritikusabbak) voltak, továbbá a falvak lakói is baloldali (piackritikusabbak) voltak, bár ez a különbség nem volt szignifikáns. Ezzel szemben 2022-ben már szignifikánsan baloldaliak a budapestiek, mint a kisebb településeken élők.

Az iskolázottság szerinti csoportok alapján is jelentős változásokat látunk 2018-hoz képest. Négy évvel ezelőtt még nem tértek el szignifikánsan egymástól az iskolázottsági csoportok a gazdasági bal–jobb pozíciójuk tekintetében. 2022-ben azonban már a legfeljebb 8 általános végzetekhez képest az összes csoport szignifikánsan jobbra állt.

A politikai hovatartozás és a gazdasági bal–jobb pozíció kapcsolata egy komplex képet mutat. 2018-ban a DK, LMP és Kutyapárt támogatói, valamint a bizonytalanok nem tértek el szignifikánsan a fideszesektől a gazdasági világgépüket illetően, 2022-ben azonban már szignifikánsan baloldali (piackritikusabbak) lettek ezek a csoportok, mint a kormánypártiak. A Jobbik szavazói négy évvel korábban még gazdasági értelemben jelentősen baloldaliabbak voltak a fideszeseknél, 2022-ben azonban már nem különbözött a két csoport szignifikánsan egymástól. Az MSZP szavazói mindkét időszakban szignifikánsan baloldaliabbak voltak a kormánypártiaknál. A Momentum támogatók viszont egyik időszakban sem tértek el szignifikánsan a kormánypártiaktól a gazdaságpolitikai bal–jobb pozíciójukat illetően.

² Ez azt jelenti, hogy például meg tudjuk mondani, hogy milyen a pártpreferenciának a hatása a gazdasági bal–jobb pozícióra, miközben kiszűrjük ebből a demográfiai tényezők hatását. Hasonlóan az egyes demográfiai tényezők (pl. az iskolázottság) hatásából is kiszűrjük a többi demográfiai tényező, illetve a pártpreferencia hatását.

9. ábra

Politikai és demográfiai változók hatása a gazdasági orientációra

Megjegyzés:

A referenciacsoportok a férfiak, a 30 év alattiak, a Budapesten élők, a legfeljebb 8 általánost végzettek, valamint a Fidesz-szavazók csoportjai.

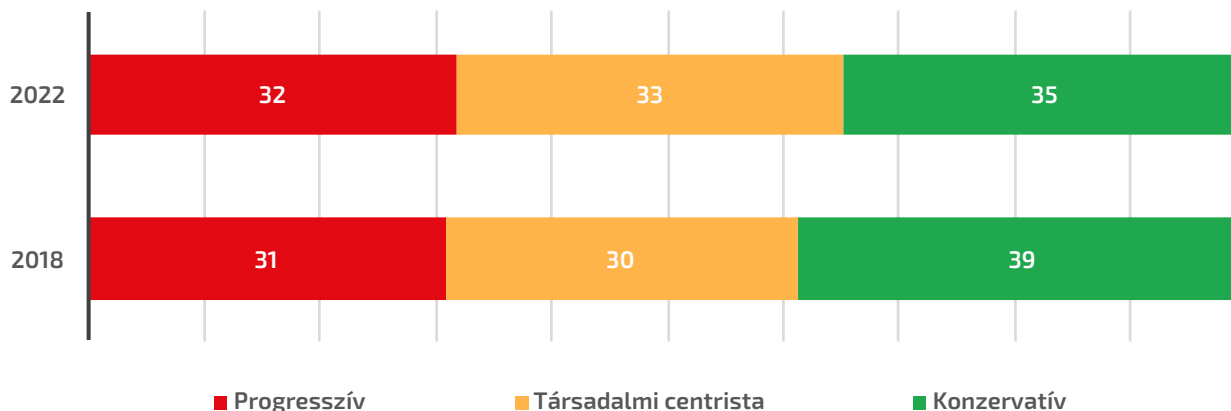
1.2. A társadalmpolitikai bal–jobb tengely

Az eloszlások változása

A társadalmpolitikai dimenzió alapján is ábrázoltuk az egyes kategóriák súlyának változását (11. ábra). 2018 és 2022 között a társadalmi-kulturális kérdésekben progresszívek aránya 1 százalékponttal nőtt (31 százalékról 32 százalékra), a centristák aránya pedig 3 százalékponttal nőtt (30 százalékról 33 százalékra). A konzervatívok aránya 4 százalékponttal csökkent (39 százalékról 35 százalékra). Vagyis a társadalmpolitika terén 2022-ben már egyenlő arányban van jelen a progresszív, a centrista és a konzervatív álláspont. A kormány erőfeszítései ellenére a magyar társadalom négy év alatt nem vált a korábbiaknál konzervatívabbá, sőt enyhe elmozdulás tapasztalható a konzervatív értékek felől a centrum irányába.

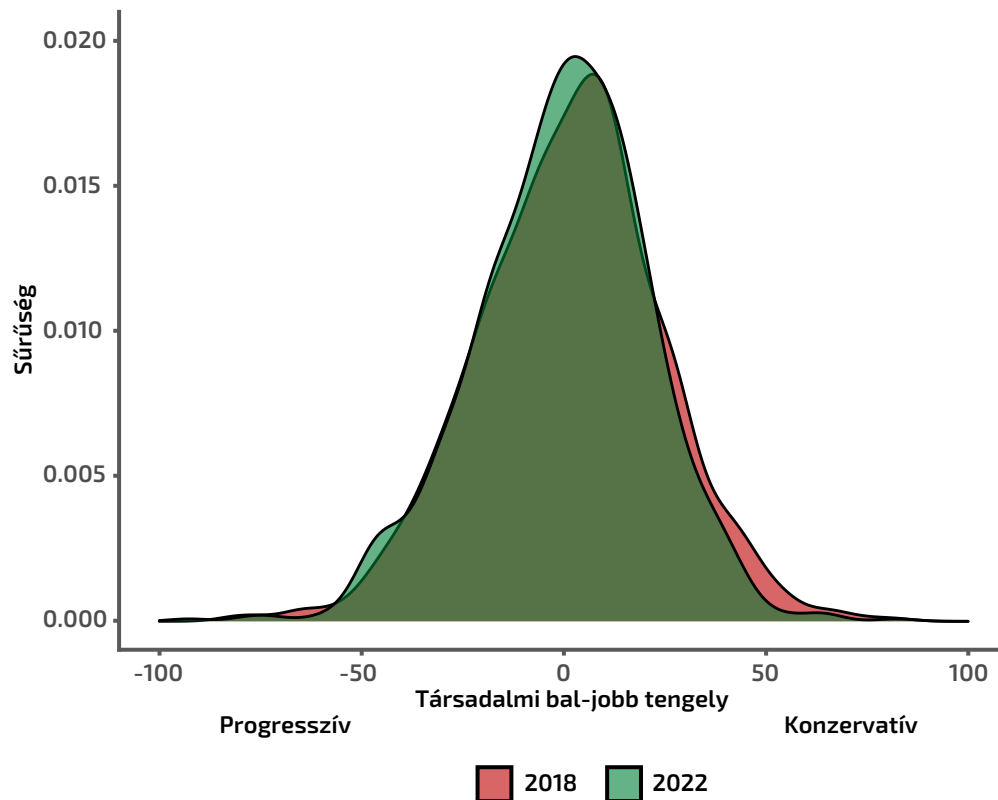
10. ábra

A magyar társadalom értékeinek változása a társadalmi bal–jobb tengelyen

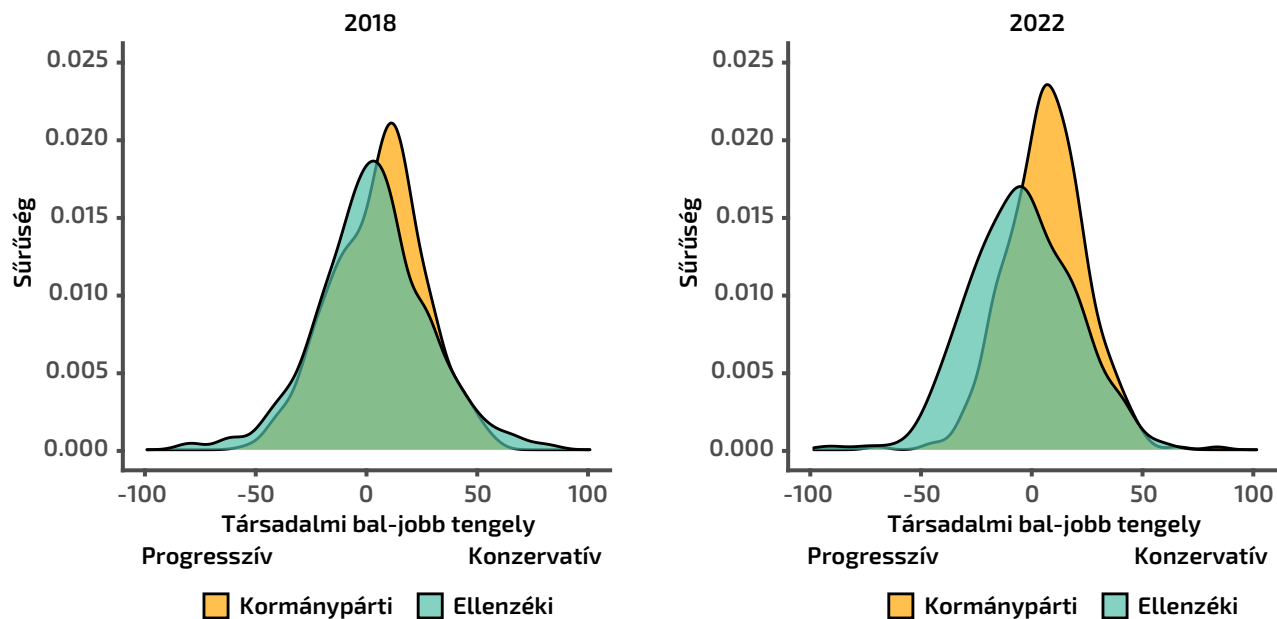
A gazdasági bal–jobb tengelyen megmutatkozó markáns változásokhoz képest a társadalmpolitikai tengelyen csak marginális elmozdulás látható (11. ábra). Ezen a tengelyen enyhén balra tolódott a magyarok eloszlása, a medián pozíció a 2018-as +4-es értékről 2022-ben pontosan 0 pontra csökkent.

11. ábra

A válaszadók társadalmpolitikai nézeteinek eloszlását is szemléltettük a leginkább meghatározó politikai és demográfiai bontásokban. A 12. ábra a kormánypárti és ellenzéki válaszadók nézeteinek eloszlását mutatja be³. A társadalmpolitika kismértékű „balra tolódása” mindkét nagy politikai tömböt érinti. A kormánypárti szavazók esetén a mediánérték 7 pontról 4 pontra csökkent, míg az ellenzékieknél 4 pontról –7 pontra csökkent a medián érték.

12. ábra

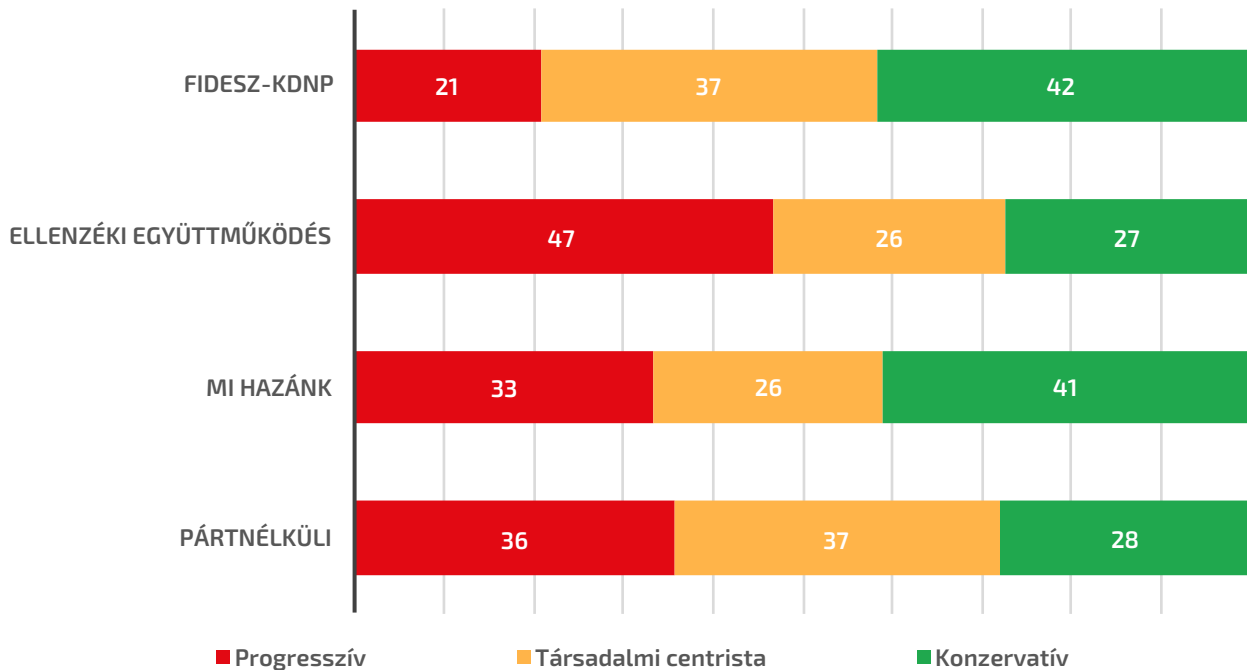

³ A politikai csoportokat a 2. ábránál leírtak alapján kategorizáltuk.

A fideszes tábor 42 százaléka társadalmi-kulturális kérdésekben konzervatívnak tekinthető, és további 37 százalék a centrumhoz közeli pozíciót vesz fel ezekben a kérdésekben (13. ábra). A tábor ötöde számít társadalmi kérdésekben progresszív Fidesz-szavazónak. Ezzel szemben az ellenzéki szavazók csaknem fele társadalmi-kulturális kérdésekben egyértelműen progresszív, és további negyedük sorolható be a centrista kategóriába. Minden negyedik ellenzéki szavazó számít kulturálisan konzervatívnak. A Mi Hazánk szavazói körében arányaiban ugyanannyi kulturálisan konzervatív szavazót találunk, mint a fideszesek körében, de több a progresszív körükben, mint a fideszesek körében.

13. ábra

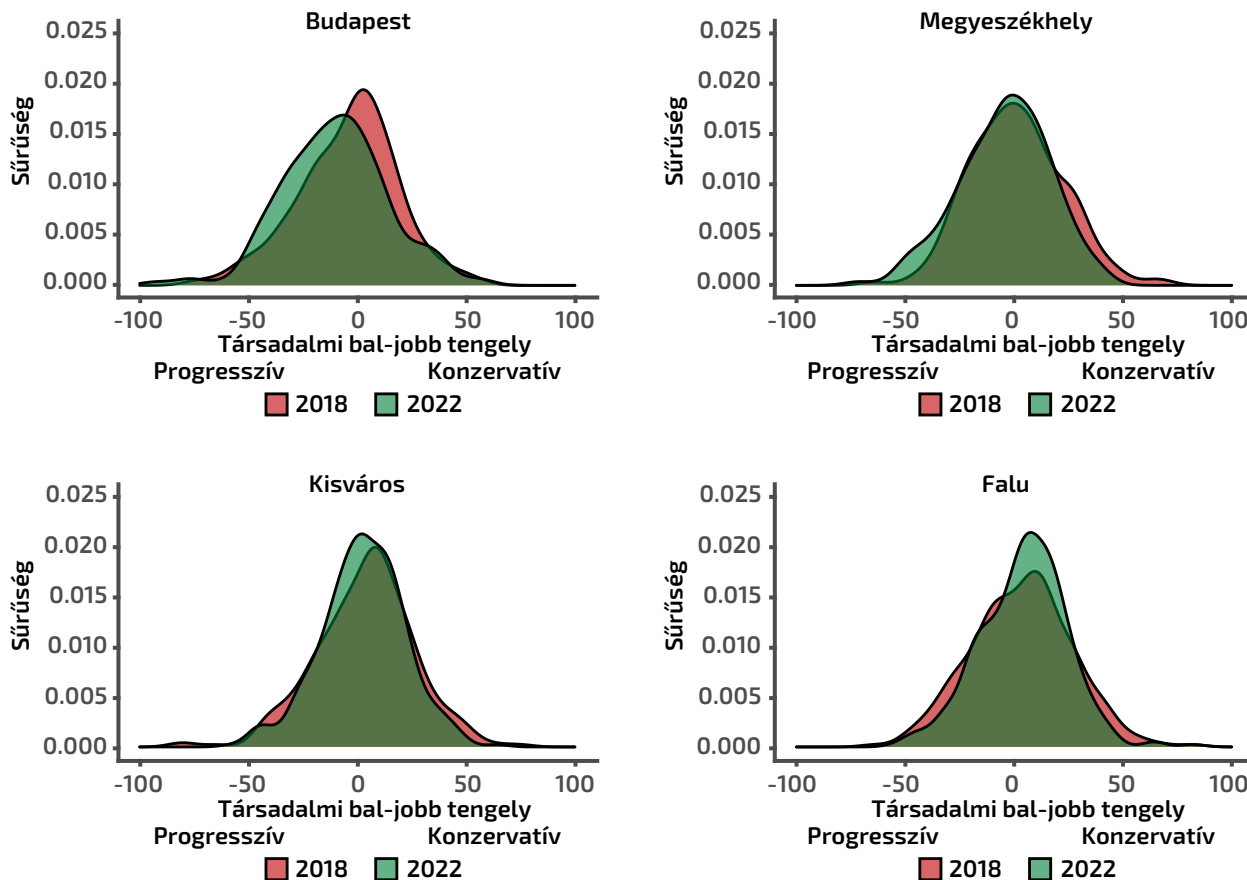
A magyar társadalom politikai értékei a társadalmi tengelyen politikai preferenciák alapján (2022)

A társadalmpolitikai nézetek lakóhelyi bontása megmutatja, hogy az egyes településcsoportok különböző mértékben és különböző irányba mozdultak el 2018 és 2022 között (14. ábra). A budapestiek egyértelműen a progresszív irányba tolódtak el (ebben a csoportban a medián érték 0-ról -11-re változott). Ennél mérsékeltebb „balra tolódás” történt a megyeszékhelyeken (ahol a medián 0-ról -4 pontra csökkent) és a kisvárosokban (ahol 7 pontról 4-re csökkent ez az érték). A falvak ugyanakkor kismértékben a konzervatív irányba tolódtak (4 pontról 7 pontra változott a medián).

14. ábra

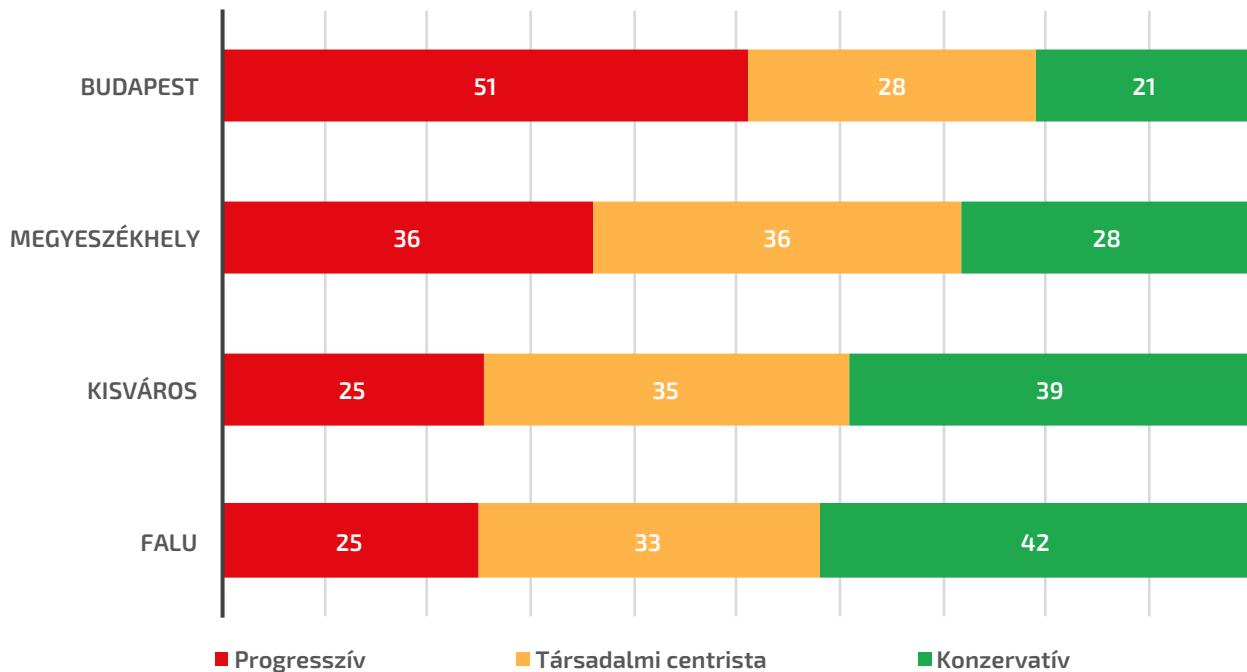
A társadalmi bal-jobb tengely átfogó eloszlásai 2018-ban és 2022-ben lakóhelyi bontásban

A kisebb méretű településkategóriák irányába haladva a progresszívek aránya tendenciózusan csökken, míg a konzervatívok aránya nő (15. ábra). Budapesten jóval több a progresszív, mint a konzervatív válaszadó (51% vs. 21%), a falvakban viszont fordított a helyzet (25% vs. 42%). A centristák aránya Budapesten a legalacsonyabb (28%), míg a kisebb településeken átlag közeli (33–36%). A város vs. vidék közötti értékrendi szakadék mélyülését mutatja, hogy 2018 és 2022 között Budapesten 13 százalékponttal nőtt a progresszívek aránya, míg a falvakban 8 százalékponttal csökkent ugyanez az arány. A többi lakóhelyi csoportban nem változott jelentősen a progresszívek súlya. A konzervatív válaszadók aránya nem változott jelentősen a falvakban (–1 százalékpont), míg a nagyobb lakóhelyi csoportokban hibahatáron túlmutató mértékben csökkent (–4 és –6 százalékpont közötti mértékben).

15. ábra

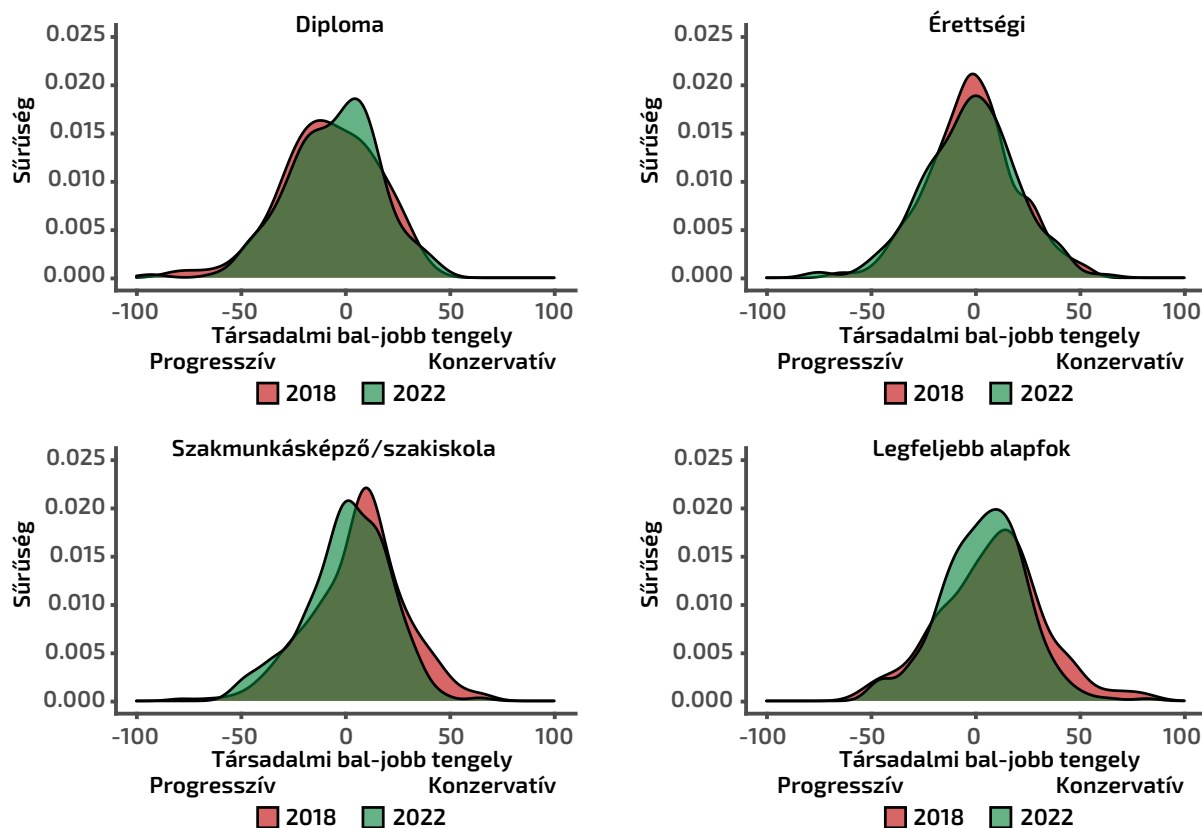
A magyar társadalom politikai értékei a társadalmi tengelyen lakóhelyi csoportok alapján (2022)

Az egyes iskolázottsági csoportok sem mind egy irányba mozdultak el a társadalmpolitikai tengelyen az elmúlt négy évben. Ezek a változások azonban igen kismértékűek. A 16. ábráról leolvasható, hogy a diplomások a korábbi állapothoz képest egy hajszálnyit jobbra mozdultak el a progresszív térfélen (a medián érték -7 -ről -4 -re növekedett), míg a szakmunkás-szakiskolai végzettségűek, valamint a legfeljebb alapfokú végzettségűek egy árnyalatnyit balra tolódtak a konzervatív térfélen (előbbi csoportban 7 -ről 4 -re, utóbbi csoportban 11 -ről 4 -re mozdult a medián érték). Az érettségizettek csoportjában változatlan a medián (mindkét évben a centrumot jelző 0 pont volt).

16. ábra

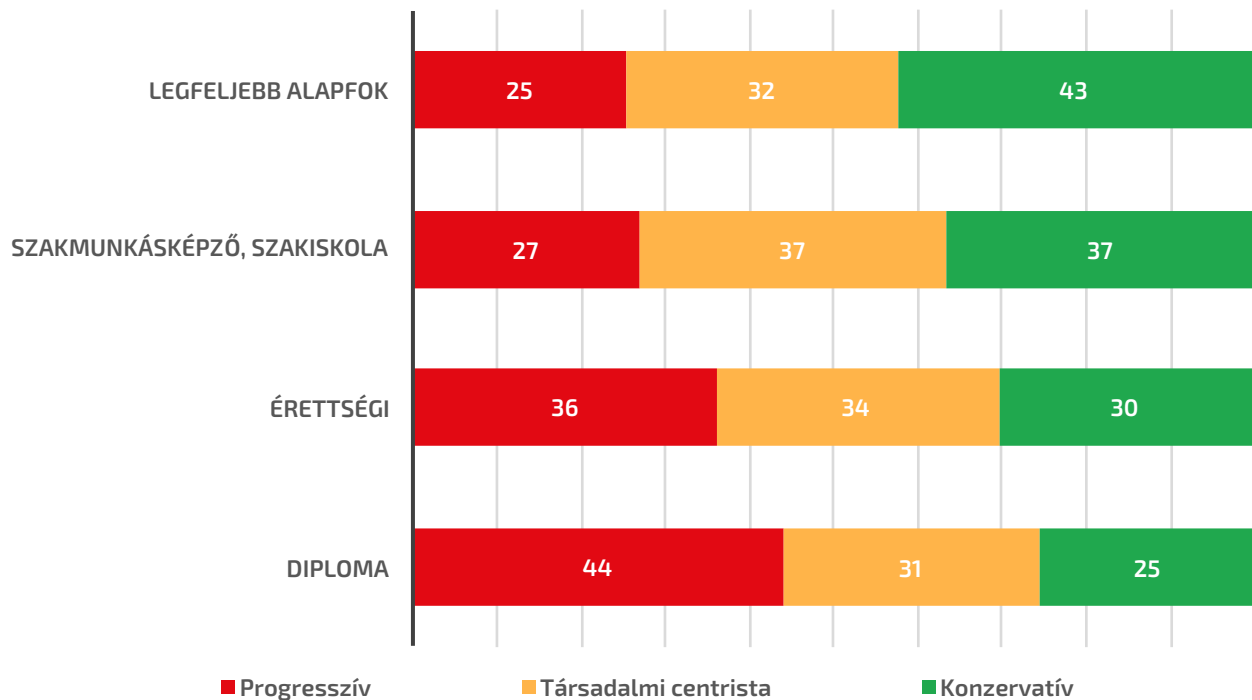
A társadalmi bal-jobb tengely átfogó eloszlásai 2018-ban és 2022-ben iskolázottsági bontásban

A magasabb végzettségi csoportok irányába haladva növekszik a progresszívek és csökken a konzervatívok aránya (17. ábra). Míg a diplomások között a progresszívek közel kétszer annyian vannak (44% vs. 25%), a legfeljebb alapfokú végzettségűek között ezzel ellentétes képet látunk (25% vs. 43%). 2018 és 2022 között a legalacsonyabb végzettségi csoportban 9 százalékponttal csökkent a konzervatívok aránya és ugyanennyivel nőtt a centrumhoz közeli álláspontot elfoglalók aránya. A szakmunkás végzettségűek között 10 százalékpontos a konzervatívok arányának csökkenése és 6 százalékponttal nőtt meg a centristák, valamint 4 százalékponttal a progresszívek aránya. Az érettségizett és diplomás kategóriákban hibahatáron belüli az egyes társadalmi értékcsoportok arányainak változása.

17. ábra

A magyar társadalom politikai értékei a társadalmi tengelyen iskolázottság alapján (2022)

Többváltozós elemzések

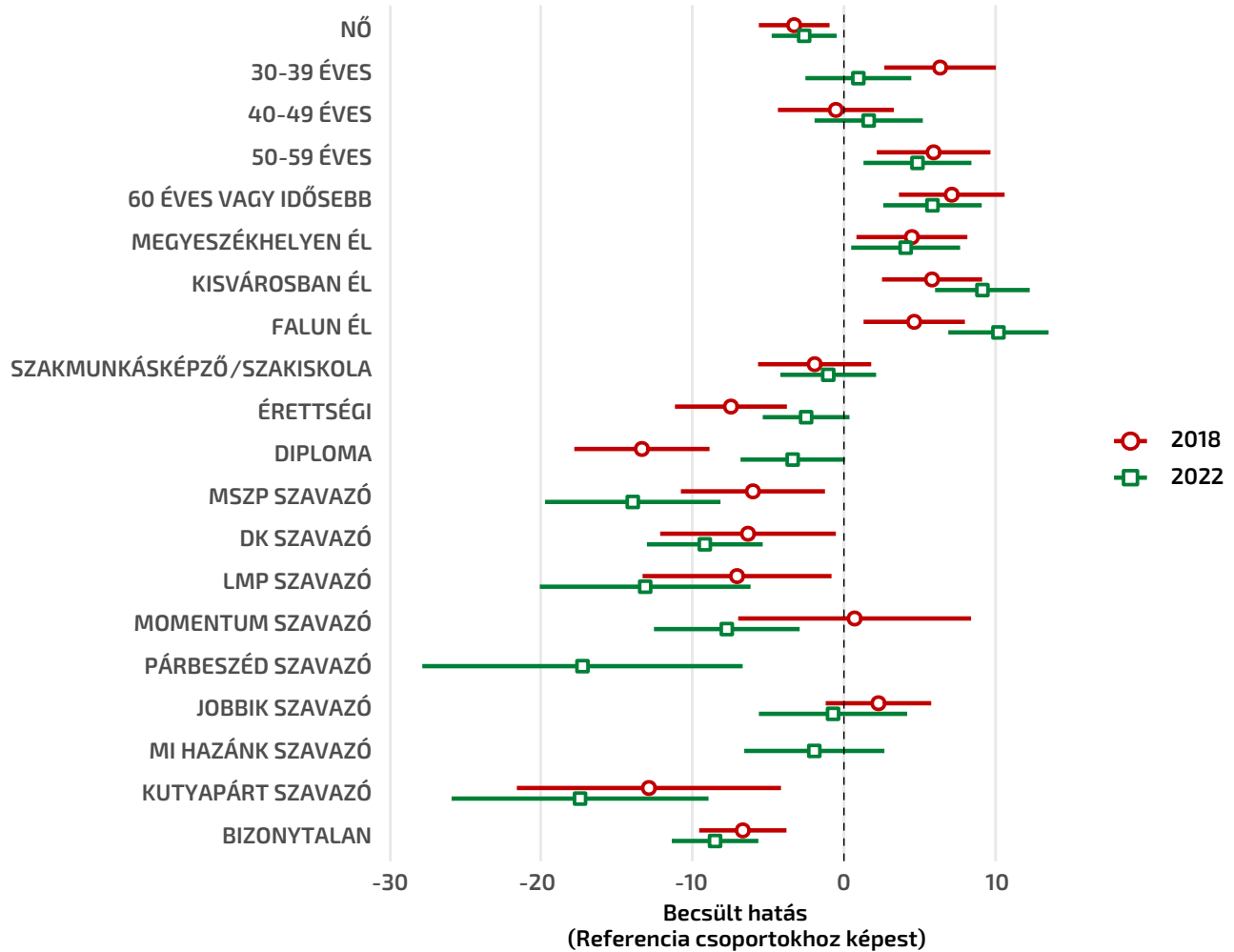
A demográfiai és politikai változók társadalompolitikai bal–jobb pozícióra gyakorolt hatását is vizsgáltuk többváltozós elemzésekkel (18. ábra). Ez alapján a női választadók csoportja szignifikánsan progresszívebb volt a férfiaknál 2018-ban és 2022-ben is. Az 50 év feletti korcsoportok 2018-ban és 2022-ben egyaránt szignifikánsan jobboldalibbak voltak (társadalompolitikai értelemben), mint a 30 év alattiak. A 30–39 évesek azonban csak 2018-ban tértek el szignifikánsan a tőlük fiatalabbaktól. A budapestiekhez képest szignifikánsan konzervatívabbak voltak a magyarok a kisebb településeken mindkét időpontban. Ki kell emelni, hogy a kisvárosok és falvak lakói esetén ez a hatás láthatóan nagyobb 2022-ben, mint 2018-ban volt.

Az iskolázottság hatása is láthatóan megváltozott az elmúlt négy évben. 2018-ban az érettségizettek és a diplomások jelentősen progresszívebbek voltak, mint a legfeljebb 8 általánost végzettek. 2022-ben azonban már nem volt szignifikáns a különbség az iskolázottsági csoportok között a progresszív–konzervatív skálán. Vagyis amíg a „nagyváros vs. vidék” tengelyen növekedett az ideológiai polarizáció a társadalompolitika terén, addig a „képzett vs. képzetlen” felosztásban csökkentek ezek az ellentétek.

A pártpolitikai preferenciák hatásának változása is növekvő polarizáció képét mutatja. 2018-ban a Momentum és a Jobbik szavazók kivételével az összes ellenzéki párt támogatói, valamint a bizonytalanok is szignifikánsan progresszívebbek voltak a Fidesz-szavazóknál. Négy év alatt az összes csoportnál növekedett ez a különbség, minden ellenzéki tábor messzebbre került kulturális értelemben a fideszesektől. Habár a Jobbik-szavazók csoportjának társadalompolitikai nézetei továbbra sem térnek el szignifikánsan a kormánypártiaktól, a Momentum szavazók 2022-ben már szignifikánsan progresszívebbek, mint a fideszesek. A Mi Hazánk szavazókról és a Párbeszéd támogatóiról csak 2022-ben vannak adataink: előbbi csoport nem tér el a kormánypártiaktól, míg utóbbi jelentősen progresszívebb.

18. ábra

Politikai és demográfiai változók hatása a társadalmi jobboldaliságra

Megjegyzés:

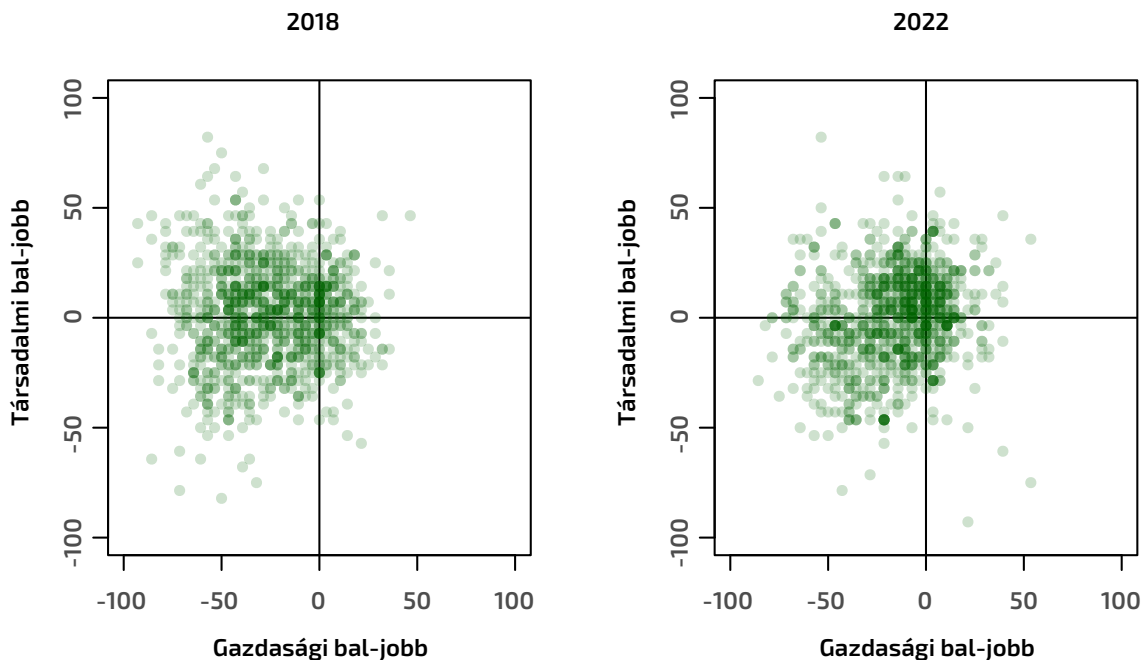
A referenciacsoportok a férfiak, a 30 év alattiak, a Budapesten élők, a legfeljebb 8 általánost végzettek, valamint a Fidesz-szavazók csoportjai.

1.3. Komplex politikai értékcsoportok a magyar társadalomban

A 2018-as és a 2022-es adataink alapján a gazdaságpolitikai és társadalmpolitikai világnézeteket egy közös, két-dimenziós térben is megvizsgáltuk. Az egyes válaszadók eloszlását ebben a térben a 19. ábrán szemléltettük. Ezen az ábrán is jól látszik a gazdaságpolitikai tengelyen korábban bemutatott változás. 2018-ban még kiemelkedően sokan voltak az ideológiai tér piackritikus térfelében – elsősorban a „gazdasági balközép” pozícióban, de „gazdasági szélsőbal” pozícióban is sok megfigyelést találtunk. Ezzel szemben 2022-ben láthatóan az ideológiai centrumhoz közelebb sűrűsödnek a többségében továbbra is baloldali válaszadók.

19. ábra

A válaszadók gazdasági és társadalmpolitikai világnézeteinek kétdimenziós eloszlása 2018-ban és 2022-ben

A kétdimenziós tér könnyebb értelmezhetősége érdekében létrehoztunk egy tipológiát az egyes világnézeti értékcsoportok elkülönítése céljából.⁴ Ezek az értékcsoportok az alábbiak⁵:

- **Progresszív-baloldali (piackritikus):** Azok a válaszadók, akik a gazdasági tengelyen és a társadalompolitikai tengelyen is baloldali pozícióval rendelkeznek. Vagyis a kétdimenziós tér bal-alsó részén, de a centrum négyzetén kívül helyezkednek el. Ezek a válaszadók kulturális kérdésekben a nyitottság, a haladás és az elfogadás irányelveit követik, a gazdasági kérdésekben pedig az állami újraelosztás és a piac szabályozása mellett foglalnak állást. Ezt a csoportot nevezik „klasszikus progresszívnek”, „szociálliberálisoknak” vagy „jóléti liberálisnak” is a szakirodalomban.
- **Progresszív-jobboldali (piacpárti):** Azok a válaszadók, akik a gazdasági tengelyen egyértelműen jobboldali, míg a társadalompolitikai tengelyen egyértelműen baloldali pozícióval rendelkeznek. Vagyis a kétdimenziós tér jobb-alsó részén, de a centrum négyzetén kívül helyezkednek el. Ezek a válaszadók a szabadság fontosságát hangsúlyozzák a társadalompolitika terén (pl. egyének jogai, kisebbségek elfogadása, női önrendelkezés) és a gazdaságpolitika terén is (szabad piac támogatása, állami beavatkozások elutasítása). Ezeket az elveket nevezik „libertáriánusnak” (elsősorban az Egyesült Államokban), „jobb-libertáriánusnak”, és „klasszikus liberális konzervatívnek” is a szakirodalomban.
- **Konzervatív-jobboldali (piacpárti):** Azok a válaszadók, akik a gazdasági tengelyen és a társadalompolitikai tengelyen is egyértelmű jobboldali pozícióval rendelkeznek. Vagyis a kétdimenziós tér jobb-felső részén, de a centrum négyzetén kívül helyezkednek el. Ezek a válaszadók a hagyományos értékek, rend, stabilitás, biztonság mellett a szabad piac és az állami beavatkozás ellen foglalnak állást. Ennek az ideológiának a meghatározó alakjai (Ronald Reagan, Margaret Thatcher) az 1970–1980-as években a „neokonzervatív” öndefiníciót adták maguknak.
- **Konzervatív-baloldali (piackritikus):** Azok a válaszadók, akik a gazdasági tengelyen egyértelműen baloldali, míg a társadalompolitikai tengelyen egyértelműen jobboldali pozícióval rendelkeznek. Vagyis a kétdimenziós tér bal-felső részén, de a centrum négyzetén kívül helyezkednek el. A szakirodalomban ezt az irányvonalat nevezik „kommunitáriusnak”, de gyakran összekapcsolják az „új jobboldali” pártokkal, a „jóléti sovinizmussal” és „jóléti populizmussal” is.

4 Kutatásunkban a Policy Solutions 2018-as „Politikai útmutató Magyarországhoz” című kiadványában bemutatott tipológiát finomítottuk tovább. Az új kategorizálásunk alapján újra bekódoltuk a 2018-as adatfelvételünket, valamint a 2022-es adatfelvételünket egyaránt. Ebből adódóan a következő kategóriák nem feleltethetők meg tökéletesen a 2018-as kiadványunkban bemutatott arányokkal. A félreértések elkerülése céljából a jelen kiadványunkban új elnevezéseket is használtunk a magyarok komplex értékcsoportjaira.

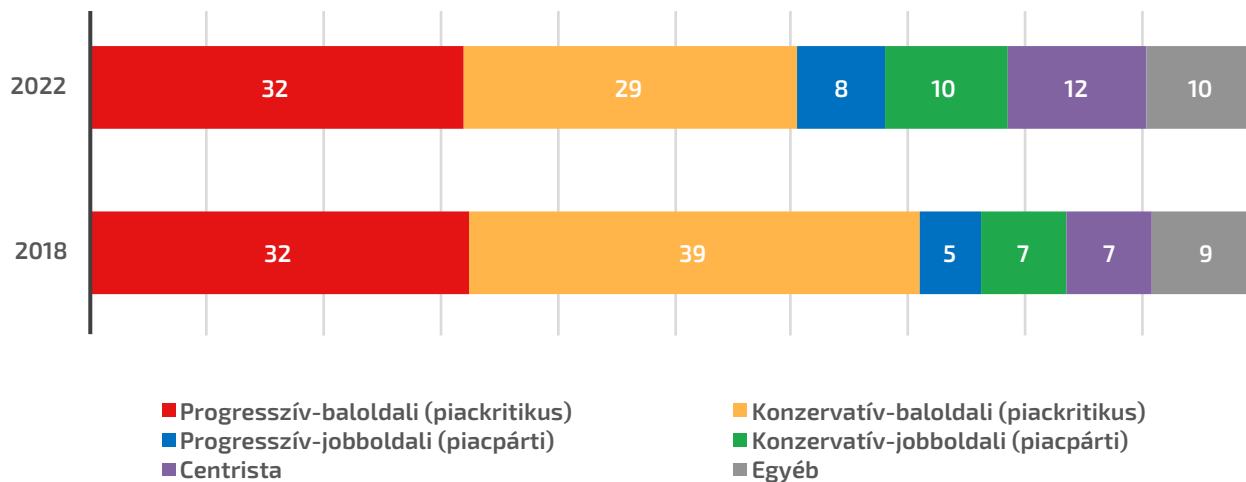
5 A szakirodalomban számos különböző elnevezést használnak az ideológiai csoportok besorolására. Az egyes kategóriák fent említett alternatív elnevezései [Maruzio Ferrara](#), [Brendon Swedlow](#), [de Koster](#) és [társainak](#) cikkeiből, valamint [Ellen Grigsby](#) könyvéből származnak.

- **Centrista:** Azok a válaszadók, akik sem a gazdasági, sem a társadalmpolitikai tengelyen nem rendelkeznek határozott baloldali vagy jobboldali világgéppel. Ezen válaszadók mindkét tengelyen kevesebb, mint 10 ponttal mozdultak el az origótól.
- **Egyéb:** Azok a válaszadók, akik nem sorolhatók be egyértelműen egyik fenti kategóriába sem. Ezen válaszadók a centrumon kívül helyezkednek el és az egyik dimenzióban teljesen semleges pozíciójuk van.

A fenti kategorizálás alapján ábrázoltuk a magyarok 2018-as és 2022-es értékcsoportjainak eloszlását (20. ábra). A progresszív-baloldali (piackritikus) válaszadók aránya négy év alatt nem változott: a magyarok harmada (32%) sorolható ebbe a kategóriába. A leginkább jelentős változás a konzervatív-baloldali (piackritikus) válaszadók számának csökkenése: 2018-ban még 39%, 2022-ben már csak 29% tartozott ebbe a csoportba. Ez hibahatáron túlmutató, 10 százalékpontos csökkenést jelent. A progresszív-jobboldaliak (piacpártiak) és konzervatív-jobboldaliak (piacpártiak) aránya nem változott jelentősen (mindkét csoport aránya 3-3 százalékponttal növekedett). A centristák aránya 7 százalékról 12 százalékra nőtt négy év alatt. Fontos kiemelni, hogy a gazdasági értékek tekintetében bemutatott változások ellenére a magyar társadalomban 2022-ben továbbra is nagy többségben vannak a piackritikusok a piacpártiakkal szemben. A társadalmpolitikai baloldal és jobboldal arányában viszont kiegyenlítődték az erőviszonyok.

20. ábra

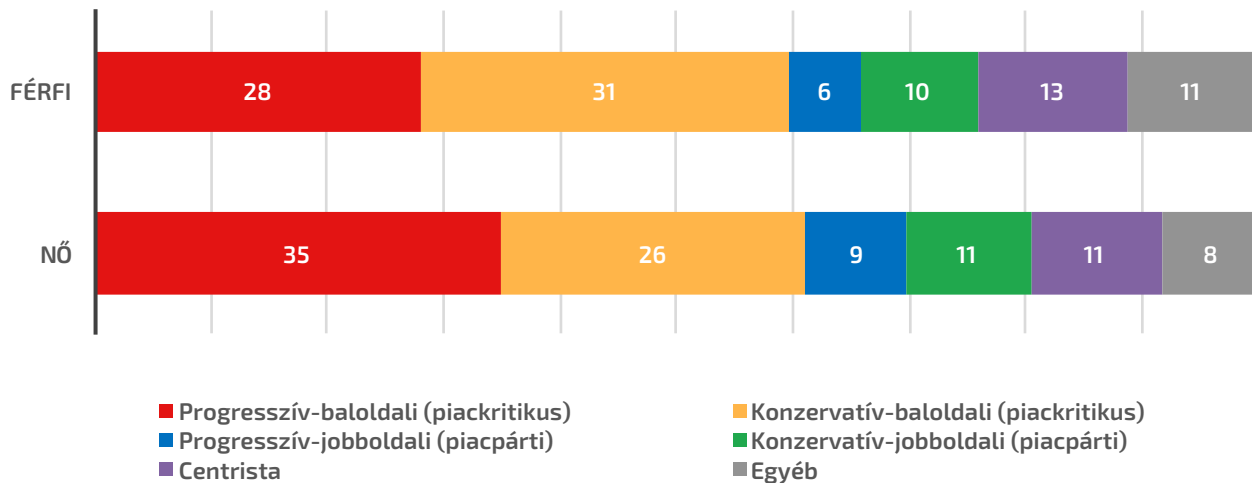
A magyar társadalom politikai értékrendcsoportjainak 4 év alatt bekövetkezett változása

Az értékcsoportok eloszlásának nemi bontása érdemi különbségeket mutat (21. ábra). A férfiak 28 százaléka progresszív-baloldali (piackritikus), míg a nők közül jelentősen többen tartoznak ugyanebbe a kategóriába (35%). Ezzel szemben a férfiak között többen vannak a konzervatív-baloldali (piackritikus) válaszadók (31%), mint a nők körében (26%). Valamelyest több a nők között a progresszív-jobboldali (piacpárti), mint a férfiaknál (9% vs. 6%), de a konzervatív-jobboldaliak (piacpártiak) aránya hasonló mindkét nem csoportjában (10% vs. 11%). A centristák és az egyéb kategória egy-egy tizedét teszik ki a nőknek és férfiaknak egyaránt. A komplex értékcsoportok megoszlása is megerősíti – a korábbi többváltozós elemzésekkel összhangban –, hogy a férfiak és nők között elsősorban a társadalmopolitikai kérdésekben van eltérés.

21. ábra

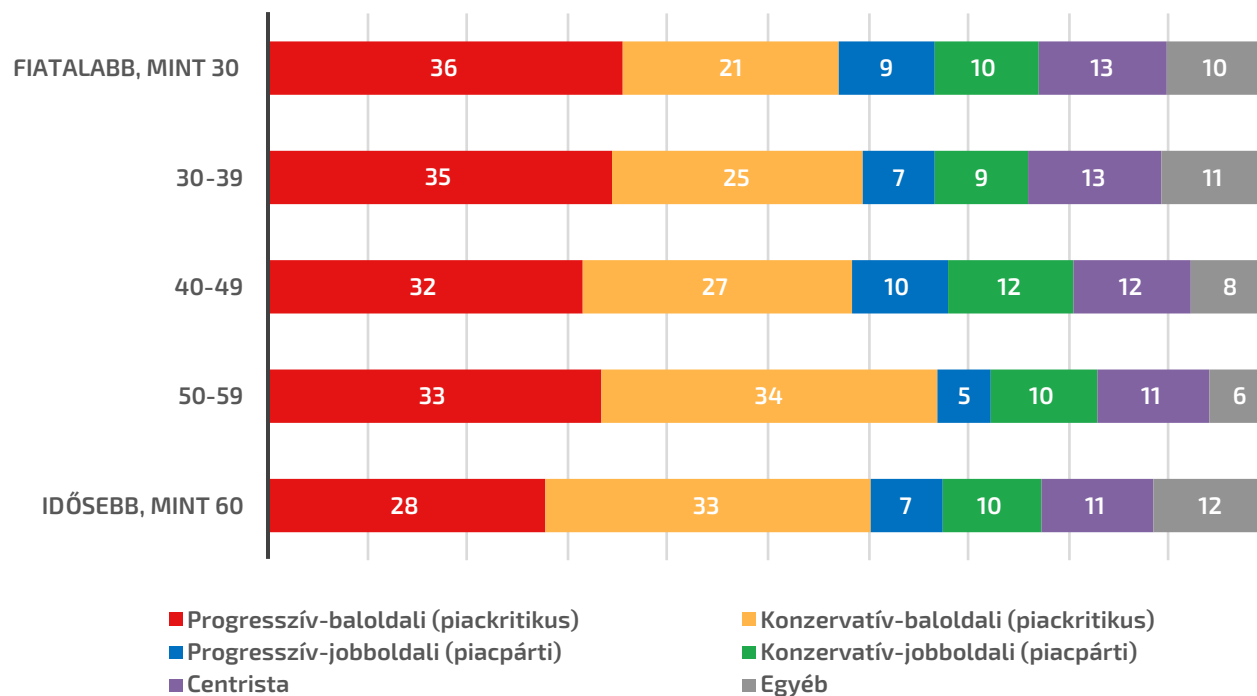
Társadalmi értékrendcsoportok nemek alapján (2022)

Az értékcsoportok eloszlásának életkori bontása is mutat különbségeket (22. ábra). A 40 év alatti korcsoportokban átlag feletti a progresszív-baloldaliak aránya (36% és 35%), míg a 60 év felettek körében jelentősen átlag alatti ugyanez az arány (28%). Az 50 év feletti korcsoportokban jelentősen átlag feletti a konzervatív-baloldaliak (piackritikusok) aránya (34% és 33%), és ez a legnépesebb politikai értékrendi csoport. Ezzel szemben a 40 év alatti csoportokban ugyanez az arány jóval átlag alatti (21% és 25%). A többi kategória esetében csak marginális eltéréseket találunk. Összhangban a többváltozós regressziós elemzéseinkkel, a nemi különbségekhez hasonlóan a korcsoportok között is elsődlegesen a társadalompolitikai dimenzióban találunk különbségeket. Az idősebb korcsoportokban jóval magasabb a kulturálisan konzervatívok aránya, mint a fiatal korosztályoknál.

22. ábra

Társadalmi értékrendcsoportok életkor alapján (2022)

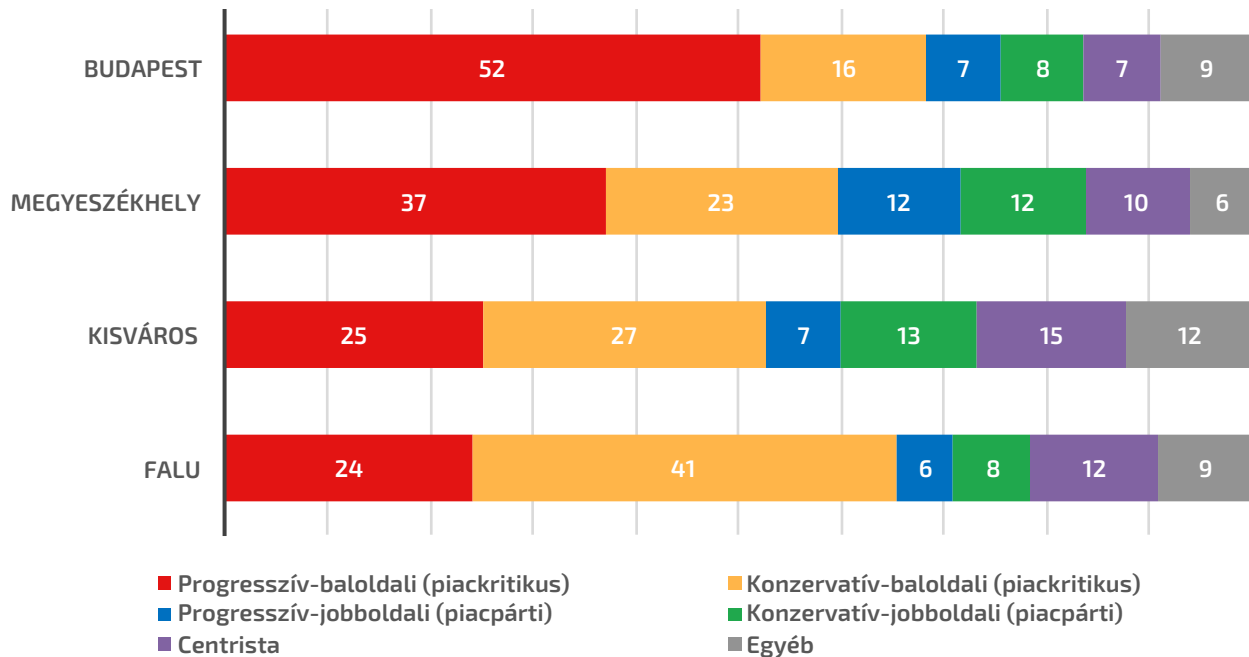

Látványos mintázatot mutat a világnézeti értékcsoportok településtípus szerinti bontása (23. ábra). Budapesten a progresszív-baloldaliak (piackritikusok) aránya 20 százalékponttal az átlag felett van (52%) és abszolút többséget alkot. Ugyanez az arány a megyeszékhelyeken 5 százalékponttal az átlag felett (37%), míg a kisebb településeken 7-8 százalékponttal az átlag alatt van (25% és 24%). Ezzel ellentétes trendet láthatunk a konzervatív-baloldaliak (piackritikusok) lakóhelyi eloszlásában. Ennek a csoportnak a tagjai a budapestiek körében vannak a legkevesebben (16%), a megyeszékhelyeken és kisvárosokban valamelyest többen (23% és 27%), a falvakban pedig kiemelkedően sokan (41%). A többi csoport aránya nem tér el jelentősen az átlagtól (legfeljebb 4 százalékponttal). Érdeemes kiemelni, hogy a centristák aránya a kisvárosokban a legmagasabb.

A többváltozós regressziós elemzéseink alapján 2022-ben a budapestiekhez viszonyítva gazdasági és társadalompolitikai értelemben is jobboldalibb volt a többi lakóhelyi csoport. Ezt a komplex értékcsoportok eloszlása is tükrözi.

23. ábra

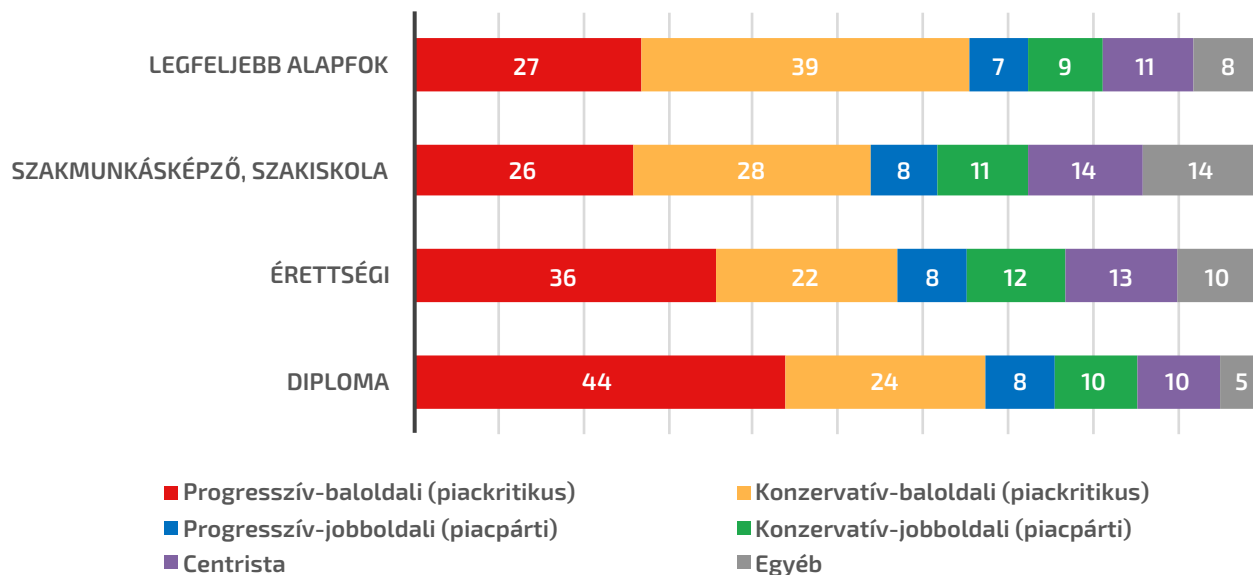
Társadalmi értékrendcsoportok a lakóhelyi csoportok alapján (2022)

Az iskolázottsági bontás alapján is markáns különbségeket fedezhetünk fel (24. ábra). A progresszív-baloldaliak (piackritikusok) aránya az érettségi nélküli csoportokban jelentősen, 9–18 százalékponttal alacsonyabb (27% és 26%), mint az érettségizettek (36%) és a diplomások körében (44%). A konzervatív-baloldaliak (piackritikusok) viszont a legfeljebb alapfokú végzettségűek körében vannak a legtöbben (39%). Ennél 11–17 százalékponttal kisebb ez az arány a magasabb végzettségű csoportokban (22–28%). A többi csoport aránya csak hibahatáron belüli eltérést mutat az átlagtól (az egyéb kategória kivételével).

24. ábra

Társadalmi értékrendcsoportok iskolázottság alapján (2022)

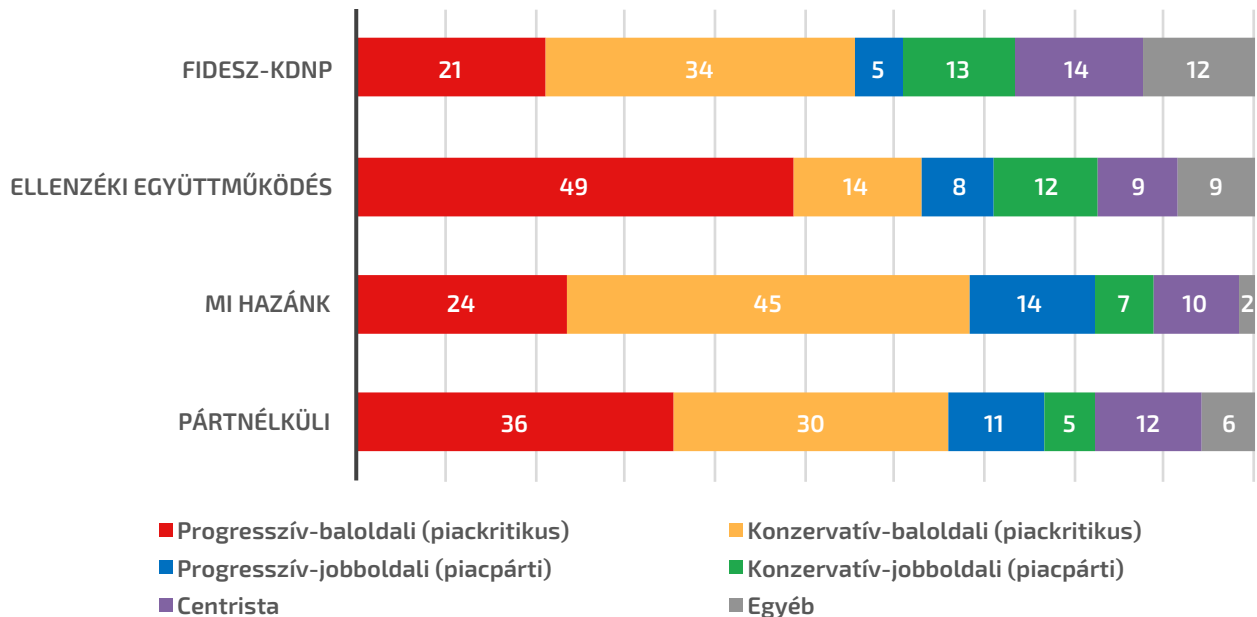
Végül megvizsgáltuk a magyar társadalom komplex értékcsoportjainak eloszlását a politikai preferenciák alapján is (25. ábra). Látványos, hogy a közös ellenzéki lista támogatóinak fele egy csoportba, a progresszív-baloldaliak (piackritikusok) közé tartozik (49%). A párt nélkülieknek valamivel több, mint harmada (36%), a Mi Hazánk támogatóinak negyede (24%), míg a fideszesek ötöde (21%) sorolható ugyanebbe a csoportba. A konzervatív-baloldaliak (piackritikusok) jelentik a legnagyobb csoportot a Fidesz (34%) és a Mi Hazánk szavazói (45%) között egyaránt. A párt nélküliek harmada tartozik ebbe a csoportba, míg az ellenzéki szavazók között csak 14% a konzervatív-baloldaliak

(piackritikusok) aránya. A progresszív-jobboldaliak (piacpártiak) aránya átlag feletti a Mi Hazánk szimpatizánsok (14%) és a párt nélküliek között (11%), átlagos az ellenzékiek körében (8%) és átlag alatti a kormánypártiaknál (5%). Konzervatív-jobboldaliak (piacpártiak) a két nagy politikai tömb támogatói között vannak többen (13% és 12%), míg a Mi Hazánk szavazók és párt nélküliek között kevesebben (7% és 5%). A kormánypártiak között volt a legtöbb (14%), míg az ellenzékiek között a legkevesebb centrista válaszadó (9%).

A regressziós elemzéseink alapján az ellenzéki pártok és a bizonytalanok is szignifikánsan baloldalibbak voltak a Fidesz támogatóihoz képest a gazdasági és társadalompolitikai tengelyen egyaránt. Ezt alátámasztja az értékcsoportok politikai bontása is. A piackritikus csoportok aránya jelentősen magasabb volt kormánypártiakhoz képest (55%) a többi politikai kategóriában (63%–69%). A progresszív csoportok aránya még nagyobb különbséget mutat: a fideszesek negyede (26%), a Mi Hazánk osok harmada (38%), a párt nélküliek közel fele (47%), míg az ellenzékiek abszolút többsége (57%) tartozik valamelyik progresszív csoportba.

25. ábra

Társadalmi értékrendcsoportok politikai preferenciák alapján (2022)

2. A magyarok gazdaságpolitikai értékrendje

2.1. Állami gondoskodás

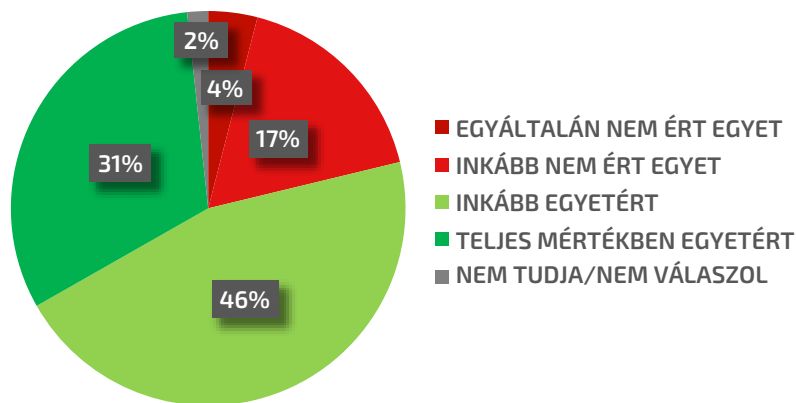
A gazdaságpolitikai értékrendhez kötődő kérdésekkel első körben azt vizsgáltuk, hogy a magyarok milyen elvárásokat fogalmaznak meg az állammal szemben: mennyire tartják fontosnak, hogy az állam jelentős aktivitást mutasson a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésében, a minőségi egészségügy kialakításában, valamint a kulturális szféra működtetésében. E kérdéskörben baloldali álláspontnak tekinthető az egyenlőség és nagyobb igazságosság érdekében tett állami szerepvállalás preferálása, míg a piaci mechanizmusok preferálását és a társadalmi különbségek természetességének elfogadását jobboldali álláspontként határoztuk meg.

Társadalmi felzárkóztatás

A magyar társadalmon belül 2022-ben is kiemelkedő támogatása van a társadalmi felzárkóztatásnak, a társadalmi mobilitás segítésének (26. ábra): **a válaszadók 78 százaléka szerint az államnak elengedhetetlen feladata, hogy támogassa és segítse a nehéz társadalmi helyzetben élőket.** Mindössze minden ötödik megkérdezett (21%) nem ért egyet ezzel. A társadalmi felzárkóztatás támogatottságát a következő kérdéssel mértük fel: „A rosszabb helyzetben lévőket társadalmi felzárkóztatás támogatnia kell.”.

26. ábra

A rosszabb helyzetben lévőket társadalmi felzárkóztatás támogatnia kell

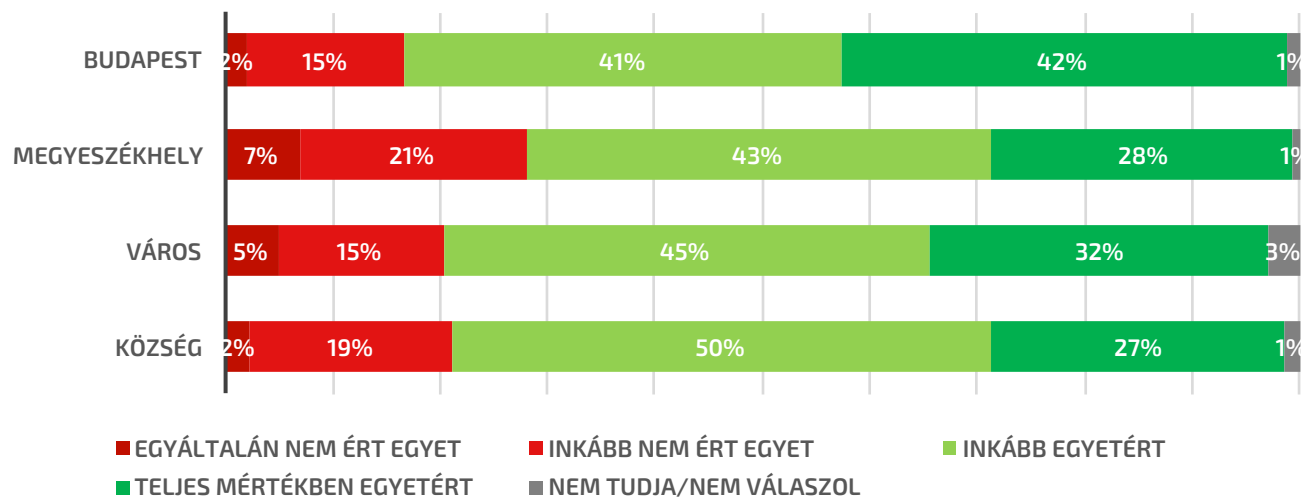

A legtöbb szociodemográfiai jellemző (nem, életkor, iskolai végzettség) és a politikai preferenciák tekintetében sem mutathatók ki jelentős különbségek a válaszadók körében. Az ellenzéki tábor (79%), a kormánypárti szavazók (77%) és a párt nélküliek (77%) között nincs jelentős eltérés a kérdést illetően, azonban **az ellenzéki táboron vannak érdemi különbségek**. Míg az MSZP szavazóinak 95 százaléka szerint az állam kiemelt feladata az elesettek segítése, addig például a Momentum szavazóinak csak kétharmada (65%) ért egyet az állítással. A DK (79%), a Mi Hazánk (72%) és a Jobbik (71%) szavazóinak több mint kétharmada tartja szükségesnek az állam aktív szerepvállalását e területen.

A lakóhely szerinti bontásban már eltérések találhatók a magyarok között (27. ábra): **míg a megyeszékhelyeken élők körében a legmagasabb az elutasítók aránya (28%), addig a Budapesten élők körében gondolják a legtöbben (83%), hogy az államnak felelősséget kell vállalnia a társadalmi felzárkóztatás területén is.**

27. ábra

A rosszabb helyzetben lévők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell

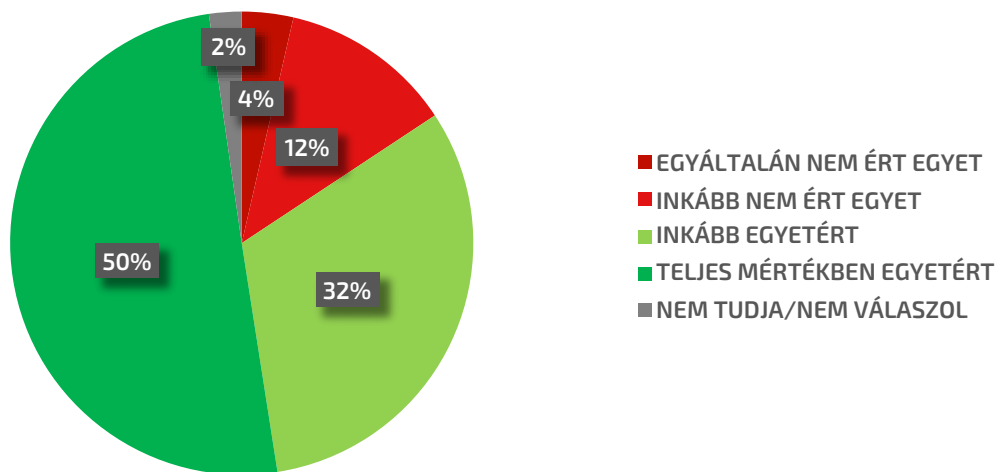
A 2018-as felmérésünk eredményeivel összehasonlítva továbbra is egyértelműen baloldalinak tekinthető a magyar társadalom a gazdaságpolitika szociális felelősségét tekintve, azonban árnyalatnyi változás kimutatható: míg 2018-ban a magyarok 83 százaléka tartotta fontosnak, hogy az állam kiemelt felelősséget vállaljon a társadalmi felzárkóztatás területén, addig jelen felmérésünkben 5 százalékponttal kevesebben (78%) támogatják ezt.

Egészségügyi rendszer

Ahogy a társadalmi felzárkóztatásnak, úgy az **ingyenes, mindenki számára hozzáférhető egészségügynek továbbra is egyhangú támogatottsága van a magyar társadalomban** (28. ábra). A válaszadók 82 százaléka tartja elengedhetetlennek azt, hogy az adónkból biztosított, jó minőségű állami egészségügy minden magyar állampolgár számára hozzáférhető legyen, míg mindössze a magyarok 16 százaléka vélekedik úgy, hogy az államnak nem kell ilyen szerepet vállalnia és preferálja a versenypiaci alapokon nyugvó egészségügyi modellt. Kérdésünk így szólt: „Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet.”.

28. ábra

Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet

A kormánypárt szavazók (81%), az ellenzéki voksolók (83%) és a párt nélküliek (82%) között szignifikáns eltérés nincs, azonban érdemes jobban megvizsgálni a különböző ellenzéki pártokat támogatók véleményét. Az MSZP (98%) és a Jobbik (92%) voksolói közül szinte mindenki elengedhetetlennek tartja, hogy az állam mindenki számára hozzáférhető, ingyenes és minőségi egészségügyi ellátást biztosítson, azonban a DK és a Mi Hazánk táborában ennél több mint 10 százalékponttal kevesebben (81-81%), míg a Momentum szavazói körében több mint 20 százalékponttal kevesebben (69%) tudnak ezzel egyet érteni.

A községekben élők támogatják a leginkább (88%) a mindenki számára hozzáférhető, ingyenes és jó minőségű állami egészségügyet, Budapesten (81%), a városokban (80%) és a megyeszékhelyeken (77%) élők körében ennél egy fokkal alacsonyabb – de még így is elsőprő mértékű – támogatás mutatható ki.

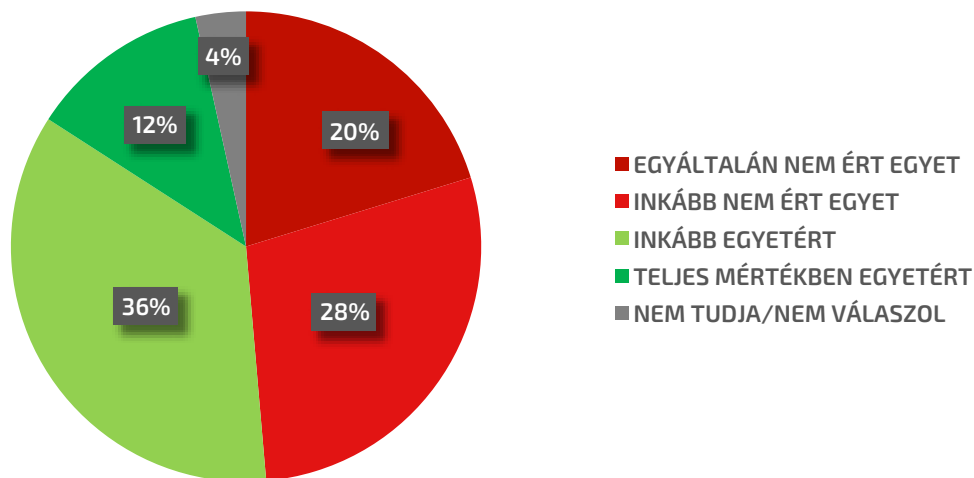
Az egészségügy tekintetében egyértelműen baloldalinak tekinthető az egész magyar társadalom. Ez azzal együtt is igaz, hogy a 2018-as adattal (90%) összehasonlítva 2022-ben 8 százalékpontos csökkenés látható a jó minőségű és ingyenes állami egészségügyet támogatók körében.

A kultúra támogatása

A kulturális szféra piaci és állami alapokon történő működtetése szempontjából megosztott a magyar társadalom (29. ábra): a válaszadók 48 százaléka szerint állami feladat a művelődési intézmények fenntartása, azonban ezzel megegyező azok aránya is (47%), akik az önfenntartó, piaci alapokon működő kulturális intézményrendszert preferálják. Kérdésünk így szólt: „Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy.”.

29. ábra

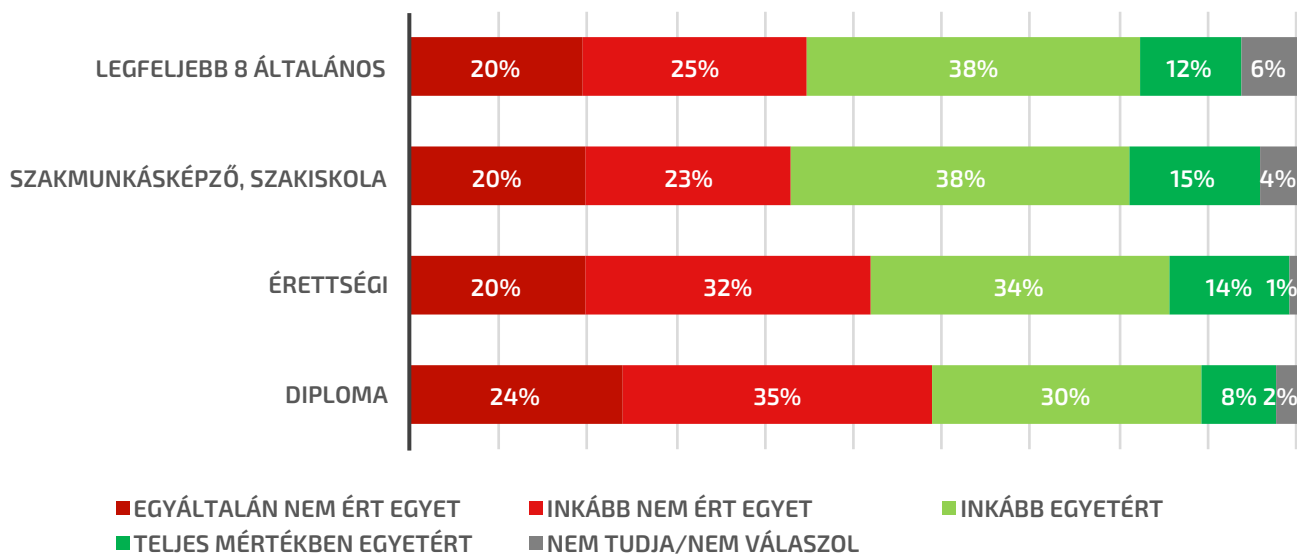
Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy

Az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében többségben vannak azok, akik a kulturális szféra piaci alapokon történő szervezését és működtetését támogatják (30. ábra): a legfeljebb általános iskolai végzettségűek körében (50%), valamint a szakmunkásképzéssel és szakiskolai végzettséggel rendelkezők körében (52%) egyaránt kevésbé tartják állami feladatnak a kulturális intézmények fenntartását. Ezzel szemben az érettségivel (52%) és diplomával (59%) rendelkezők többsége fontosnak tartja, hogy az állam szerepet vállaljon a kulturális szféra működtetésében.

30. ábra

Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy

Minél idősebb valaki, annál kevésbé ért egyet azzal, hogy az államnak is szerepet kell vállalnia a kulturális szféra fenntartásában. Míg a fiatal felnőttek (18 és 29 év közöttiek) és a harmincasok körében egyaránt 54 százalékosan gondolja úgy, hogy nem hagyhatja az állam, hogy a kulturális intézmények csődbe jussanak, addig a 60 évnél idősebbek körében a többségi álláspont (51%) az, hogy piaci alapokon kell megoldani a kulturális intézmények finanszírozását.

2018-ban még kétharmados (66%) többsége volt annak az álláspontnak, hogy az állam nem hagyhatja, hogy kulturális intézmények csődbe menjenek. **2022-ben 18 százalékponttal kevesebben (48%) vélekednek így**, valamint lényegében egyenlővé vált a magyar társadalomban az állami szerepvállalást támogatók és a kultúra gazdasági mutatókkal történő mérését preferálók aránya.

2.2. Az állam és a magáncégek kapcsolata

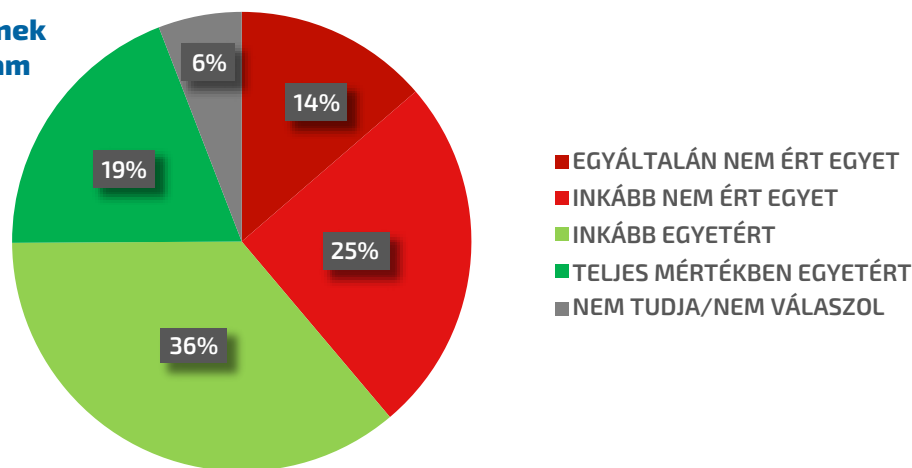
A gazdaságpolitikai értékrend következő blokkjában arra kerestük a választ, hogy a magyarok hogyan vélekednek a magáncégek szerepéről a gazdaságban, valamint mit gondolnak a piaci szereplők és az állam közötti kapcsolatáról. Baloldali álláspontnak tekintettük az állami szerepvállalást és szabályozást támogató véleményeket, míg jobboldalinak a piacba és a magáncégekbe vetett hitet.

Állam vagy piac

A magyarok többsége szerint (55%) a magáncégek nagyobb hatást gyakorolnak a közjóra és többet tesznek az emberekért, mint a magyar állam (31. ábra), míg a válaszadók 39 százaléka nem tudott egyetérteni az állítással. A pontos kérdés így szólt: „A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam.”.

31. ábra

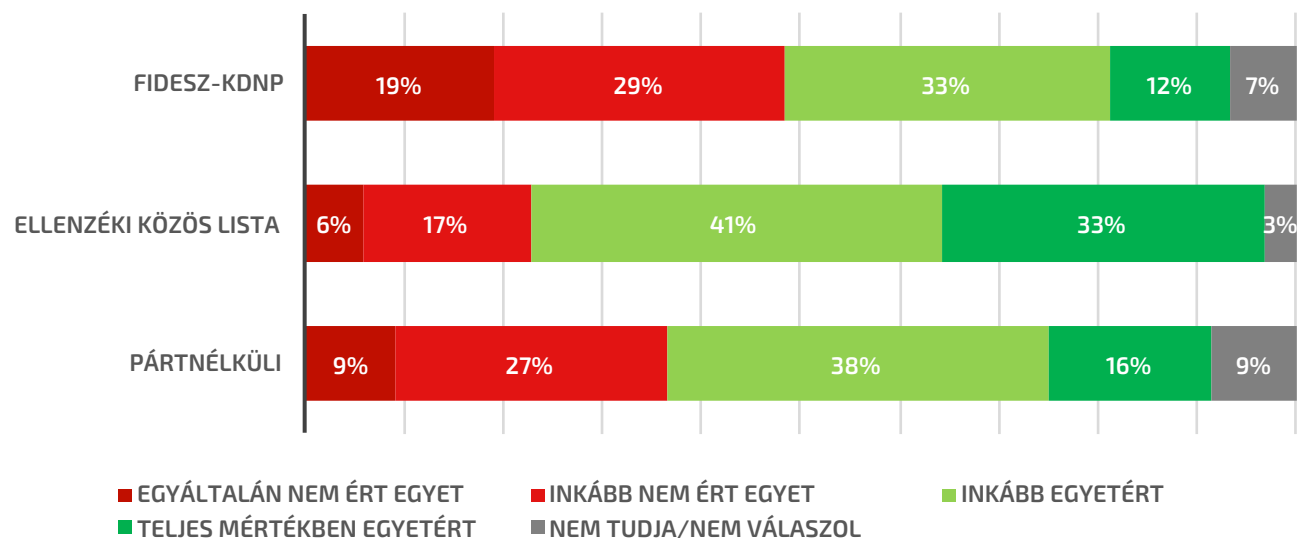
A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam

Jelentős eltéréseket láthatunk a magyarok körében aszerint, hogy kormánypárti vagy ellenzéki voksolóként identifikálják magukat (32. ábra): a Fidesz-KDNP szavazóinak relatív többsége (48%) szerint az állam többet tesz az állampolgárok jólétéért, szemben az ellenzékét támogatókkal, akik körében háromnegyedes (74%) támogatottsága van annak, hogy a magáncégeknek nagyobb szerepe van a közjő fenntartásában. **Ebből jól látható, hogy az állammal szembeni ellenzéki kritika itt a Fidesz által működtetett állam működésének megítélésére vonatkozik.**

32. ábra

A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam

A pártpolitikai preferencia mellett hatást gyakorol a lakóhely is a kérdésről alkotott véleményre: **míg a budapesti lakosok látják leginkább (66%) úgy, hogy a magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam, addig a községekben élők körében ez az álláspont 19 százalékponttal alacsonyabb támogatottsággal bír.** A megyeszékhelyek (55%) és kisvárosok (57%) álláspontja nem különbözik az átlagtól.

Jelentős változás nem történt az elmúlt négy év során (2018-ban 51%, 2022-ben 55% értett egyet az állítással): **a magyar társadalom továbbra is inkább piacpárti álláspontot képvisel a kérdésben.** Továbbra is igaz,

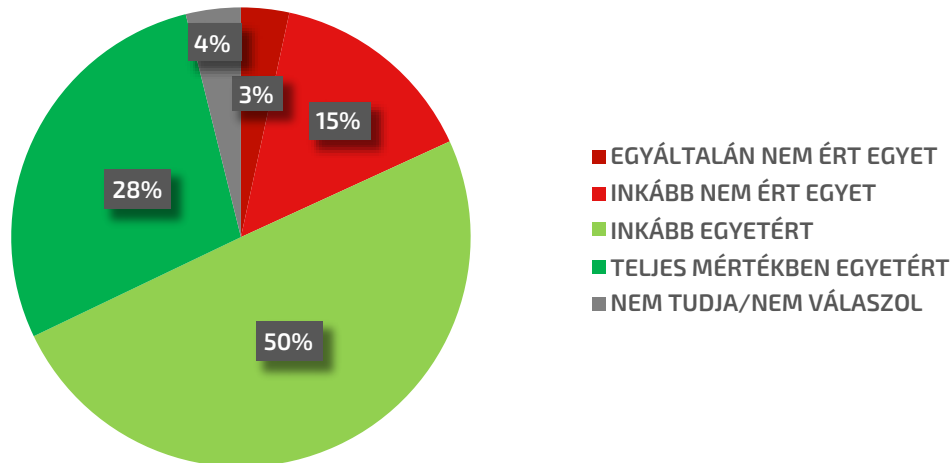
hogy a magyarok pozitív véleménye a magáncégekről inkább az államról kialakult negatív tapasztalatokkal hozható összefüggésbe. Kihangsúlyozandó, hogy a Fidesz-KDNP szavazóinak az államról kialakult pozitív képe inkább a párthovatartozással hozható összefüggésben, semmint a baloldali értékrenddel.

A piac szabályozása

A lakosság szűk többsége többre tartja a cégeket, mint az államot, de ez nem jelenti azt, hogy a szabályozatlan szabadpiac híve. A **döntő többség (78%) véleménye szerint a szabadjára engedett piacnak káros hatásai lennének, így szükséges az állam szabályozó szerepe** (33. ábra). Mindössze a megkérdezettek egyötöde (18%) hisz abban, hogy a piac képes önmagát szabályozni, és ezért a vállalatok szabályozása nem szükséges. Ebben az esetben az állítás a következőképp hangzott: „Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására.”.

33. ábra

Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására

A párt nélküliek körében vannak a legkevesebben (70%), akik szerint szükséges a jogi-törvényi szabályozás ahhoz, hogy megfelelően kontrollálják a piac működését. Mind a kormánypárti (82%), mind az ellenzéki szavazók (77%) körében magas a törvényi szabályozás támogatása (bár a Momentum szavazóinak mindössze kétharmada (65%) támogatja az állam szabályozó szerepét).

A 2018-as állapotokkal összehasonlítva jelentős változásokat nem azonosítottunk a magyar társadalomban (négy évvel ezelőtt a magyarok 79 százaléka értett egyet az állítással, míg 2022-ben 78 százalékuk). **Továbbra is egyértelműen baloldalinak tekinthető tehát a magyar társadalom a piac szabályozásának kérdésében.**

2.3. Adózás és közteherviselés

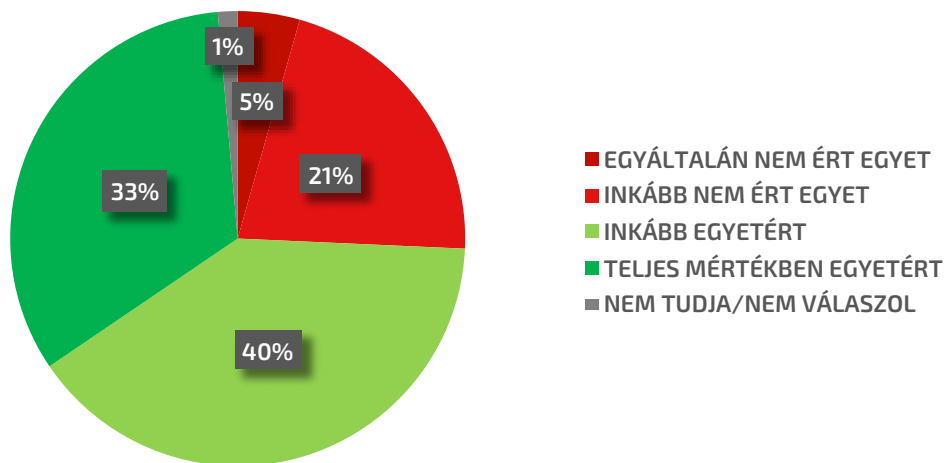
A következő fejezetünkben bemutatjuk, hogy a magyarok milyen adórendszert preferálnak, valamint hogyan vélekednek a különböző jövedelemmel rendelkező állampolgárok közteherviseléséről. A gazdaságpolitikai jobboldalon az adórendszert nem tartják a társadalmon belüli jövedelmi, vagyoni különbségek csökkentéséhez megfelelő eszköznek, ezért támogatják az alacsony adókat, az egykulcsos adót vagy a tehetősek számára is biztosított adómentességet. A baloldal ezzel szemben a jövedelmi és vagyoni különbségek csökkentésében érdekelt, melyet az adórendszeren belül is érvényesíteni kíván. Ezek alapján érdemes értékelni a magyar társadalom – az alábbiakban bemutatott – adózással kapcsolatos álláspontját.

Jövedelemadó

A magyarok közel háromnegyede (73%) továbbra is a progresszív adórendszert támogatja: mindössze minden negyedik válaszadó (25%) ellenzi azt, hogy a magasabb jövedelemmel rendelkezők nagyobb arányban járuljanak hozzá az államkasszához (34. ábra). A jövedelemadóval kapcsolatos attitűdöt a következő kérdéssel mértük fel: *„Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb fizetése.”.*

34. ábra

Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése

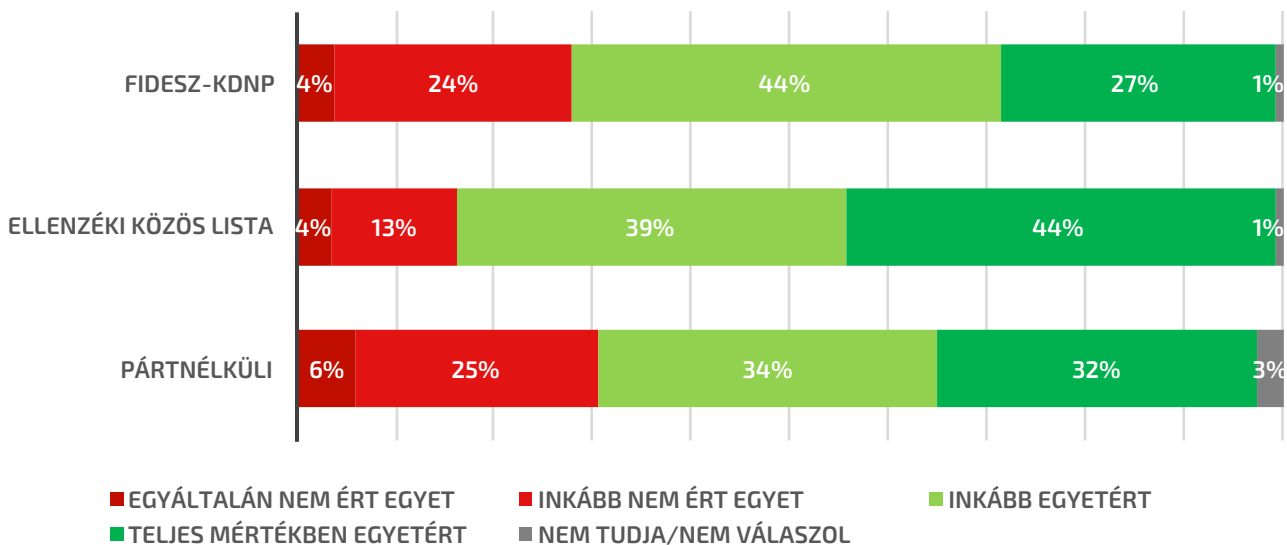

A progresszív adórendszert leginkább a budapesti lakosok (78%) és a kisvárosokban élők (76%) támogatják, míg a megyeszékhelyeken (30%) és a községekben (30%) szinte minden harmadik megkérdezett az egykulcsos adórendszer pártján áll. A progresszív jövedelemadó pártján leginkább a nyolc általános iskolai végzettségűek állnak (79%), azonban a szakmunkás képzettségűek (69%), az érettségizettek (71%) és a diplomások (69%) körében is 70 százalék körüli a kérdés támogatottsága.

A pártpreferenciának erős hatása van arra, hogy a válaszadó hogyan vélekedik a jövedelemadóról (35. ábra). **Míg az ellenzéki közös listára szavazók körében 83% támogatja a progresszív adórendszer bevezetését, addig a Fidesz-KDNP voksolói körében ez az álláspont 12 százalékponttal alacsonyabb (71%) támogatással bír.** Az ellenzékiek között leginkább a jobbkiosok (87%), a DK (82%) és az MSZP (76%) szavazói támogatják a jövedelemadó többkulcossá tételét. A Momentum (72%) és a Mi Hazánk (69%) táborában megközelítőleg 70 százalékos a progresszív adórendszert ideálisnak tartók aránya.

35. ábra

Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése

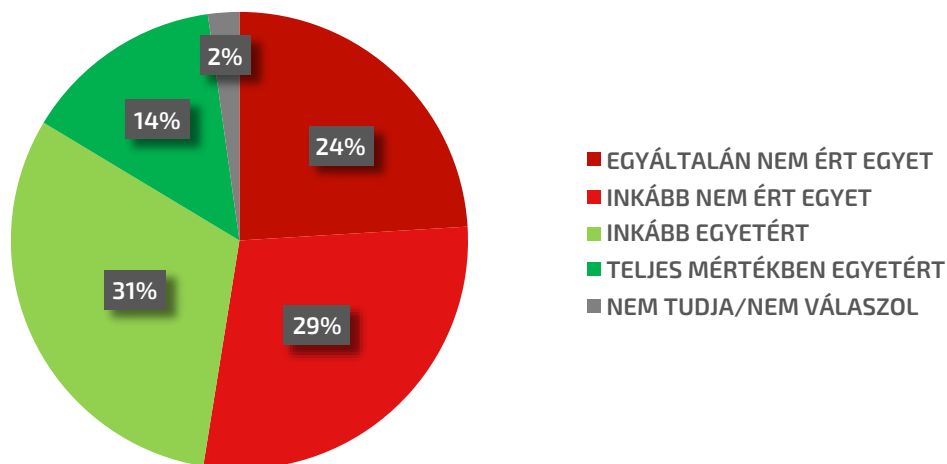
Négy év elteltével is egyértelműen baloldali állásponton áll a magyar társadalom többsége: minden társadalmi csoportban a progresszív adórendszert preferálja a többség. Míg 2018-ban a magyarok 72 százaléka állt a progresszív adórendszer oldalán, addig 2022-es felmérésünkben 73 százalékos a támogatók aránya.

Vagyonadó

Míg a jövedelemadó esetében a magyarok inkább a baloldali álláspontot képviselik, addig az általános **vagyonadó tekintetében többségben (52%) vannak azok, akik elutasítják azt, hogy a megtakarítással rendelkezők nagyobb arányban fizessenek adót, mint azok, akik ezt támogatják (45%)** (36. ábra). A vagyonadóval kapcsolatos attitűdöt a következő kérdéssel vizsgáltuk: „*Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása.*”.

36. ábra

Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincs megtakarítása

A Fidesz-KDNP szavazói fele-fele arányban állnak a vagyonadó pártján (49%) és utasítják el azt (49%), míg az ellenzékiek (54%) és a párt nélküliek (56%) többsége nem támogatja, hogy bevezetésre kerüljön egy általános vagyonadó Magyarországon.

Az iskolai végzettség és a vagyonadóhoz kapcsolódó attitűd között szoros együttjárás mutatható ki: míg az általános iskolai végzettségűek körében a vagyonadó támogatása élvez többségi álláspontot (52%), addig a diplomá-

val rendelkezők meggyőző többsége (59%) vélekedik úgy, hogy nem szabad a megtakarításokkal rendelkezőket nagyobb arányú adóval sújtani. A szakmunkásképzettséggel és szakiskolai végzettséggel rendelkezők (53%), valamint az érettségizettek (56%) körében szintén többségi álláspont, hogy nem szabad általános vagyoadót bevezetni Magyarországon.

A 2018-as felméréshez hasonlóan a magyarok inkább elutasító álláspontot képviselnek az általános vagyoadóval kapcsolatban: míg 2018-ban 59 százalék vélekedett úgy, hogy nem szabad a megtakarítások alapján nagyobb arányú adókat kivetni, addig 2022-ben is a többség (52%) osztja ezt az álláspontot.

2.4. Vagyoni és jövedelmi különbségek

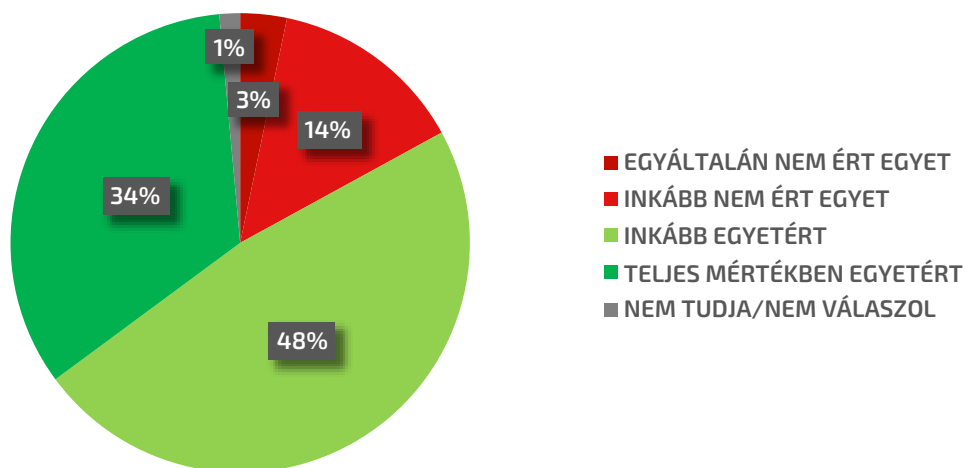
Amíg a jobboldali gazdaságpolitika támogatói fontosabbnak tartják a versenyt, a hatékonyságot, az alacsony árakat és a nagyobb teljesítményt a gazdaságban, addig a baloldalon ezeket az értékeket megelőzi az igazságosság, a szolidaritás, a vagyoni és jövedelmi különbségek mérséklése. Az alábbi kérdésekben e témák megítélését jártuk körbe.

Társadalmi különbségek csökkentése

A magyarok közel háromnegyede (72%) szerint nem jó, ha a gazdagok és szegények között jelentős különbségek vannak (37. ábra). Mindössze a magyarok ötöde (17%) gondolja úgy, hogy a jelentős vagyoni különbségek egy társadalomban elfogadhatónak és természetesnek tekinthetőek. A társadalmi különbségek csökkentésével kapcsolatos vélekedést a következő kérdéssel vizsgáltuk: „*Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között.*”.

37. ábra

Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között

Minél magasabb iskolai végzettségű társadalmi csoportot vizsgálunk, annál alacsonyabb a támogatása annak, hogy a társadalmi különbségek csökkenjenek egy társadalomban. Az általános iskolai végzettségűek 87 százaléka tartja ideálisnak, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között, azonban a diplomások körében már 13 százalékponttal kevesebben (74%) értettek egyet az állítással. A kormánypárti (79%), ellenzéki (83%) és párt nélküli (83%) szavazók között jelentős eltérés nem mutatható ki a társadalmi különbségek csökkentésének kérdésében.

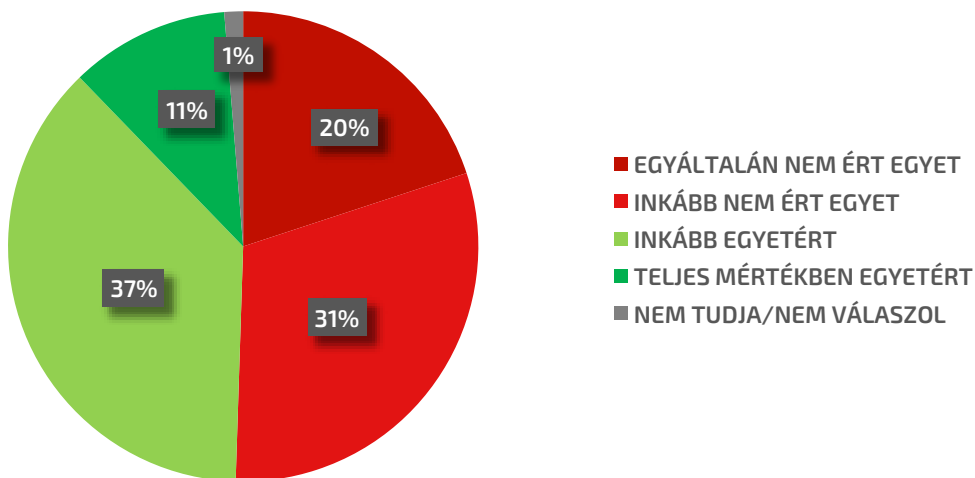
Össességében megállapítható, hogy **a magyar társadalom továbbra is egyértelműen baloldali álláspontot képvisel a társadalmi különbségek csökkentésével kapcsolatban.** Hozzá kell ugyanakkor tenni, hogy négy év alatt 8 százalékponttal csökkent (80 százalékról 72 százalékra) a baloldali álláspont támogatottsága.

Jövedelmi különbségek

A magyarok megosztottak a jövedelmi különbségek kérdését illetően (38. ábra): míg a válaszadók 51 százaléka nem gondolja úgy, hogy az egyénre ösztönző hatást gyakorolhat, ha nagy fizetésbéli különbségek vannak egy társadalomban, addig a magyarok 48 százaléka elfogadhatónak tartja a nagymértékű jövedelmi különbségeket. A jövedelmi különbségekkel kapcsolatos attitűdöt a következő kérdéssel vizsgáltuk: „Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz.”.

38. ábra

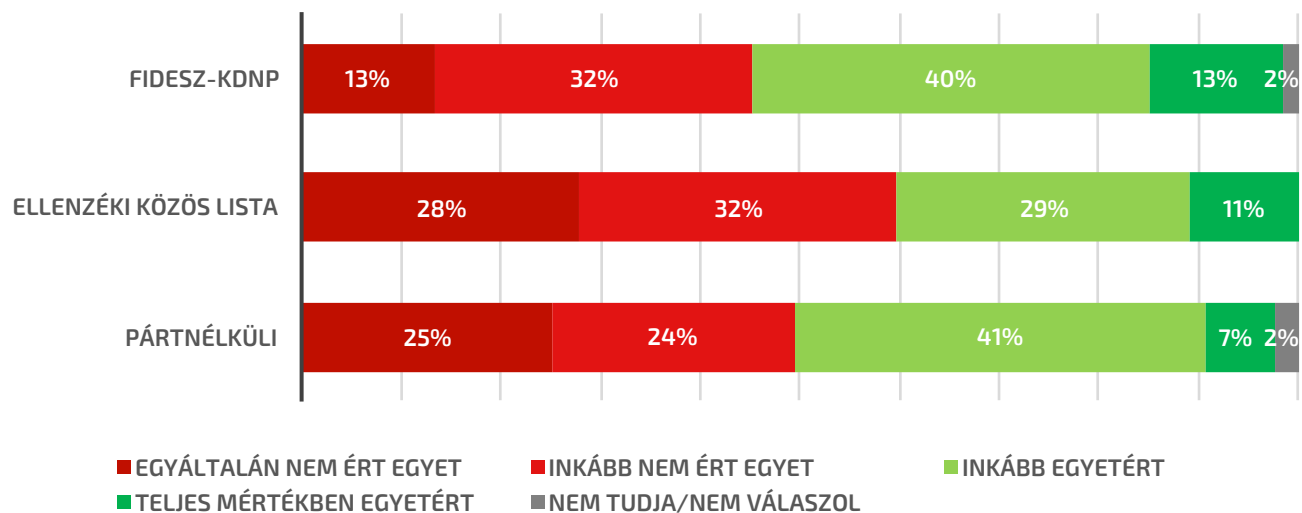
Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz

A pártpreferenciák szerinti bontásban jelentős eltérések láthatók (39. ábra). Míg az ellenzéki közös listát támogatók 60 százaléka szerint nem fogadható el, ha a fizetések között nagy különbségek vannak egy társadalomban, addig a Fidesz-KDNP szavazói körében már a többség úgy gondolja, hogy a fizetési különbségek nagyobb teljesítményre ösztönöznek (53%). A párt nélküliek a leginkább megosztottak a kérdést illetően: 49 százalékuk véli úgy, hogy nem ösztönöz nagyobb teljesítményre, míg 48 százalékuk tartja elfogadhatónak a nagy fizetésbéli különbségeket.

39. ábra

Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz

Továbbá fontos kiemelni, hogy ez azon ritka kérdések egyike, ahol a férfiak és a nők álláspontja között különbség található: a férfiak inkább a nagyobb jövedelmi különbségek pártján állnak (52 százalékuk támogatja), a nők körében azonban 6 százalékponttal kisebb (46%) a jövedelmi különbségek ösztönző hatásának elfogadottsága.

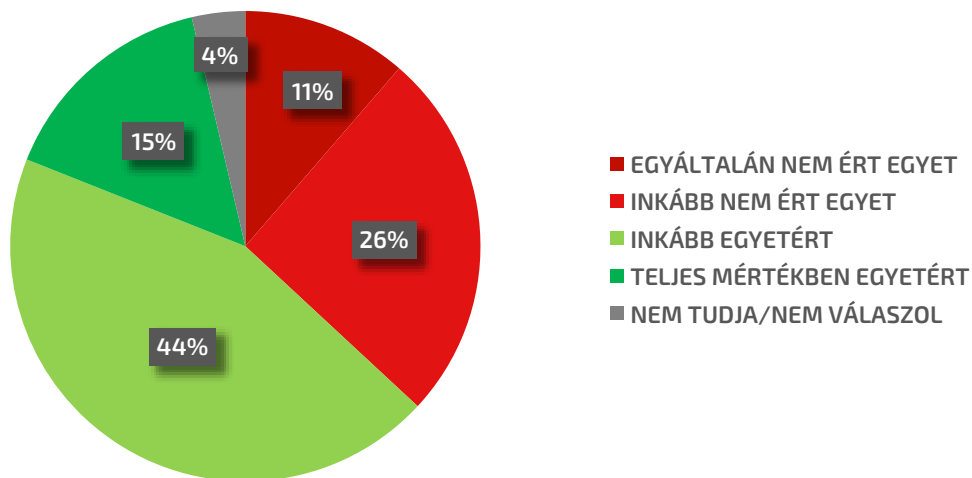
A magyarok szűk többsége inkább baloldalinak tekinthető a jövedelmi különbségek kérdését tekintve, azonban közel azonos méretű csoportot alkotnak azok, akik szerint elfogadható, ha egy társadalomban nagy fizetésbéli különbségek vannak. A 2018-as felmérésünkhöz képest 7 ponttal (58 százalékról 51 százalékra) csökkent azok aránya, akik nem tartották elfogadhatónak a jelentős jövedelmi különbségeket.

A világgazdasági rendszeren belüli különbségek

A vagyoni és jövedelmi különbségek kérdéskörében kitértünk arra is, hogy az emberek milyen véleménnyel vannak a globalizált világgazdaságról és mit gondolnak arról, minden országnak egyenlő esélyeket és feltételeket biztosít-e a fennálló világgazdasági rendszer. **A magyarok döntő többsége (59%) szerint minden ország számára esélyt biztosít a felzárkózásra a világgazdaság jelenlegi rendszere** (40. ábra), míg valamivel több, mint a megkérdezettek harmada (37%) gondolja úgy, hogy az erősen differenciált világgazdaságban nincs egyenlő esélye minden országnak. A kérdéssel kapcsolatos attitűdöt a következő kérdéssel mértük fel: „A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra.”.

40. ábra

A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra

Míg az ellenzékiek kétharmada (67%) vélekedik pozitívan a fennálló világgazdasági rendszerről, addig a kormánypárti voksolók körében 9 százalékponttal (58%) és a párt nélküliek körében 10 százalékponttal (57%) kevesebben gondolják hasonlóképp. Továbbá az ellenzéki tábor is megosztott a kérdést illetően: a leginkább pozitív álláspontot a Jobbik (74%), a Momentum (67%) és a DK (66%) szavazói képviselik, míg az MSZP (59%) és a Mi Hazánk (50%) tábo-

rában mindössze a szűk többség gondolja úgy, hogy a világgazdaság fennálló rendszere egyenlő esélyeket biztosít minden országnak a felzárkózásra.

A 2018-as kutatásunkhoz hasonlóan a magyarok továbbra is inkább a gazdasági jobboldal álláspontját képviselik a világgazdasággal kapcsolatos kérdést illetően. Emellett az elmúlt négy év során még javult is a globális gazdasági világszisztémával kapcsolatos vélekedés, ugyanis 8 százalékponttal többen vannak, akik inkább pozitív képpel élnek a fennálló globális gazdasági struktúráról (2018-ban a magyarok 51 százaléka, míg 2022-ben 59 százaléka értett egyet az állítással).

2.5. A munka világa

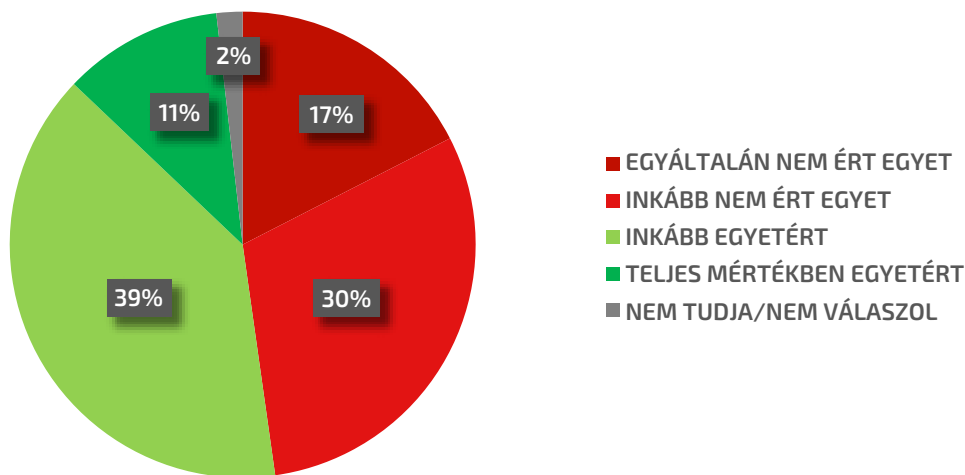
Az utolsó, gazdaságpolitikai értékrenddel kapcsolatos blokkban azt vizsgáltuk meg, hogy miként látják a magyarok a munka világát, beleértve a munkanélküliek, a szegények és a munkájukat demonstratív célból beszüntető sztrájkolóknak ügyét. A gazdasági jobboldal előnyben részesíti a munkaadót a munkavállalóval szemben, a fogyasztót a szolgáltatást nyújtóval szemben, és jellemzően hisz az egyén felelőségében, ha az illető munkanélkülivé válik, vagy nem tud kitörni a szegénységből. Ezzel szemben a baloldal a munkavállalók pártján áll a cégekkel szemben, fontosnak tartja a munkavállalók szervezett érdekvédelmét, és az állam vagy a közösség feladatának és hibájának tartja, ha valaki leszakad a társadalmon belül. A következőkben e dimenziók mentén vizsgáljuk a magyarok értékrendjét.

A szegények egyéni felelőssége

A magyarok szűk többsége (50%) szerint minden szegény embernek felelőssége van abban, hogy milyen helyzetben van, míg mindössze 3 százalékponttal kevesebben (47%) osztják azt az álláspontot, hogy az anyagi helyzetet sok esetben olyan külső körülmények és tényezők határozzák meg, melyekre nem feltétlenül tud az egyén hatást gyakorolni (41. ábra). A szegények egyéni felelősségével kapcsolatos vélekedéseket a következő kérdéssel mértük fel: „Aki szegény, az tehet is róla.”.

41. ábra

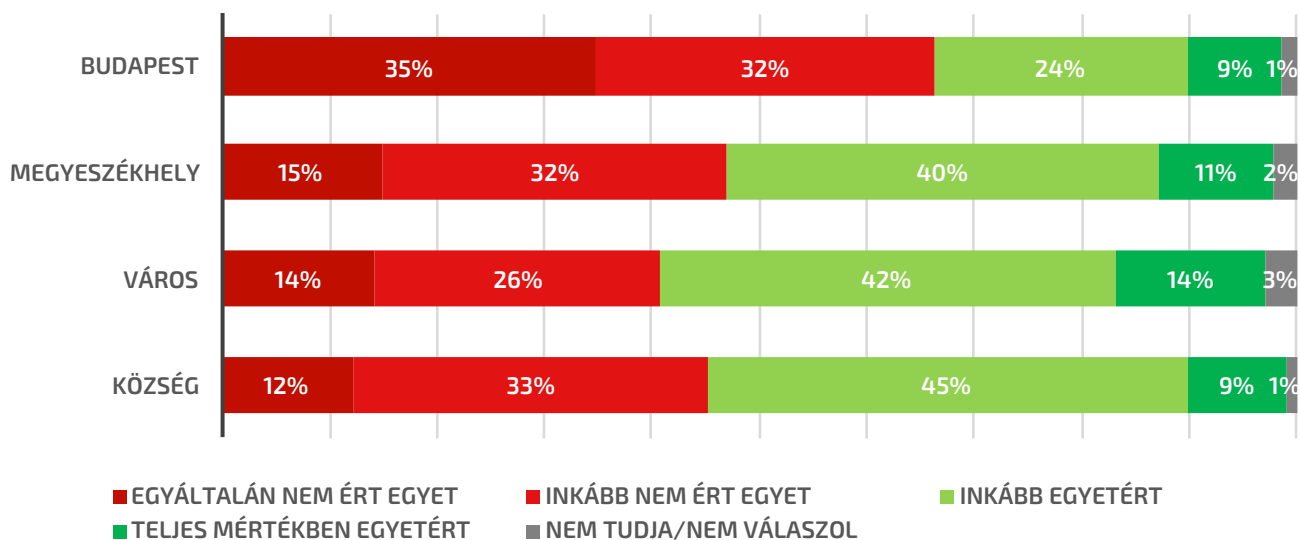
Aki szegény, az tehet is róla

E kérdésben jelentős különbség mutatható ki a főváros és a kisebb települések között (42. ábra): míg a budapesti lakosok mindössze harmada (33%) tartja fontosnak az egyén felelősségét a szegénységgel kapcsolatban, addig a megyeszékhelyeken (51%), a kisvárosokban (56%), és a községekben (54%) élők is többsége szerint az anyagi helyzetünk kizárólag rajtunk múlik.

42. ábra

Aki szegény, az tehet is róla

A kormánypárti szavazók többsége (57%) szerint a szegénység egyéni felelősség kérdése, míg az ellenzékiek (44%) és a párt nélküliek (40%) körében egyaránt ez a kisebbségi álláspont. Míg az MSZP (72%) és a DK (58%) szavazóinak többsége szerint nem lehet az egyénre hárítani a szegénységgel kapcsolatos felelősséget, addig a Jobbik (52%), a Momentum (57%) és a Mi Hazánk (64%) táborában a többség egyet tud érteni az állítással.

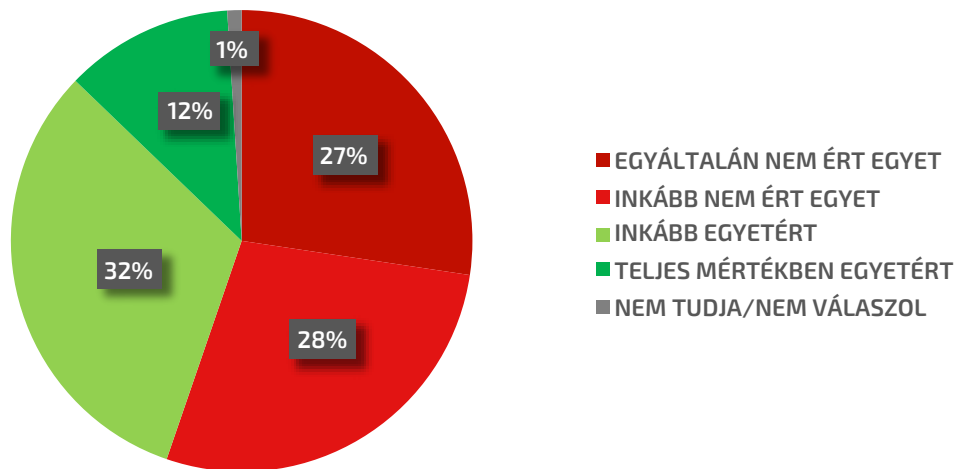
Míg 2018-ban egyértelműen baloldali álláspontot képviseltek a magyarok (a válaszadók közel kétharmada (63%) nem értett egyet az egyéni felelősség hangsúlyos szerepével), addig 2022-re enyhe többségbe került a jobboldali álláspont. **2022-ben 16 százalékponttal kevesebben (47%) vélekednek úgy, hogy a szegénység nem kizárólag egyéni felelősség kérdése.**

A munka értéke

A következő állítással azt mértük fel, hogy az emberek mit gondolnak a munka értékéről, valamint megfelelő arányúnak tekintik-e a munkájukért kapott fizetést. **A magyarok többsége (55%) van azon a véleményen, hogy munka nem feltétlenül annyit ér, amennyi fizetést adnak érte.** A válaszadók 44 százaléka szerint a munka értéke és az azért kapott fizetés megegyezik. A munka értékével kapcsolatos attitűdöket a következő állítással vizsgáltuk: „Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte.”.

43. ábra

Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte

A negyvenesek (48%) és a 60 évnél idősebbek (48%) körében találjuk arányaiban a legtöbb olyan válaszadót, aki szerint a piac megfelelően árazza be a munkánkat. Ezzel szemben a legnegatívabb véleményt a harmincas (51%) és az ötvenes (49%) magyarok körében látjuk.

A pártpreferencia tekintetében jelentős eltérések mutathatók ki a két nagy politikai tábor között. **Az ellenzéki közös listára szavazók kétharmada (64%) szerint nincs összhangban a munka értéke és az érte kapott fizetés Magyar-**

országban. Ezzel szemben a **Fidesz-KDNP voksolói elégedettebbek:** többségük (54%) véleménye szerint a munka annyit ér, amennyit adnak érte. A leginkább baloldali álláspontot az MSZP (77%) és a DK (65%) szavazói képviselik az ellenzéken belül.

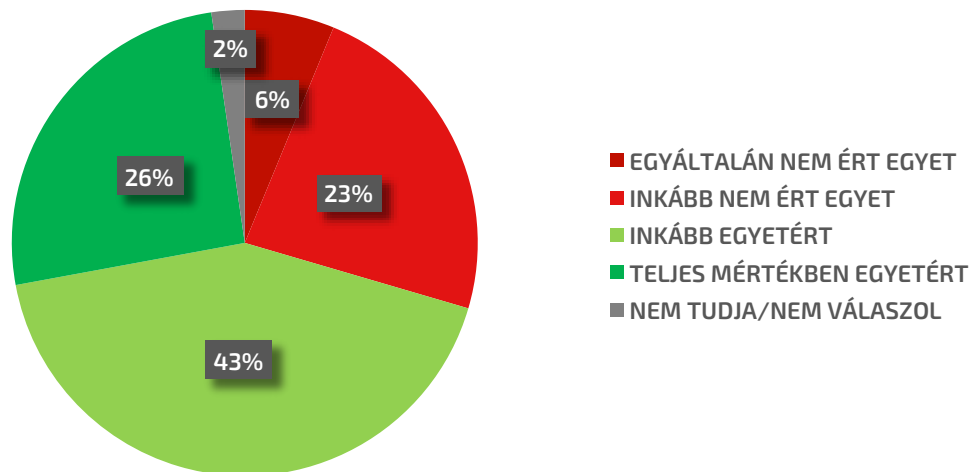
Összességében megállapítható, hogy a magyarok szűk többsége inkább baloldalinak tekinthető véleményen van a munka piaci értékével kapcsolatban. Azonban fontos kihangsúlyozni, hogy a 2018-as eredményekkel összevetve már 18 százalékponttal kevesebben osztják azt az álláspontot, miszerint a piac nem megfelelően árazza be az egyes munkákat. 2018-ban még a megkérdezettek 73 százaléka nem értett egyet az állítással, míg 2022-ben mindössze 55 százalékuk.

Munkanélküliség

A magyarok több mint kétharmada (69%) elsősorban az egyéni felelősséget hangsúlyozza a munkanélküliség összefüggésben (44. ábra). Mindössze a válaszadók 29%-a gondolja úgy, hogy nem feltétlenül a munkanélküliek tehetnek a helyzetükről, hanem egyéb tényezőket is figyelembe kell venni, amelyekre az egyénnek kevesebb hatása lehet. A munkanélküliséggel kapcsolatos vélekedéseket a következő állítással mértük: „Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni.”

44. ábra

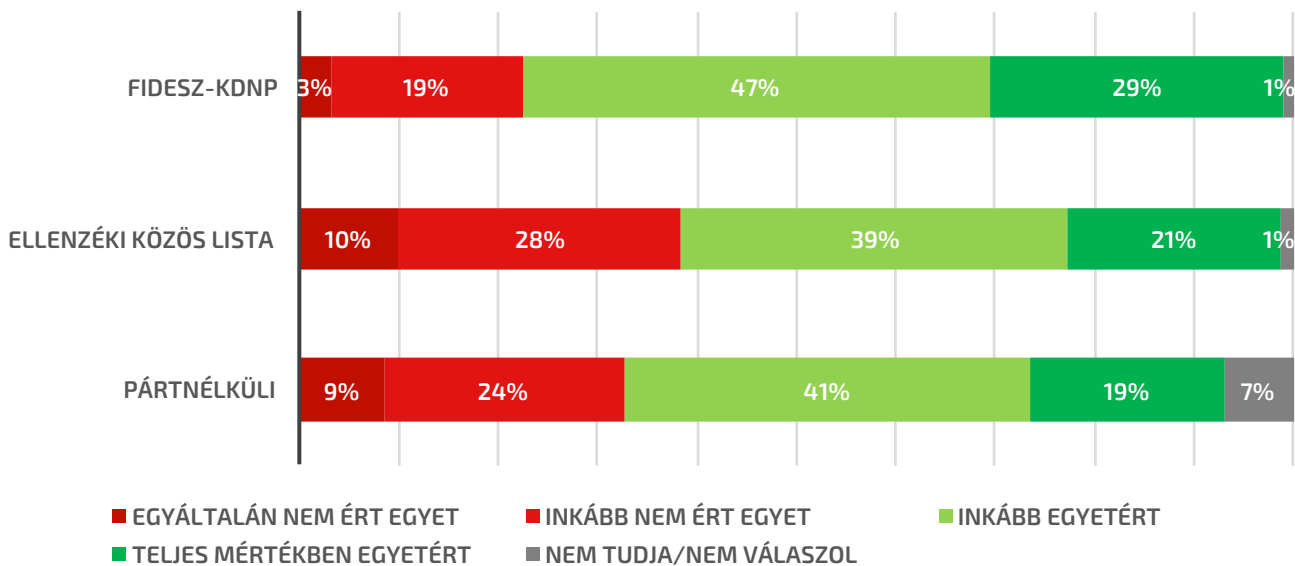
**Munka mindig van.
Aki munkanélküli,
az általában nem
is akar dolgozni**

Jól látható, hogy **a kormánypártok szavazói körében a munkanélküliség egyéni felelősségre való visszavezetése még az átlagnál is hangsúlyosabb** (a kormánypárti válaszadók 76 százaléka értett egyet az állítással), míg az ellenzékiek és a párt nélküliek körében kevésbé domináns ez az álláspont (45. ábra). Habár az ellenzékiek 60 százaléka gondolja úgy, hogy aki szeretne dolgozni, az úgyis talál munkát, azonban jól látható, hogy **a Fidesz által hangsúlyozott munka alapú társadalom és ezzel összefüggő teljes foglalkoztatás koncepciója az ellenzékiek körében is domináns véleményként jelenik meg.** Leginkább az MSZP (86%), a Mi Hazánk (75%) és a Jobbik (64%) szavazói szerint az egyéni felelősségnek hatványozott szerepe van a munkanélküliségben. Ezzel szemben a DK (52%) és a Momentum (50%) táborában mindössze szűk többség gondolkodik hasonlóképp. A párt nélküliek szintén 60 százaléka szerint csak a munkavállaló hibája lehet az, ha nem tud elhelyezkedni.

45. ábra

Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni

Magyarországon leginkább az ötvenesek értenek egyet azzal (74 százalékuk értett egyet az állítással), hogy a munkanélküliség egyedül egyéni felelősségre vezethető vissza. Ezzel szemben a további korcsoportok nem térnek el jelentős mértékben az átlaggal összehasonlítva.

A magyarok tehát egyértelműen jobboldali álláspontot képviselnek a munkanélküliség okaival kapcsolatban.

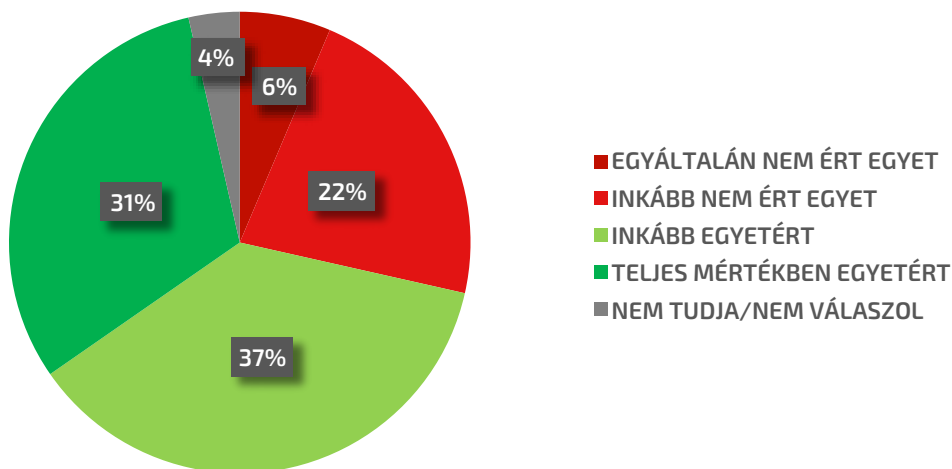
A 2018-as felmérésünkkel összehasonlítva 11 százalékponttal többen (míg 2018-ban a magyarok 58 százaléka, addig 2022-ben 69 százaléka) értettek egyet azzal, hogy a munkanélküli emberek a hibásak a saját helyzetükért. Ebből is jól látható, hogy négy év alatt még erősödött is az attitűd, miszerint a munkanélküliség oka az, hogy az egyéneknek nincs szándéka munkát találni.

Az érdekvégyesítés korlátai

A magyarok továbbra is támogató álláspontot képviselnek a sztrájkokkal kapcsolatban (46. ábra): **a válaszadók kétharmada (68%) akár a saját kényelme árán is inkább a munkavállalók oldalára áll.** Ezzel szemben minden negyedik magyar (28%) utasítja el annak a lehetőségét, hogy munkavállalóknak joga legyen akár olyan sztrájkhoz is, amely más társadalmi csoportok számára kényelmetlen lehet. Az érdekvégyesítéssel kapcsolatos álláspontokat a következő állítással vizsgáltuk: „Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz.”.

46. ábra

Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz

A kormánypártok szavazói az átlagnál kevésbé támogatók (61%). Ezzel szemben mind az ellenzéki voksolók (74%), mind a párt nélküliek (74%) háromnegyede erősen támogató álláspontot képvisel. Ettől függetlenül az ellenzéki pártok támogatói között is jelentős eltérések vannak: a Jobbik (81%), az MSZP (80%) és a DK (75%) szavazói a leginkább támogatók, míg jelentősen elmarad ettől a Mi Hazánk (68%) és a Momentum (60%) voksolóinak szolidaritási szintje.

A magyar társadalom továbbra is egyértelműen baloldalinak tekinthető a nyomásgyakorlás céljából alkalmazott sztrájk kérdésében. Az elmúlt négy év során e kérdésben kisebb változás történt csak: míg 2018-ban a magyarok 73 százaléka mutatott támogató attitűdöt, addig 2022-ben 68 százalékuk értett egyet az állítással. A társadalom jelentős része fontosnak tartja tehát a szolidaritás kifejezését a sztrájkoló munkavállalókkal, valamint akár a saját kényelmükből is hajlandóak engedni, ha az segíti az adott munkavállalói csoport nyomásgyakorlását.

3. A magyarok társadalmpolitikai értékrendje

3.1. Társadalmi kisebbségek

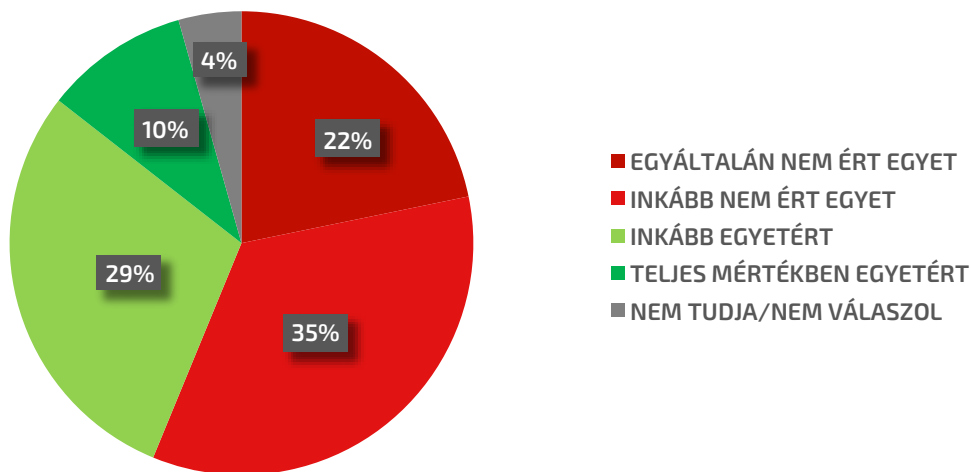
A társadalmpolitikai értékrend magába foglalja a különféle etnikai, szexuális és más kisebbségekhez való viszonyunkat, a társadalom homogenitása vagy heterogenitása iránti igényünket, az ideális családmoddellről alkotott elképzeléseinket, a társadalom többi tagjába vetett bizalmunkat, a társadalmi változás vagy az állandóság iránti igényünket, és a hatalomhoz való viszonyunkat. Társadalmpolitikai dimenzió tekintetében a kutatásunk egy progresszív–konzervatív tengelyt állított fel. A folyamatos társadalmi változás, a befogadás, az egyéni jogok kiterjesztésének hívei állnak a tengely progresszív oldalán, míg a tradicionális értékek, valamint a rend és a tekintély fontosságát hangsúlyozók a konzervatív oldalon. Az alábbiakban egyesével áttekintjük, hogy a társadalmpolitikai kérdésekben milyen eredmények születtek.

Bevándorlás

A kormányzati retorika központi elemét képezte a bevándorlás elutasítása több éven keresztül, azonban az elmúlt négy év során veszített jelentőségéből, ami a magyarok bevándorlással kapcsolatos attitűdjében is érzékelhető (47. ábra). 2022-ben a magyarok többsége (56%) úgy véli, hogy Magyarországnak nem származik előnye abból, ha külföldiek költöznek hazánkba. Ezzel szemben a megkérdezettek 39 százaléka ért egyet azzal, hogy a bevándorlásból Magyarország előnyt is kovácsolhat. A vonatkozó attitűdöket a következő állítással vizsgáltuk: „Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide.”.

47. ábra

Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide

A kormánypárti szavazók hasonlóan elutasítóak (60%) a bevándorlással szemben, mint az ellenzéki szavazótábor (58%). Ezzel szemben a párt nélküliek körében két egyenlő tábor azonosítható: a pártot választani nem tudók 42 százaléka szerint nem származna az országnak haszna a bevándorlásból, 44 százalékuk viszont nem tud egyet érteni ezzel az állásponttal.

A községekben élők 60 százaléka szerint semmilyen előnye nem származhat az országnak abból, ha más országokból emberek költöznek Magyarországra, míg a kisvárosok lakói körében ez az álláspont 7 százalékponttal (53%) alacsonyabb (a budapestiek 57 százaléka és a megyeszékhelyek lakóinak 56 százaléka gondolja hasonlóképp).

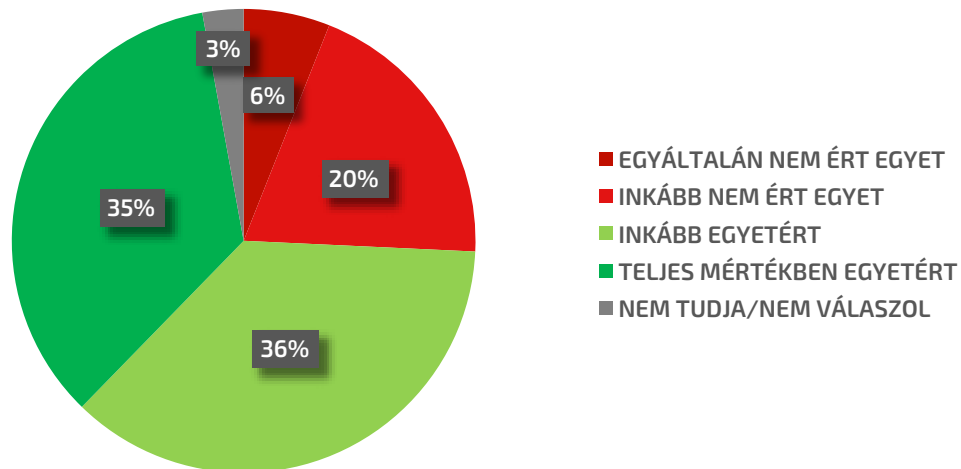
A 2018-as eredményekhez képest azonban számottevő csökkenést látunk a bevándorlásellenes attitűdökben: négy évvel ezelőtt a magyarok 68 százaléka volt elutasító a bevándorlókkal szemben, ez most 12 százalékponttal alacsonyabb szinten áll.

Cigányság

Megvizsgáltuk azt is, hogy a magyarok hogyan vélekednek a cigány honfitársaink integrációjáról. **A magyarok közel háromnegyede (72%) úgy gondolja, hogy a roma integráció sikertelenségre van ítélve** (48. ábra). A megkérdezetteknek csak 26 százaléka van bizakodó állásponton a cigány honfitársaink beilleszkedésével kapcsolatban. A cigányság integrációjával kapcsolatos álláspontot a következő állítással mértük fel: „A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé.”.

48. ábra

A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé

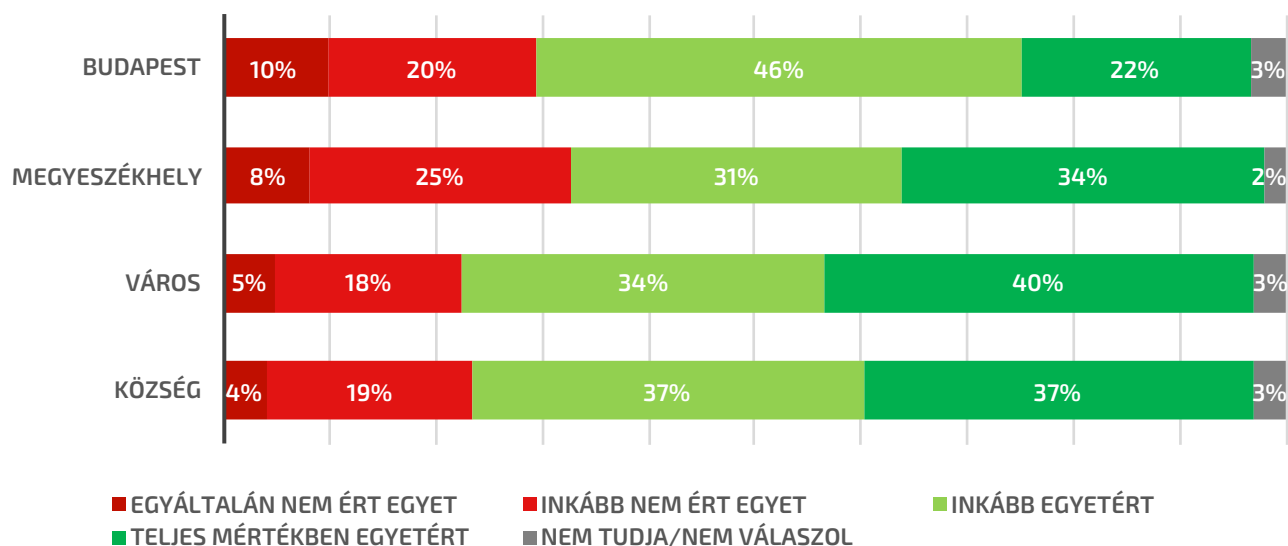
A cigány honfitársaink integrációjával kapcsolatban leginkább **a kormánypárti szavazók képviselik a pesszimista álláspontot (74%), azonban az ellenzékiek 70 százaléka és a párt nélküliek kétharmada (66%) is hasonlóképp vélekedik a kérdésről.** Az ellenzéki tábor is azonban megosztott a kérdést illetően: a Jobbik (82%) és a Mi Hazánk (79%) szavazói vélekednek a leginkább úgy, hogy a cigányság beilleszkedése sikertelen lesz a jövőben is. Ettől függetlenül a Momentum (73%), az MSZP (70%) és a DK (69%) voksolójának megközelítőleg 70 százaléka is ezen az állásponton áll.

A szakmunkás képzettséggel vagy szakiskolai végzettséggel rendelkezők a leginkább pesszimisták (76%) a roma integrációval kapcsolatban. Az általános iskolai végzettségűek (68%), az érettségizettek (72%) és a diplomások (70%) körében 4–8 százalékponttal kevesebben rendelkeznek ezzel az attitűddel.

A lakóhely típusa szerint láthatóak a legnagyobb eltérések (49. ábra). **Míg a budapestiek (67%) és a megyeszékhelyeken élők (65%) kétharmada, addig a kisvárosok (75%) és a községek (74%) lakóinak háromnegyede pesszimista a roma integráció sikerességével kapcsolatban.**

49. ábra

A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé

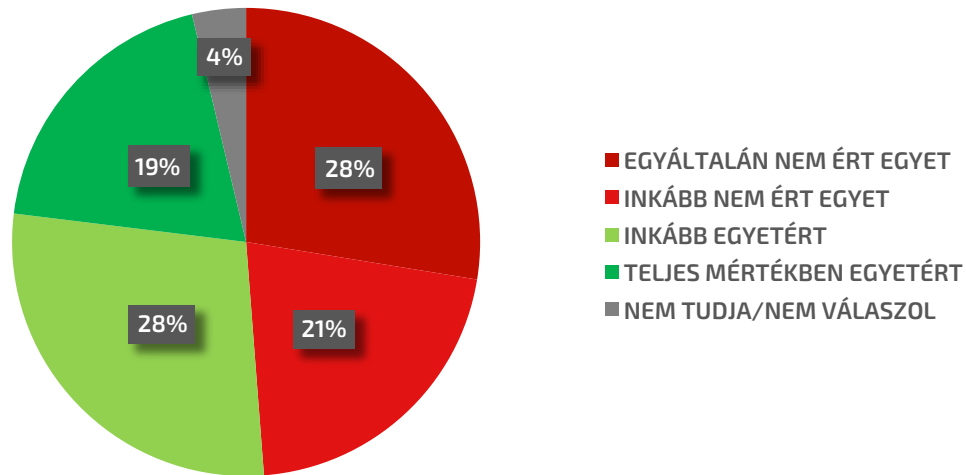
Az elmúlt parlamenti ciklus alatt a magyarok véleménye egyáltalán nem változott a kérdést illetően: mind 2018-ban, mind 2022-ben a megkérdezettek 72 százaléka osztotta a roma integráció sikertelenségéről alkotott álláspontot. Emellett továbbra is mindössze minden negyedik magyar gondolkodik úgy, hogy egyenlő esélyek és feltételek biztosítása mellett sikeres lehet a cigányság integrációja a jövőben.

Homoszexualitás

Szinte teljesen kiegyenlített a homoszexualitást elfogadó (49%) és az azt elutasítók tábora (47%) (50. ábra). Kérdésünk így hangzott: „Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném.”.

50. ábra

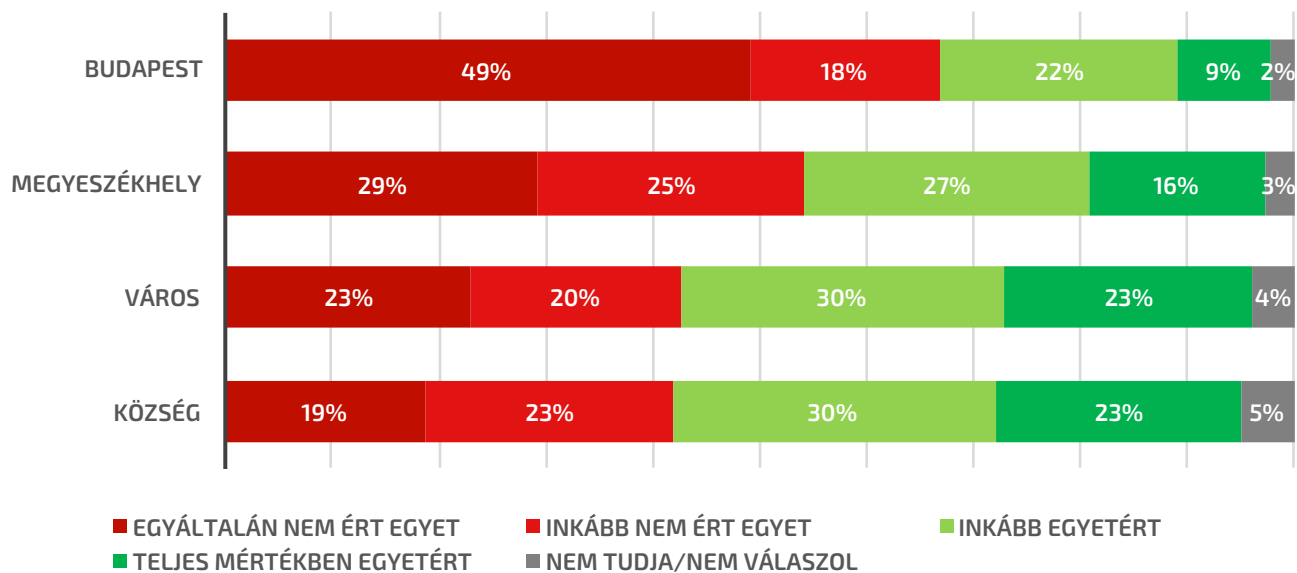
Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném

A várakozásoknak megfelelően a kormánypárti szavazók közel kétharmada (60%) úgy vélekedik, hogy ha egy családtagja meleg lenne, akkor azt szégyellni kellene, míg az ellenzékiek (37%) és a párt nélküliek (33%) körében ez az álláspont nagyjából egyharmados támogatottsággal rendelkezik. A Mi Hazánk Mozgalom szavazóinak attitűdje leginkább a Fidesz-KDNP voksolóihoz hasonló (57 százalékuk szégyellnivalónak tartaná, ha valamelyik családtagja homoszexuális lenne). Jelentős eltérések azonosíthatók, ha megvizsgáljuk a megkérdezett lakóhelyét is. **Míg a községekben és kisvárosokban élők többsége (53-53%) szégyellnivalónak tartja a homoszexualitást, addig a megyeszékhelyek lakói (43%) és a budapestiek (31%) sokkal nyitottabban állnak a kérdéshez (51. ábra).**

51. ábra

Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném

Emellett jelentősen különbözik a férfiak és a nők álláspontja: a nők 43 százaléka elutasító a homoszexualitással szemben, a férfiak körében pedig ennél 10 százalékponttal többen (53%) képviselnek elutasító véleményt. Az életkor tekintetében pedig pozitív együttjárás figyelhető meg a fiatalabb korcsoportok felé. Minél idősebb korosztályt

vizsgálunk, annál magasabb az elutasító attitűd aránya. Míg a fiatal felnőttek 43 százaléka tartja szégyellnivalónak a homoszexuálisokat, addig a 60 évnél idősebbeknek már 50 százaléka gondolja így.

A nyolc általános iskolai végzettséggel (52%) és szakmunkás képzettséggel vagy szakiskolai végzettséggel (51%) rendelkezők körében többségi álláspont a melegekkel kapcsolatos negatív attitűd, az érettségizettek körében már 5-6 százalékponttal (46%) és a diplomások körében már 15-16 százalékponttal kevesebben osztják ezt az álláspontot.

A 4 évvel ezelőtti felmérésünkkel összehasonlítva sem található változás az eredményekben: mind 2018-ban, mind 2022-ben a magyarok 49 százaléka rendelkezett elfogadó attitűddel. Nemi meglepetésként értékelhetjük tehát, hogy bár az elmúlt parlamenti ciklus során számos negatív kampány indult a homoszexuális közösség ellen, a magyar társadalom nem vált a korábnál elutasítóbbá.

3.2. Családi értékek

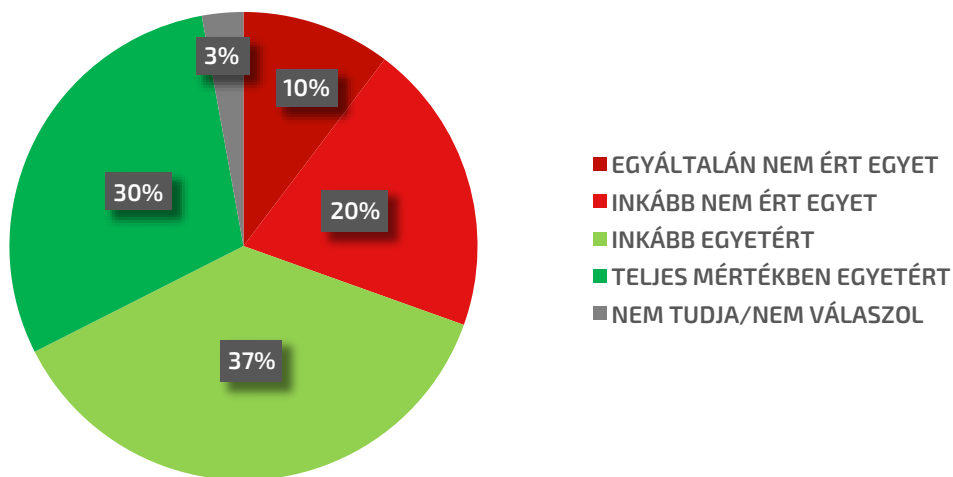
A társadalompolitikai értékrenddel kapcsolatos fejezet következő blokkjában azt mutatjuk be, hogy a magyarok milyen családmódellet tartanak ideálisnak és milyen elvek mentén nevelik a gyermekeiket. Ezzel kapcsolatban a progresszívek esetében elutasítják az alá-fölérendeltséget a családon belül, valamint egyenjogúnak tartják a család minden tagját. Számukra a nevelés tekintetében pedig a gondoskodás és a könnyebb boldogulás a legfontosabb célok. A konzervatív társadalmi módellet támogatók ezzel szemben a hagyományok tiszteletét, a család, mint intézmény fenntartását, valamint a rendet és a fegyelmet tartják követendő alapelveknek. Összefoglalva a liberálisan gondolkodók egyenlő individuumok együttéléseként, míg a konzervatívok egy strukturált közösségként vélekednek a családról.

A házastársak viszonya

A házastársak viszonyát tekintve egyértelmű konzervatív álláspontot képviselnek a magyarok: **a megkérdezettek kétharmada (67%) tekinti a hagyományos, férfiközpontú családmódellet követendő példának**, míg mindössze a magyarok 30 százaléka utasítja el az egyértelmű alá-fölérendeltségi viszonyt (52. ábra). A kérdést a következő állítás segítségével vizsgáltuk: „Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje.”.

52. ábra

Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje

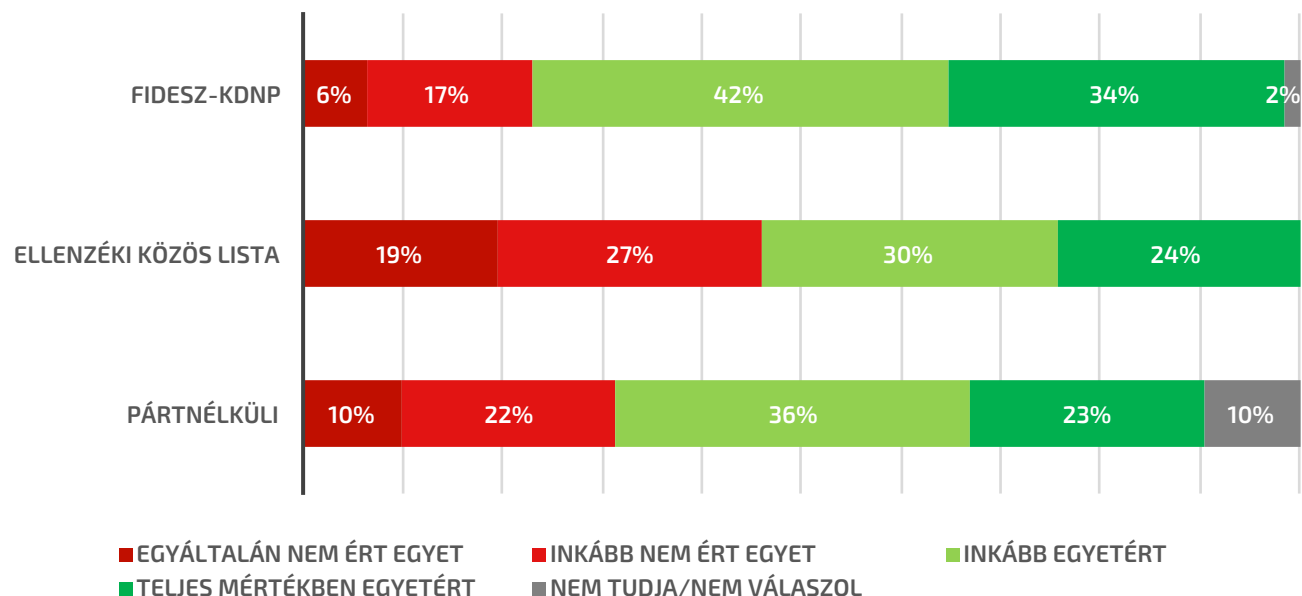

A férfiak 70 százaléka szerint a család fejének a férfinak kell lennie, azonban a nők körében 6 százalékponttal kevesebben (64%) gondolják úgy, hogy szükséges az egyértelmű alá-fölérendeltségi viszony egy családon belül.

A Fidesz-KDNP szavazóinak háromnegyede (75%) szerint a tradicionális családmódel és az alá-fölérendeltségi viszony a követendő példa, míg az ellenzékiek (54%) és a párt nélküliek (59%) csak szűk többsége képviseli a konzervatív álláspontot a házastársi viszonyokat illetően (53. ábra).

53. ábra

Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje

Továbbá az iskolai végzettség növekedésével egyértelmű negatív összefüggés mutatkozik: míg a nyolc általános iskolai végzettségűek háromnegyede (74%) szerint a hagyományos családmódel az ideális, addig a diplomásoknak mindössze szűk többsége (55%) gondolkodik így. Emellett a községek lakóinak háromnegyede (76%) és a kisvárosok lakóinak kétharmada (66%) értett egyet az állítással, míg a budapestiek alig 60 százaléka (61%) és a megyeszékhelyeken élők 57 százaléka rendelkezik hasonló attitűddel.

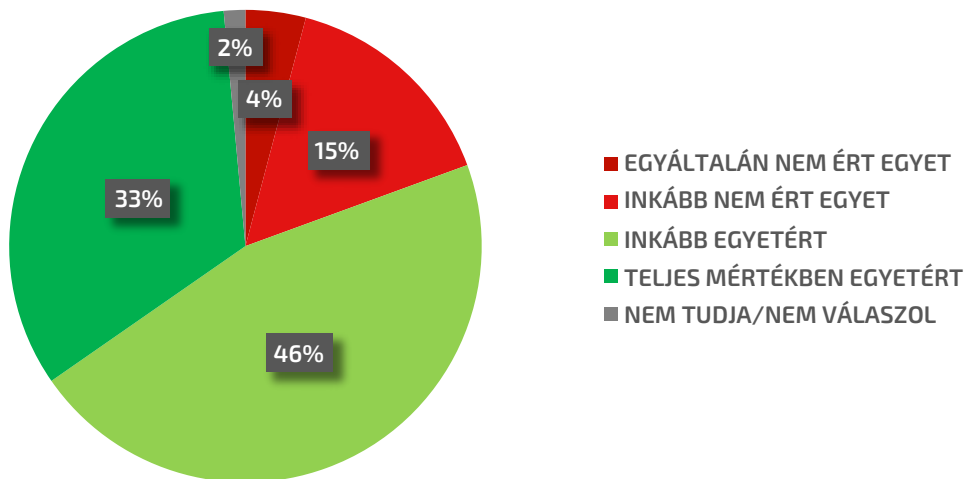
A magyarok nem egyszerűen konzervatív állásponton vannak a kérdésben, hanem ez az utóbbi négy évben még erősödött is. Míg 2018-ban mindössze 57% vélekedett így, addig 2022-ben 10 százalékponttal többen (67%) vannak a hagyományos, férfiközpontú családmódellet támogatói.

A gyermeknevelés célja

A magyar társadalom a gyermeknevelés egyértelmű céljának a fegyelemre és a rendre való tanítást tekinti: **79% szerint a szülői tekintély tisztelete és az engedelmesség a nevelés legfontosabb célja, míg ezzel szemben a megkérdezettek mindössze 19 százaléka vélekedik úgy, hogy a nevelésnek nem a fegyelemről és a rendről kell szólnia** (54. ábra). A gyermeknevelés célját a következő állítással mértük fel: „A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása.”.

54. ábra

A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása

A gyermeknevelés céljának a fegyelem és a rend megtanítását leginkább a nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezők gondolják (84%) – de a diplomások 75 százaléka is így gondolja. A harmincasok 71 százaléka tartja ideálisnak, ha a nevelés céljának a fegyelem és a rend megtanítását határozzuk meg. A fiatal felnőttek és a negy-

venesek körében öt százalékponttal (76-76%), az ötvenesek között 17 százalékponttal (88%) és a hatvan évnél idősebbek körében 11 százalékponttal (82%) többen osztják a hagyományos elképzelést a gyermeknevelés céljáról.

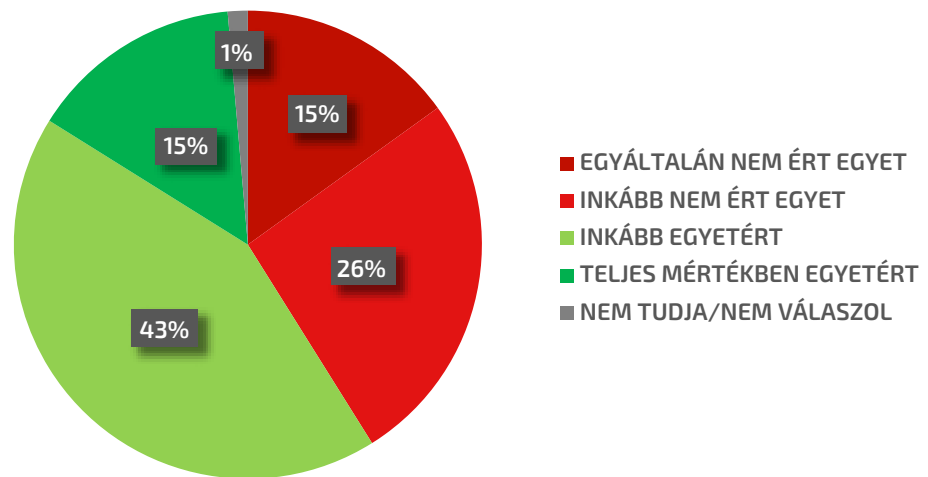
A gyermeknevelés céljáról egyértelműen konzervatív állásponton vannak tehát a magyarok. Mindez azt jelenti, hogy a magyar társadalom döntő többsége szerint a gyermekeket elsősorban az engedelmességre és a tekintély tiszteletére kell nevelni. **Az elmúlt négy év során jelentős változás nem állt be a magyar társadalomban:** míg 2018-ban a magyarok 82 százaléka állt a konzervatív oldalon e kérdésben, addig jelen vizsgálatunkban csak 3 százalékponttal kevesebben.

A gyermeknevelés eszközei

A gyermeknevelés célja mellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy a magyarok milyen eszközöket tartanak elfogadhatónak a gyermeknevelés során. Az eredmények alapján **a magyar társadalom többsége (58%) tartja megengedhetőnek a fizikai fenyegetést, mint a gyermeknevelés egyik eszköze, míg a megkérdezettek 39 százaléka elzárkózik attól, hogy akár egy pofont is adjon a gyermekének.** A gyermeknevelés eszközeivel kapcsolatos véleményeket a következő állítással vizsgáltuk: „Egy-egy pofon belefér a nevelésbe.”

55. ábra

Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe

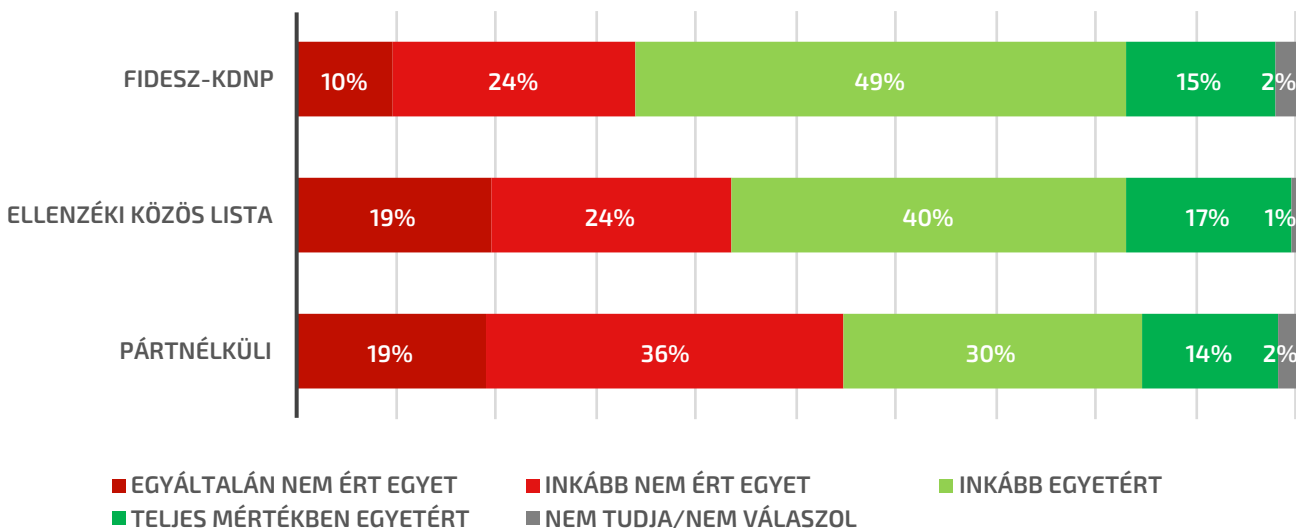

A fizikai fenýtés kérdését illetően jelentős eltérés mutatkozik a nemek között: **a férfiak közel kétharmada (63%) szerint megengedhető egy-egy pofon a gyermeknevelés során, a nők körében viszont 10 százalékponttal kevesebben vannak (53%) azok, akik szerint ez elfogadható.** A nyolc általános iskolai végzettségűek (67%) és a szakmunkás képzettségűek vagy szakiskolai végzettségűek (61%) több mint 60 százaléka támogatja a testi fenýtés alkalmazását a gyermekek nevelése céljából, míg az érettségizettek (49%) és a diplomások (50%) fele osztja ezt a vélekedést.

A kormánypárti szavazók kétharmada (64%) gondolja úgy, hogy a fizikai fenýtés megengedhető a gyermeknevelés során. Az ellenzékiek körében ez az attitűd 7 százalékponttal (57%) és a párt nélküliek között 21 százalékponttal (43%) kisebb támogatottsággal bír (56. ábra).

56. ábra

Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe

A fentiekén túl azonban hangsúlyozandó, hogy egy parlamenti ciklus alatt is pozitív változás történt: 2018-ban még a magyarok közel kétharmada (63%) volt megengedő a fizikai fenýtést illetően, ezt 2022-ben 5 százalékponttal kevesebben (58%) gondolják elfogadhatónak.

3.3. Az egyén és a világ viszonya

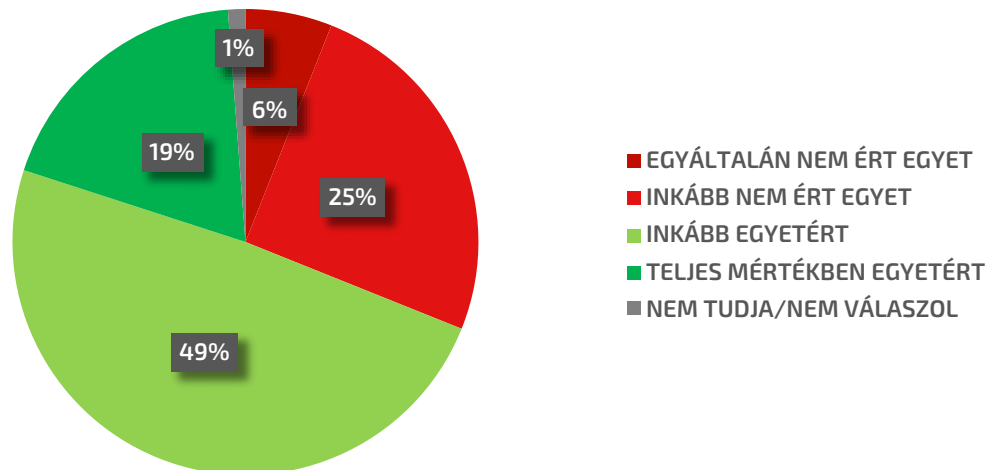
A következő fejezetben azt mutatjuk be, hogy hogyan vélekednek a magyarok az emberről, mint társadalmi lényről, hogyan gondolkodnak a minket körülvevő világról, valamint miképp tekintenek a világban bekövetkező változásokról. A progresszív álláspont ebben az esetben azt foglalja magában, hogy az emberek alapvetően jónak tekinthetők, és emellett a társadalmi struktúrák és intézmények azok, amelyek gonosszá teszik, ezáltal az emberi szabadság kiterjesztésével jobbá tehető az egyén. A konzervatív világkép ezzel szemben azt vallja, hogy az ember nem tekinthető eredendően jónak, így szükséges a büntetés, a fegyelmezés és az állandó vigyázó felügyelet a társadalmi rend megőrzése céljából.

Az emberi természet

A magyarok több mint kétharmada (68%) szerint az emberek természetüknél fogva jók, és mindössze a megkérdezettek 31 százaléka gondolkodik ellenkezőképp a kérdést illetően (57. ábra). Az emberi természettel kapcsolatos attitűdöket a következő állítás segítségével mértük fel: „Az emberek alapvetően jók.”.

57. ábra

Az emberek alapvetően jók

A kormánypárti voksolók (67%), az ellenzéki szavazók (69%) és a párt nélküliek (66%) között jelentős különbségek nem azonosíthatók. A legkevésbé pozitív képet a községek lakói osztják az emberekről (64 százalékuk szerint az emberek alapvetően jók). A városok lakói körében 4 (68%), a budapestiek között 5 (69%), míg a megyeszékhelyeken élők között 6 százalékponttal (70%) többen gondolják úgy, hogy az emberi természet alapvetően jó.

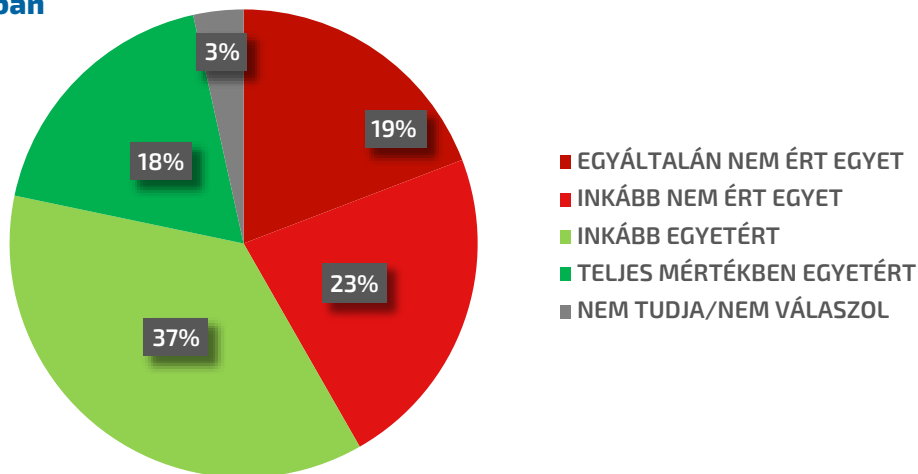
Továbbá fontos kiemelni, hogy egy parlamenti ciklus alatt a magyarok véleménye elmozdult a progresszív álláspont irányába: 2018-ban a magyarok 63 százaléka értett egyet az állítással, 2022-ben már 5 százalékponttal többen (68%) voltak ezen az állásponton.

A börtön szerepe

A magyarok világgépének vizsgálata során a börtön szerepével kapcsolatos attitűdöt is felmértük: a progresszív szemlélet szerint a börtön feladata visszavezetni a társadalomba az elítéltet, míg a konzervatív álláspont szerint a börtön fő célja az elrettentés és a retorzió alkalmazása. **A magyarok szűk többsége szerint (55%) a börtönnek az elsődleges szerepe, hogy segítse az elítélteket a büntetés lejárta utáni visszailleszkedésben,** míg a társadalom 42 százaléka nem ért ezzel egyet (58. ábra). A börtön szerepéről alkotott vélemények vizsgálatára a következő állítást használtuk: „A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés.”.

58. ábra

A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés

Míg a Fidesz-KDNP szavazók (57%) és az ellenzékiek (58%) szűk többsége tud egyetérteni az állítással, addig a párt nélküliek körében 6 százalékponttal kevesebben (52%) gondolják így.

Mindezek mellett azonban a legélesebb különbségeket a lakóhely szerint találjuk a börtön szerepével kapcsolatban. A budapestiek kétharmada (64%) szerint a büntetés-végrehajtó intézményeknek elsősorban az elítéltek tisztességes életbe való visszavezetést kell szolgálniuk. Ezt a véleményt a kisvárosokban élők körében 8 százalékponttal (56%), a megyeszékhelyeken élők között 13 százalékponttal (51%), míg a községek lakói esetében 14 százalékponttal (50%) kevesebben osztották.

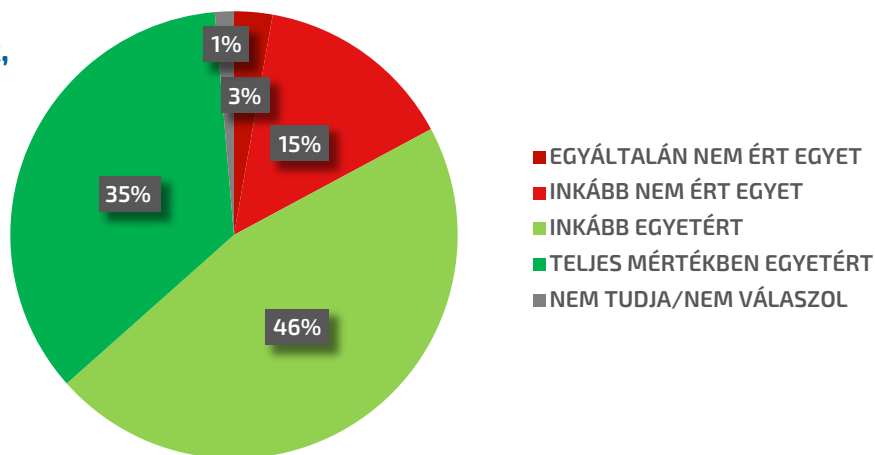
Az utóbbi négy év során a magyarok véleménye nem változott a kérdést illetően: míg 2018-ban a megkérdezettek 54 százaléka vélekedett úgy, hogy a börtön feladata visszavezetni a társadalomba, addig 2022-ben a megkérdezettek 55 százaléka osztotta ezt az álláspontot.

Változó világ

Magyarországon határozott többségben van az a vélemény, hogy a minket körülvevő világ folyamatos változása alapvetően pozitívan értékelendő tendencia (59. ábra): a magyarok 81 százaléka szerint a világ folyamatos változása lehetőségeket teremt, míg minden ötödik megkérdezett (17%) inkább a változatlanságot preferálná. A változó világgal kapcsolatos attitűdöt a következő állítás segítségével mértük fel: „A világ folyamatosan változik, és ez így van jól.”

59. ábra

**A világ folyamatosan változik,
és ez így van jól**

A változó világról a kormánypárti szavazók (82%) és az ellenzékiek (83%) több, mint 80 százaléka gondolkozik pozitív tendenciaként, míg a párt nélküliek körében is ez a meghatározó vélemény (78%),

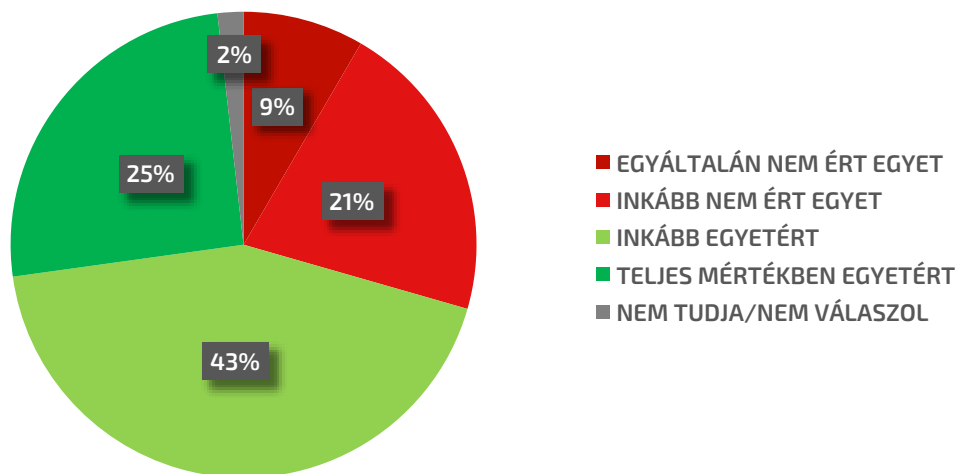
Egy parlamenti ciklus alatt a preferenciákban változás nem történt: **mind 4 évvel ezelőtt, mind 2022-ben a magyarok 81 százaléka tekintett pozitív tendenciaként a világban mutatkozó változatosságra.** Mivel ez az eredmény most már másodszor megy élesen szembe a magyarok biztonságra és kiszámíthatóságra való törekvéseiről szóló korábbi kutatásokkal, így a témát a jövőben fontos lesz még alaposabban megvizsgálni.

Biztonság a világban

A magyarok biztonságérzetével kapcsolatban egyértelműen megállapítható, hogy a világot egy veszélyes helyként értékelik (60. ábra): **az emberek kétharmada (68%) szerint a világ alapvetően egy veszélyes hely, míg kevesebb, mint egyharmaduk (29%) nem tudott egyetérteni az állítással.** A magyarok biztonságérzetét a következő állítás segítségével vizsgáltuk: „A világ egy alapvetően veszélyes hely.”.

60. ábra

A világ egy alapvetően veszélyes hely

A Fidesz-KDNP szavazói körében szignifikánsan többen gondolnak úgy a világra, amely alapvetően egy veszélyes hely: a kormánypárti szavazók 75 százaléka értett egyet az állítással, az ellenzékiek körében 8 százalékponttal (67%), míg a párt nélküliek között 11 százalékponttal (64%) voltak kevesebben azok, akik veszélyesnek tartják a minket körülvevő világot. Az iskolázottság is összefügg a kérdésről kialakított véleménnyel: míg az általános iskolai végzettségűek 74 százaléka tartja veszélyesnek a világot, addig a felsőfokú végzettségűek mindössze 65 százaléka. **Továbbá a lakóhely is erősen befolyásolja azt, hogy miként gondolkodnak a magyarok a kérdésről.** A fővárosban élők szűk többsége (56%) gondolja csak úgy, hogy a világ alapvetően egy veszélyes hely, illetve a megyeszékhelyek lakosságának kétharmada (64%). Ezzel szemben a kisvárosokban (71%) és a községekben (76%) élők több, mint 70 százaléka tudott egyet érteni az állítással.

Az elmúlt 4 év során nem változott a magyarok véleménye: 2018-ban a megkérdezettek 67 százaléka, egy parlamenti ciklussal később a megkérdezettek 68 százaléka látta úgy a minket körülvevő világot, mint egy alapvetően veszélyes helyet.

3.4. Élet és halál

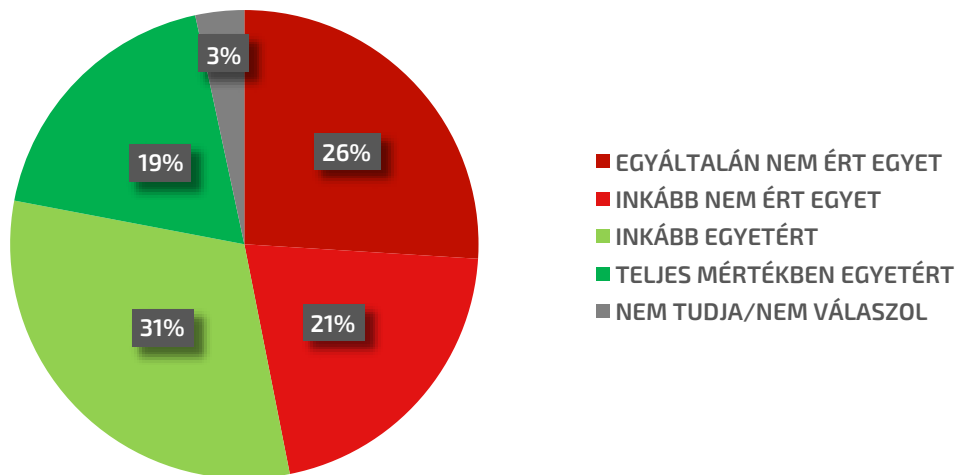
Ebben a fejezetben arra keresünk választ, hogy a magyarok hogyan vélekednek az élet és halál kérdéséről. A progresszívek szerint a női önrendelkezés fontosabb, mint a magzat élete, így támogatják a szabad abortuszt. A konzervatívok szerint az élet a fogantatásnál kezdődik, és annak megővése fontosabb, mint a női önrendelkezés. A halálbüntetést ellenzők hisznek abban, hogy az állam senkinek nem veheti el az életét és mindenkinek esélyt kell adni a megváltozásra. A konzervatívok azonban abban hisznek, hogy a halálbüntetés elrettentő erővel bír, és súlyos bűnök esetében nem lehet kegyelmet gyakorolni.

Halálbüntetés

A halálbüntetés kérdését illetően erősen megosztott a magyar társadalom: a megkérdezettek 50 százaléka pártolja az élettől való megfosztás lehetőségét, mint elrettentő eszközt, míg a magyarok 47 százaléka nem tartaná elfogadhatónak, ha újra bevezetésre kerülne Magyarországon a halálbüntetés (61. ábra). Állításunk így hangzott: „Szükség van halálbüntetésre.”

61. ábra

Szükség van halálbüntetésre

Annak ellenére, hogy mind a két politikai tábor, mind a párt nélküliek erősen megosztottak a kérdést illetően, minimális különbségek kimutathatók. A kormánypárti szavazók (51%) és a párt nélküliek (48%) többsége támogatná, ha újra bevezetnék hazánkban a börtönbüntetést, ugyanis úgy gondolják, hogy ez elrettentő erővel bírna a súlyos bűntények elkövetésére. Ezzel szemben az ellenzékiek szűk többsége (52%) nem tudja támogatni ezt az elképzelést. Nem meglepő, hogy a Jobbik (59%) és a Mi Hazánk (61%) szavazóinak döntő többsége a kivégzések újbóli bevezetése mellett tenné le a voksát.

Emellett fontos kiemelni, hogy az életkor és a halálbüntetéssel kapcsolatos attitűd között szoros összefüggés van. Míg a fiatal felnőttek körében mindössze 46 százalékos támogatottsága van a kivégzések újbóli bevezetésének, addig a 60 évnél idősebbek körében ez már 53 százalék.

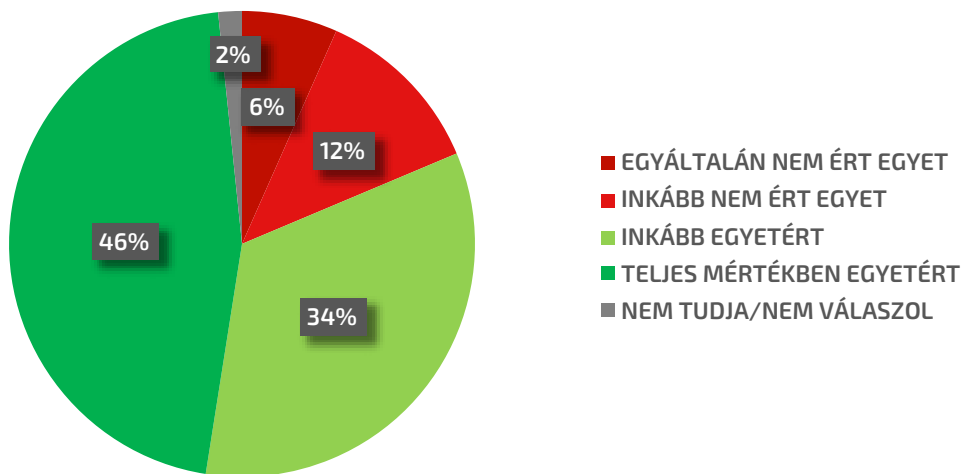
Négy éves távlatban minimális változás kimutatható a progresszív irányba: 2018-ban a megkérdezettek 54 százaléka értett egyet az állítással, míg 4 évvel később már csak a magyarok 50 százaléka támogatja a halálbüntetés újbóli bevezetését hazánkban.

Abortusz

Hazánkban egyértelmű többsége van az abortusznak (62. ábra): **a magyarok 80 százaléka ért egyet azzal az állítással, hogy a nők a nem kívánt terhesség művi megszakítását kérhessék**, és csupán minden ötödik (19%) megkérdezett ellenzi az abortuszt. Ez alapján kijelenthető, hogy a magyar társadalom döntő többsége elégedett a jelenlegi progresszív szabályozással. Az abortuszhoz kapcsolódó véleményeket a következő állítással mértük fel: „A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa.”.

62. ábra

A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa

Habár a különböző pártpreferenciával rendelkező magyarok döntő többsége egyetért azzal, hogy a nem kívánt terhességét szabadon megszakíthassa egy nő, azonban különbségek kimutathatók. Míg a kormánypárti szavazók 77 százaléka tud egyetérteni az állítással, addig mind az ellenzékiek, mind a párt nélküliek körében 6 százalékponttal többen (83-83%) támogatják az abortusszal kapcsolatos hazai progresszív szabályozást.

A budapestiek, a megyeszékhelyeken és a községekben élők körében egyaránt 81 százalékos támogatottsága van az abortusz progresszív szabályozásának, a kisvárosokban élők között is csak 4 százalékponttal kevesebben (77%) vélekednek így.

Fontos továbbá, hogy **a magyarok abortusszal kapcsolatos attitűdjében nem történt érdemi változás az elmúlt négy év során**: 2018-ban a megkérdezettek 78 százaléka értett egyet az állítással, addig 2022-ben 2 százalékponttal többen (80%) voltak, akik támogatják az abortusz lehetőségének biztosítását.

3.5. Az egyén és hatalom

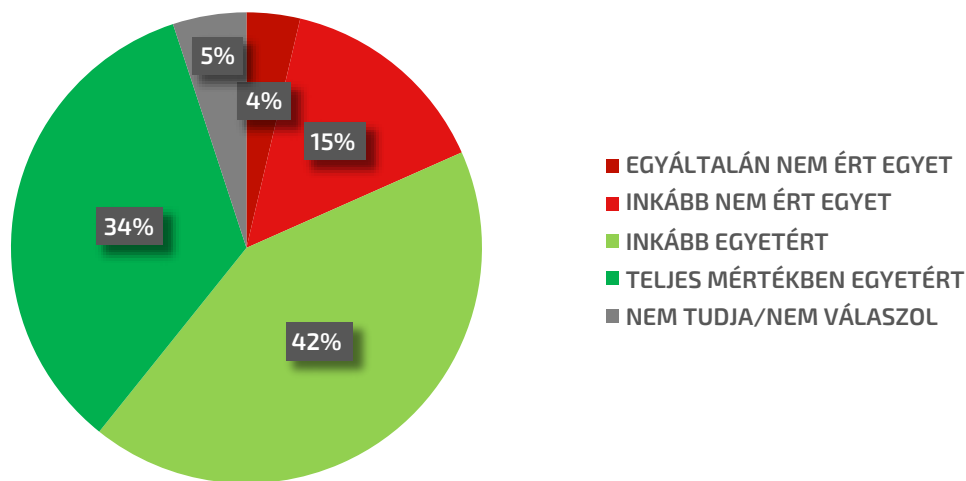
A fejezet utolsó blokkjában azt vizsgáltuk meg, hogy a magyarok miképp gondolkodnak a tekintélyről és magának értetődőnek tartják-e a hatalmat, valamint a döntéshozatal során milyen mechanizmust tartanak követendőnek. A konzervatív álláspont képviselői szerint előrébb való a tekintély és a kiszámíthatóság, míg a progresszívek kritikussabbak és a kompromisszumos megoldásokat preferálják.

Tekintély

A magyarok háromnegyede (76%) elutasítja azt a véleményt, miszerint a tekintélyt megkérdőjelezni nem szabad (63. ábra). Mindössze minden ötödik megkérdezett (19%) véli úgy, hogy vannak az életben olyan tekintélyek, amelyeket kérdés nélkül szükséges követni, legyen szó személyről vagy valamilyen elvről. Az állítás pontosan így hangzott: „Minden tekintély megkérdőjelezhető”.

63. ábra

Minden tekintély megkérdőjelezhető

A Fidesz-KDNP szavazói (76%), az ellenzékiek (78%) és a párt nélküliek (77%) között jelentős eltérés nem azonosítható.

Az ötvenesek 82 százaléka szerint minden tekintély megkérdőjelezhető, míg 9 százalékponttal kevesebben (73%) gondolják hasonlóképp a 60 évnél idősebbek körében. A fiatal felnőttek (77%), a harmincasok (79%) és a negyvenesek (76%) között is közel 80 százalékos az állítással egyetértők aránya.

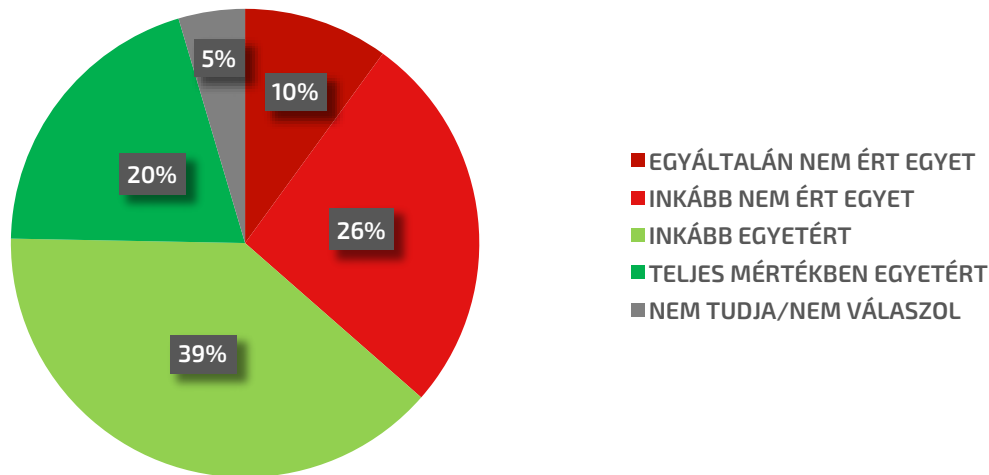
Az eltelt parlamenti ciklus nem hozott változást a tekintélyhez való viszonyulásban: míg négy évvel korábban a magyarok 77 százaléka, addig 2022-ben 76 százalékuk tudott egyet érteni azzal, hogy nincsen olyan hatalom vagy tekintély, amelyet ne lehetne kritikával illetni.

Döntéshozatal

A magyarok többsége szerint a gyors és nem a kompromisszumra épülő döntéshozatal az ideális, amikor a politikai döntéshozatal működésének hatékonyabb módjáról kérdeztük őket (64. ábra). A megkérdezettek 59 százaléka véli úgy, hogy a gyorsaság fontosabb az egyeztetésnél, míg a magyarok valamivel több, mint egyharmada (36%) gondolja a konszenzus megteremtését előrébb valónak a hatékonyságnál. A politikai döntéshozatal működéséről alkotott álláspontokat a következő állítással mértük fel: „A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés.”.

64. ábra

A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés

Az általános iskolai és szakmunkás végzettségűek 61-61 százaléka szerint a gyorsaság előrébb való szempont a politikai döntéshozatal során, amellyel 5 százalékponttal kevesebben (56-56%) értenek egyet az érettségizettek és a diplomások körében.

A kormánypárti voksolók kétharmada (67%) véli úgy, hogy a gyorsaság fontosabb szempont a politikai döntéshozatal során, míg a párt nélküliek körében 9 százalékponttal (58%) és az ellenzékiek között 15 százalékponttal (52%) kevesebben gondolkoznak hasonlóképp.

Az elmúlt négy év során érdemi változás történt: **míg 2018-ban mindössze a magyarok szűk többsége (51%) állt a gyorsaság pártján a politikai döntéshozatal esetében, addig 2022-ben már a megkérdezettek 59 százaléka vélekedik úgy, hogy a gyors és akár egyoldalú döntések hatékonyabbak lehetnek, mint a konszenzuskereső, de hosszabb döntéshozatali folyamat.**

